

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Oğuzhan KABA

ALANYA YÖRESİ SÖZ VARLIĞI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Oğuzhan KABA

ALANYA YÖRESİ SÖZ VARLIĞI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Emine ATMACA

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

.....'in bu çalışması, jürimiz tarafından ..... Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : (İmza)

Üye (Danışmanı) : (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı: Alanya Yöresi Söz Varlığı

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : .../.../20...

Mezuniyet Tarihi : 20/06/2019

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Alanya Yöresi Söz Varlığı” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Adı SOYADI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Oğuzhan KABA
Öğrenci Numarası	20165242003
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Emine ATMACA
Tez Başlığı	Alanya Yöresi Söz Varlığı
Turnitin Ödev Numarası	1116824852

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 161 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 22/04/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 6

alıntılar dâhil %7'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşiyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırların aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

22/04/2019

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Emine ATMACA

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	v
HARİTALAR LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (~TRANSCRIPTION) İŞARETLERİ	viii
ÖZET	x
SUMMARY	xii
ÖNSÖZ	xiv
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM ALANYA’NIN TARİHÇESİ

1.1. Türk Hâkimiyeti Öncesi Alanya.....	8
1.1.1 Tarih Öncesi Devirlerde Alanya.....	8
1.1.2. Lidya, Pers ve Seleukos Krallığı Döneminde Alanya	8
1.1.3. Roma ve Doğu Roma İmparatorluğu Döneminde Alanya	9
1.2. Türk Hâkimiyetinde Alanya	11
1.2.1. Türklerin Anadolu’ya Gelişi.....	11
1.2.2. Anadolu Selçuklu Dönemi.....	12
1.2.2.1. Alâeddin Keykubad Dönemi ve Alanya’nın Fethi	14
1.2.3. Alâiye Beyliği Dönemi.....	16
1.2.4. Osmanlı Dönemi.....	19
1.2.5 Evliya Çelebi’nin Seyahatnâmesi’nde Alanya	20
1.3. Alanya İlçesinin Fiziki Ve Beşeri Coğrafyası	22
1.3.1. Alanya’nın Coğrafi Durumu.....	22
1.3.2. İklim	23

1.3.3. Nüfus	23
1.3.4. İdari Durum	24
1.3.5. Eğitim	25
1.3.6. Sosyal Durum	25
1.3.7. Ekonomik Durum	25
1.4. Etnik Yapı ve Alanya'nın Etnik Yapısı	26

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ (~FONETİK)

2.1. Ünlüler	30
2.1.1 Ünlü Türleri	30
2.1.1.1. Normal Süreli Ünlüler	30
2.1.1.2. Uzun Ünlüler	33
2.1.1.3. Kısa Ünlüler	34
2.2. Ünsüzler	35
2.2.1. Ünsüz Türleri	35
2.2.1.1. Normal Boğumlanmalı Ünsüzler	35
2.2.1.2. Zayıf Boğumlanmalı Ünsüzler	38
2.2.1.3. Yarı Ötümlü Ünsüzler	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

3.1. Ağız Sözlüğü	43
3.2. Alanya Ağızlarında Yer Alan Alet-Eşya Adları	47
3.2.1. Evle İlgili Alet-Eşya Adları	47
3.2.2. Hayvancılıkla İlgili Alet-Eşya Adları	48
3.2.3. İnşaatla İlgili Alet-Eşya Adları	49
3.2.4. Mutfakla İlgili Alet-Eşya Adları	49
3.2.5. Tarımla İlgili Alet-Eşya Adları	50
3.3. Kaynak Kişilere Yöneltilen Sorular	52

3.4.Sözlük Hakkında	55
3.5. Derleme Sözlüğü'nde Olup Alanya'dan Derlenmeyen Kelimeler	58
3.6. Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Alanya Ağzında Anlamı Farklı Olan Kelimeler ..	60
3.7. Derleme Sözlüğü'nde Olmayan Kelimeler.....	61
3.8. Derleme Sözlüğü'nden Alınan Kelimeler	62
3.9. Derleme Sözlüğü'nden ve Yazılı Kaynaklardan Tespit Edilen Kelimeler.....	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALANYA YÖRESİ SÖZ VARLIĞI

4.1. Alanya Yöresi Söz Varlığı.....	64
4.2. Antalya İli Alanya İlçesi ve Yöresi Ağızlarında Kullanılan Kalıp İfadeler	114
4.3. Kaynak Kişiler.....	128
SONUÇ	133
KAYNAKÇA.....	136
EK 1- HARİTALAR.....	140
ÖZGEÇMİŞ	143

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Alanya'nın Yıllara Göre Nüfus Artışı.....24

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1. Alanya Yöresi Söz Varlığında Bulunan Kelimelerin Derleme Sözlüğü'ne Göre Yüzdelerik Dağılımı	57
--	----

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.1. Piri Reisin çizmiş olduğu XVI. yy. başlarındaki Alanya Kalesi.	19
Harita 1.2. Alanya Kalesi Kuşbakışı Görünümü	22
Harita 1.1. Alanya Mahalle ve Köy Haritası	140
Harita 1.2. Antalya Haritası	141
Harita 1.3. Alanya Haritası	142

KISALTMALAR LİSTESİ

ALTAV	: Alanya Turizm Tanıtma Vakfı
ALTSO	: Alanya Ticaret ve Sanayiler Odası
ATKS	: Alanya Tarih ve Kültür Semineri
AYA	: Alanya Yöresi Ağızları
Ank.	: Ankara
bk.	: Bakınız
Çev.	: Çevirmen, çevirmen
DTCF	: Dil Tarif Coğrafya Fakültesi
Hzl.	: Hazırlayan
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan sonra
s.	: Sayfa
S	: Sayı
STT	: Standart Türkiye Türkçesi
TDAV	: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı
TDAY-B	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TY	: Tarih yok.
Ü	: Üniversite
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (~TRANSCRIPTION) İŞARETLERİ

[á]: /a/-/e/ arası ünlü

[ǎ]: /a/ ile /ɨ/ arası ünlü

[ā̄]: uzun olan /a/ ile /e/ arası ünlü

[ā]: uzun /a/

[ǎ̄]: kısa /a/

[ǎ]: /a/ ile /o/ arası ünlü

[ǎ̄]: açık /e/

[ĕ]: /e/ ile /ö/ arası ünlü

[ĕ̄]: /e/ ile /i/ arası ünlü (~kapalı /e/)

[ē]: uzun /e/

[ē̄]: uzun olan e/ ile /i/ arası ünlü

[ɨ]: /ɨ/ ile /i/ arası ünlü

[ı̄]: /ɨ/ ile /u/ arası ünlü

[ı̄̄]: kısa /ɨ/

[ī]: uzun /ɨ/

[ī]: /i/ ile /ü/ arası ünlü

[ī̄]: kısa /i/

[ī̄]: uzun /i/

[ó]: /o/ ile /ö/ arası ünlü

[ō]: uzun /o/

[ó̄]: /o/ ile /u/ arası ünlü

[ō̄]: uzun /ö/

[ó̄̄]: /ü/ ile /ö/ arası ünlü

[ú]: /u/ ile /ü/ arası ünlü

[ū]: uzun /u/

[ū̄]: kısa /u/

[**ü**]: uzun /ü/

[**ü**]: kısa /ü/

[**ç**]: /ç/ ile /j/ arası ünsüz

[**đ**]: boğumlanma noktası öne kaymış /d/

[**F**]: /f/ ile /v/ arası ünsüz

[**ğ**]: arka damak /g/'si

[**g**]: orta damak /g/'si

[**h**]: zayıf boğumlanmalı /h/

[**K**]: /k/ ile /g/ arası ünsüz

[**Ḳ**]: /k/ ile /ğ/ arası ünsüz

[**Ḳ**]: arka damak /k/'si

[**k**]: orta damak /k/'si

[**Ḳ**]: boğumlanma noktası öne kaymış /k/

[**l**]: zayıf boğumlanmalı /l/

[**ḡ**]: geniz-damak-diş /n/'si

[**P**]: /p/ ile /b/ arası ünsüz

[**S**]: /s/ ile /z/ arası ünsüz

[**ṭ**]: boğumlanma noktası öne kaymış /t/

[**T**]: /t/ ile /d/ arası ünsüz

[**V**]: damak-dudak /v/'si

[**V**]: zayıf boğumlanmalı /v/

[**y**]: zayıf boğumlanmalı /y/

‘: ayın işareti

‘: hemze işareti

ÖZET

Bu çalışma, Antalya ili Alanya ilçesi ağızlarının söz varlığını ortaya koyan bir ağız sözlüğü çalışmasıdır. Alanya yöresinin söz varlığı ortaya konurken sahada kaynak kişilere yöneltilen soruların cevapları ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır. Alanya yöresi söz varlığı hazırlanırken bölgede yaşayan kişilerin günlük yaşamlarına ait gözlemler, sosyal medyada yer alan yöreye has videolar ve yazılı kaynaklardan yararlanılarak kelime derlemeleri yapılmıştır. Son zamanlarda köyden kente göç ve teknolojik imkânların gelişmesi sebebiyle, ağızlar canlılığını yitirmekte ve eskicil (~arkaik) söz varlığı yavaş yavaş kaybolmaktadır. Türkiye Türkçesi Ağızları üzerine yapılan çalışmaların yanında söz varlığı çalışmaları da azımsanacak miktarda değildir. Daha önceki yapılan çalışmalarda bulunan yöntem sorunlarının farkına varılması ile yapılacak olan yeni çalışmalarda dikkat edilmesi gereken hususlar daha özenle ve titizlikle ele alınmaya başlanmıştır. Bu yapılan çalışmalarda, tek kişinin yaptığı çalışmaların yanı sıra birden çok kişinin yaptığı söz varlığı çalışmaları da bulunmaktadır. Bunlar bölgenin geniş veya dar bir alanda olmasına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Derleme Sözlüğü gibi Türkiye'nin her bölgesinden fişlenen kelimeler ile oluşturulan geniş kapsamlı sözlük, çok katımlı bir şekilde oluşturulmuştur. Bu çalışma ve diğer bazı ağız sözlüklerinin neredeyse tamamı tek kişi tarafından hazırlanmıştır.

Çalışma, sadece Antalya İli Alanya İlçesinin Doğu, Batı, Kuzey ve Güney (~Merkez) bölgelerinde yer alan 40 köy ve mahalleden derlenen Alanya ağızındaki sözcükleri ve söyleyişleri, önce transkripsiyonlu bir biçimde, sonra da Standart Türkiye Türkçesindeki şekli göz önüne alınarak sözcüklerin anlamlarını içeren bir çalışmadır. Derleme esnasında elde edilen verilerden hareketle, çalışmanın içerisindeki “Ses Bilgisi” bölümünde sözlükte kullanılan tüm transkripsiyonlu ünlü ve ünsüzlerin türleri verilip parantez içinde bunların derlendiği mahalle veya köy ismi verilmiştir. Çalışmanın ağız sözlüğü olmasından dolayı ve metin derlemesi bulunmadığı için, kaynak kişilerin ağız özelliklerine göre elde edilen veriler doğrultusunda köy ve mahalle isimleri örnek gösterilmiştir.

Bu çalışma, yöre halkının ağızında kullanılan birçok sözcüğün güncel tutulması, yöreye has kelimeler ve kalıp ifadelerin derlenip kayıt altına alındığı bir söz varlığı çalışmasıdır. Elde edilen veriler sonucunda Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan veya Standart Türkiye Türkçesinde bulunup yöre ağızında anlamı farklı olan fonetik özellikler gösteren kelimeler

çalışmaya alınmıştır. Bu sayede çalışmanın temel amacı, Derleme Sözlüğü'ne katkılar sağlamak ve Türkiye Türkçesinin söz varlığı zenginliğini bir kez daha gözler önüne sermektir.

Anahtar Sözcükler: Türk Dili, Alanya ağzı, söz varlığı, kelime, ses bilgisi, metin, derleme

SUMMARY

VOCABULARY ALANYA OF REGION'S

This study is a review of dialect dictionary which shows the existence of dialect of Alanya district of Antalya. The answers of the questions that are asked to the people interested in this issue were given by using sound recording devices, observations of Daily life in the region, videos relating to the region on the main social media and written sources.

Recently, the dialects have been losing their liveliness because of migration from the villages to the cities and developments of technological opportunities and the archaic vocabulary is gradually disappearing. Vocabulary studies are not to be estimated in amount besides the studies on Turkish dialects in Turkey. The issues to be taken into consideration in the new studies are started to be discussed carefully and meticulously with the awareness of the method problems in the previous studies. There are also vocabulary studies by many people besides this study by one person. These vary depending on whether the region is in a large area or a small one. Both our study and almost all dialect dictionaries revealed in Anatolia and around it were written by one person while the dictionary was being prepared using words tagged from each region of Turkey like a compile dictionary.

The study compiled in 40 villages in the East, West, North and South (center) of all regions of Antalya District by considering words and their pronunciations in Alanya dialect primarily in the forms of transcriptions and then the spelling of Standard Turkish in Turkey is the study of meanings of words. Based on the data obtained during compilation, all types of voice with transcriptions were given in brackets relating to the names of compiling neighborhood or the village names in the voice chapter of the study. Because of The names of neighborhood and the villagers are given as examples relating to the data obtained from the source people's characteristic dialect because of being a study of dialect dictionary and not having a compilation article.

This study is the study of vocabulary to keep a lot of words used in the language of local people up-to-date, and to have a vocabulary in which words and phrases are collected and recorded. As a result of data obtained the words which are not found in Standard language or the words found in Standard language but not having different meanings and showing phonetic

features in local dialect in the study were included. Thus, the aim of the study in compilation dictionary is to reveal the richness of Turkey Turkish vocabulary once again.

Keywords: Turkish Language, Alanya dialect, phonetics, vocabulary, compilation

ÖNSÖZ

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte, birçok alanda hem iş gücü olanaklarının çoğalmasında hem de çevre şartlarına bağlı olarak bölgeler arasında iç ve dış göçlerin yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Zamanla, bölge ağızını koruyan kaynak kişiler göç sonrasında kendi ağız özelliklerini yitirmekte ve ağızlar iç içe geçmektedir. Türkiye Türkçesi ağızları da bu göçler ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle beraber bazı olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Bu olumsuzlukların başında, teknolojik aletlerin hemen hemen her yaş grubunun ilgi odağı olması ve sözlü geleneği yavaş yavaş yok etmesi gelir. Eski zamanlarda sürekli canlı kalan ve her gün gelişen sözlü kültür, yerini artık görsele dayalı bir ortama bırakmıştır. Bu sebeple insanlar kendi arasında konuşup bir şeyler paylaşmaktan çok bir anahtar kelime taratarak aradıklarını bulma kolaylığı sayesinde kaynak kişiye soru sorma, geçmişten yararlanma gibi alışkanlıklarını da yitirmektedir. Bugün Türkçenin zenginliğinin ortaya çıkarılmasında son derece önemli olan ağız ve ağız sözlüğü çalışmaları ile bu sorunlar baş edilebilir hâle gelmektedir. Bu alanda uzman hocalarımızın yeni yöntem ve önerilerini dikkate alarak derlemeler yapmak ağız ve ağız sözlüğü çalışmalarına birçok fayda sağlayacaktır.

Türkçenin tarihi dönemlerinde İslamiyet'in kabulünden önce Eski Türkçe dönemine ait pek fazla eser olmaması ve İslamiyet'in kabulünden sonra genellikle dinî tasavvufî konularda eserlerin sayıca artmasıyla birlikte Türkçenin eskicil (~arkaik) söz varlığının ortaya çıkması ve gelişmesi yavaşlamıştır. Bu nedenle Türkçenin tarihî dönem eserlerinde söz varlığı açığı hissedilmektedir. Bu açık, hâlâ halk ağzında varlığını devam ettiren kelime, ses ve şekil özelliklerini yansıtan ağız özelliklerinin ivedilikle kayıt altına alınmasıyla çözüme kavuşacaktır. Daha önce yapılan ağız ve ağız sözlüğü çalışmaları ile bu çalışmada da yapılan derlemeler sonucu oluşturulan ağız sözlüklerinden hareketle söz varlığı açığı giderilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma, yöre üzerinde geniş bir literatür taraması yapıldıktan sonra ilmî bir çalışma olması gayretiyle hazırlanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma, bizden başka yöre üzerinde çalışma yapılmasını kolaylaştırmak ve Türkiye Türkçesinin söz varlığı zenginliğini bir kez daha gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya başlamadan önce konu ile alakalı olarak Türkiye Türkçesi ağızlarından çok ağız sözlüğü ve söz varlığı üzerine yapılan çalışmalar esas alınarak tutarlı bir yol izlenmiştir. Alanya yöresi üzerinde Prof. Dr. Nurettin Demir'in dışında ağız ve

ağız sözlüğü üzerine yapılan çalışmalarda sesbilimsel özellikler ve transkripsiyon kullanımı bulunmadığı için ilmî bir ağız çalışması tespit edilememiştir. Bölgenin söz varlığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur; fakat yapılan bu çalışmalarda transkripsiyon kullanımı olmadığı için yöre üzerinde ilmî bir ağız sözlüğü çalışması bulunmamaktadır. Bölge üzerinde söz varlığını ortaya koyan çalışmalar “Çalışmanın Önemi” başlığı altında detaylı bir şekilde verilmiştir.

Bu çalışma, “Giriş, İnceleme (Ses Bilgisi), Sözlük, Sonuç ve Kaynakça” bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde bölgenin geçmişten günümüze tarihî, coğrafi ve etnik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde, sadece sözlük bölümünde bulunan transkripsiyonlu kelimelerin ünlü ve ünsüzlerinden örnekler verilmiştir. Sözlük bölümünde ise yöreye has kelimelerin ve kalıp ifadelerin anlamları, Standart Türkiye Türkçesindeki şekli ile verilmiştir.

Çalışma esnasında Alanya'nın doğu bölgesinde yapılan derlemelerde bizden yardımlarını esirgemeyen Alanya Belediyesi'ne ve akademik araştırmalar merkezi ekibine, mânen ve madden desteğini üzerimden hiç eksik etmeyen aileme, kendi ağız çalışmalarındaki deneyim ve tecrübelerinden yararlanma fırsatı bulduğum, her türlü öneri ve birikimiyle çalışmamı yönlendiren ve destekleyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine ATMACA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma boyunca gitmiş olduğumuz köy ve mahallelerdeki gerek sıcak misafirperverlikleri gerekse güler yüzleriyle bizlere yardımcı olan hem-şehrilerime ve kaynak kişilere de teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

İnsanlar ilk çağdan beri yaşamak ve çevresindekileri yaşatmak için sürekli iletişim hâlinde olmuştur. Bütün bu ihtiyaçlarını temin etmek için kullandığı araç olarak dili tercih etmiş ve dil ile başka toplum ve medeniyetlerle iletişim sağlamıştır. Bu yaşam süreci içinde insanoğlu gerek yazılı gerek sözlü olarak içinde bulunduğumuz yirmi birinci yüzyıla ulaşmış birçok tarihî ve edebî yazılı metinlere bakarak geçmişteki dönemler hakkında yaşam tarzları, gıda ihtiyaçları, avcılık ve topluma ait çeşitli kültürel değerleri görebilmek için, bu sözlü ve yazılı alandan faydalanmış, bir başka ifadeyle millî kültürden beslenmiştir.

Bu yüzden dil, yaşantımızda ve kendi benliğimizde kültürel, bilişsel değerler taşımaktadır. Mesela; Şinasi Tekin bu konu hakkında şunları söylemektedir:

Milletlerin yaşayış tarzları kendileriyle birlikte doğar yine kendileriyle birlikte gelişir. Nihayet bir gün bu yaşayış tarzı yani dış ve iç âlem karşısında takınılan belli tavırlar, belli davranışlar o milletin dilinde ifadesini, karşılığını bulur. Buna göre kelimeler, birçok dilcinin sandığı gibi yalnız bir ses ve fonemler yığımından ibaret değil; hislerin, düşüncelerin taşıyıcısıdır. Şu hâlde: dil veya tek tek kelimeler, belli bir yaşama tarzının, belli bir dünya görüşünün, yani belli bir medeniyetin veya kültürün maddeleşmiş, donmuş birer sembolüdür.¹

Bir milletin dildeki kelimelere yüklediği anlam ilk başta yaşam alanında gördüklerini ve onu somutlaştırmak istemesiyle başlar. Bu bağlamda bir dilde hem kendisine ait olan hem de ödünçleme yoluyla alınan kelimeler o dilin ait olduğu milli kültürü de gösterir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda teknolojinin getirdiği birçok fayda olmuştur, fakat teknoloji ile birlikte insanlar arasındaki iletişim aracı olan dil üzerinde belli başlı sorunlar da meydana gelmiştir. Bu sorunların başında, Türkiye Türkçesi ağzı ve çağdaş Türk lehçe ve şivelerinde ortaya çıkan sorunlar gelmektedir. İletişim teknolojisinin gelişmesiyle sözlü kültür ürünleri olan ve eski dönemlerde daha yaygın olarak icra edilen masal, efsane, halk hikâyesi gibi anlatı türleri, bu teknolojik gelişmeyle yerini başka bir mecraya bırakmıştır. Bu anlatı türlerinin sürekliliği yöreye has kalıp ifadeleri, ağız özellikleri ve söz varlığını ortaya koymakta araç olarak kullanılabilir. Bu bağlamda Hamza Zülfikar tarafından hazırlanan “Bitlis’ten Derlenmiş, Atasözleri, Deyimler, Alkış, Kargış ve Bilmeceler” adlı makalede bölgeden derlenmiş malzemeler transkripsiyon işaretleriyle verilmiştir. Ayrıca bu çalışmada metinlerin arkasına bir kelime ve ekler dizini yerleştirilmiş böylelikle çalışma daha elverişli bir hâl

¹ Cengiz Alyılmaz (2008). “ ‘Anı’/ ‘Ani’ Yer Adı Üzerine” Ahmet Bican Ercilasun Armağanı, 353.

almıştır.² Teknolojik açıdan TV, radyo vb. araçların merkezden uzak hanelere girmesiyle günlük yerel ağızlarda kullanılan kelimeler ve birçok anlatı türü canlılığını yitirmiştir. Bu durumun sonucunda hem Türk dili tarihinde, hem de çağdaş Türk lehçe ve şivelerinde birtakım sorunlar meydana gelmiş, kelime ölümleri yaşanmıştır. Türkiye Türkçesi ağız araştırmaları bu sorunun en önemli parçasıdır. Ağız araştırmaları, bir dilin tarihî ve kültürel zenginliklerinin yanı sıra geçmişten günümüze kadar üstü kapalı pek çok dil sorununu da açığa çıkardığı için bir anahtar vazifesi üstlenmektedir.³

Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarının başlangıcı 1860'lı yıllara kadar uzanır. 1860-1940 yıllarındaki ağız çalışmaları genellikle yabancı Türkologlara ait olduğu için bu yıllara "yabancı araştırmacılar dönemi" adı verilir. Bu tarihler arasında çok az yerli Türkolog ağız çalışmalarına yönelmiştir. 1940 yılından sonra Ahmet Caferoğlu'nun yaklaşık 20 yıllık bir çalışma sonucunda yapmış olduğu 9 ciltlik bir yayınlı birlikte "yerli araştırmacılar dönemi" başlamıştır⁴. Günümüzde ağız çalışmalarının sayısı eskiye nazaran artış göstermeye devam etmektedir. Bu çalışmalarda derlenen kelimelerin ve metinlerin önemi epey fazladır, çünkü kelimeler insanın insan hakkında bilgi edineceği en önemli kaynaktır⁵.

1. Çalışmanın Konusu

Bu çalışmada, Antalya ili Alanya ilçesi ve yöresi söz varlığının tespit edilebilmesi için kelime derlemeleri yapılmıştır. Bu yörede yapılmış olan derlemeler birçok kez ses kayıt cihazlarından yeniden dinlenerek eksik olan kısımlar ve yanlışlıklar en aza indirgenmiştir. Tespit edilen sözcüklerin bir kısmı Derleme Sözlüğü'nde olmayıp, Alanya yöresinde kullanılan, bir kısmı Derleme Sözlüğü'nde olup Alanya ağzından derlenmeyen diğer bir kısmı ise Derleme Sözlüğü'nde olup anlamı Alanya ağzında farklı olan kelimelerdir.

2. Çalışmanın Önemi

Antalya ili Alanya ilçesi ve yöresi söz varlığı ile ilgili bugüne kadar yapılan araştırma ve incelemeler genellikle seminer ve sempozyumlarda sunulan, kapsamlı bir ağız ve söz varlığı çalışması bulunmayan, birkaç köy ve yöreyle alakalı çalışmalardır. Genel olarak yörenin ağız

²Zeynep Korkmaz (1975). "Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar" *TDAY-B*, TDK Yayınları: Ankara, 149.

³ Ahmet Caferoğlu (1957). "Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Bugünkü Durumu" *Bilimsel Bildiriler* TDK Yayınları, 65-70.

⁴ Korkmaz, 1975: 145.

⁵ Nurdin Useev (2012). "Köktürk Harfli Yenisey Yazıtlarındaki Kadını Bildiren Kelimelerin Anlamına Göre Eski Türklerde Kadın İmajı" *Dil Araştırmaları* , 11: 57-66.

ve söz varlığı üzerine kapsamlı bir metin derlemesi ve dil incelemesi yapılmamıştır. Bu çalışma, yöreyle alakalı şimdiye kadar yapılmış ilk kapsamlı çalışma olarak kabul edilebilir.

Alanya yöresiyle alakalı Türkiye genelinde lisans ve lisansüstü bir ağız ve söz varlığı çalışması tespit edilememiştir, fakat yörede kullanılan bir zarf ve yöreyle alakalı folklorik bir çalışma olup aynı zamanda seminer ve sempozyumlarda bölgeyle alakalı hazırlanan dil bilimi çalışmaları vardır.

1) Nurettin Demir (1995), “Alanya Ağızlarında Şimdinin Varyantları”, *TDAY-Belleten*, s. 99-114.

Bu çalışmada, yörede yaygın kullanılan bir zarf olan “şimdi”nin varyantları üzerine durulmuştur. Çalışmada “şimdi” zarfı, biri köy ağzından diğeri ise şehir merkezinden derlenen iki metin üzerinden örneklerle gösterilmiştir. Metinler, birbiriyle grafikler kullanılarak hem görsel hem de sayısal verilerle doğrulanmıştır. Varyantların cinslere göre kullanım sıklığı da çalışmada gösterilmiştir.⁶

2) Nurettin Demir (1995), “Alanya Ağızlarının Araştırılması” *Türk Dilleri Araştırmaları*, S. 5, s. 97-104.

Demir’in bu makalesinde yöreyle alakalı “Araştırmamda bir taraftan asıl Alanya Ağızı incelenirken, diğer taraftan ağızda nelerin, niçin ve nasıl değiştiği sorularına da cevap aranıyor; burada görülen düzenli ve düzensiz şekiller tespiti çalışılıyor”⁷ sözleri itibariyle Alanya ağızları hakkında genel bir bilgi veriyor. Demir, ayrıca bugün hâlâ yöreye ait bir ağız ve söz varlığı çalışmasının yapılmadığı üzerinde duruyor.

3) Nurettin Demir (1999), “Alanya Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları”, *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri* (7), İstanbul, s. 57-64.

Alanya ağızlarında yaygın olarak kullanılan şimdiki zaman eki, bölgenin doğusundan yapılan derlemelerden örneklerle fonetik ilişkileri göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

4) Tevfik Hacıhamdioğlu (2009), *Alanya Ağzından Esintiler (Sözcükler-Deyimler-Dualar-Atasözleri)* Alanya: ALTAV.

Hacıhamdioğlu tarafından yapılan bu çalışmada, teknolojik imkânların günümüzdeki kadar yoğun olmamasına rağmen, 1982 yılında Alanya’nın köy ve kasabaları gezilerek ses kayıt cihazlarıyla derlemeler yapılmıştır. Bunun sonucunda 4 ciltlik bir kitap yayımlanmıştır. Sonrasında bu 4 cilt tek bir kitap haline getirilmiştir. Bu kitaptaki bazı kelimeler, kendi derlememizde soruşturma yöntemi kullanılarak ve kaynak kişinin ağız özelliklerini dikkate

⁶ Demir, 1995a: 112.

⁷ Demir, 1995b: 102.

alınarak transkripsiyonlu bir şekilde yazıya geçirilmiştir. Genellikle bu kelimeler, çalışmamızın “Antalya İli Alanya İlçesi ve Yöresi Ağızlarında Kalıp İfadeler” bölümünde kaynak kişilere soruşturularak transkripsiyonlu şekli ile verilmiştir. Kitaptaki “sözcükler” bölümündeki kelimeler günümüz Standart Türkiye Türkçesindeki biçiminde ele alınmış olup transkripsiyon işaretleri kullanılmadığı ve bölge hakkında bir ağız özelliği tespit etmek mümkün olmadığı için ilmî bir çalışma özelliği göstermemektedir. *Alanya Ağzından Esintiler* adlı kitap hakkında, Nurettin Demir ve Süer Eker’in hazırladığı *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi* adlı kitapta:

Sözlü metinleri okulda öğrendiğimiz standart yazım dışında konuşmaya özgü bazı özellikleri yansıtabilecek biçimde yazmak ve yazarken konuşulan biçime yakın bir metin elde etmek ise sanıldığından çok daha zahmetlidir. Ağızları yazma denemesi yapanlar sadece ağız araştırmacıları değildir. Bu gerçek, ağız metinlerini çok farklı amaçlarla yazıya aktarma denemesi yapan ancak transkripsiyon konusunda deneyimi olmayanlar tarafından da zaman zaman dile getirilmiştir. (Örnek olarak bk. Hacıhamdioğlu 1982)

ifade edilmiştir.⁸

5) Can Özgür (1999), “Alanya Ağızı Üzerine Tespitler” *ATKS III*, s. 407-418, Alanya.

Bu çalışmada yaklaşık 280-300 kelime derlendiği tespit edilmiştir. Çalışmada, genellikle Derleme Sözlüğü ve Tarama Sözlüğü’nün esas alınmasının yanı sıra, bölgede derlenen mahalli sözler de bulunmaktadır. Bu çalışmada ele alınan hem kelimeler hem de atasözleri ve deyimler STT’deki şekliyle verilmiştir. Ağız özelliği tespit edilebilecek transkripsiyonlu bir çalışmayı kapsamamaktadır; fakat bu bildirinin “ağız özellikleri” başlığı altında 12 madde verilmiş ve bu maddeler içerisinde bazı ses hadiseleri verilirken transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır.

6) Hamza Zülfikar (1999), “Antalya ve Yöresi Ağızlarında Bazı Eski Söz Varlıkları” *ATKS III*, s. 405-406.

Zülfikar bu çalışmasında genel bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Toplam iki sayfalık bir çalışmadır. Genel olarak ihmal edilen söz varlığı alanındaki eksikler ve bölgede kullanılan birkaç fiil ve isimden örnek verilerek yapılan bir çalışmadır.

7) Aysun Gündüz Önal (2012), “Alanya’nın Yer Adları” Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

⁸ Nurettin Demir ve Süer Eker. (2013). *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi*, TDK Yayınları, Ankara, 73.

Bir diğerk çalışma da yer adları (~toponomi) olup Alanya'nın köy ve beldelerini konu alan yayımlanmamış bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde genel olarak yer ad bilimi hakkında bilgi, ikinci bölümde Alanya'nın tarihi ve Alanya'nın yer adlarının tahlili yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise Alanya'nın belde, merkez, köy ve mahalle adlarının tasnifi yapılmıştır. Dördüncü bölümde Alanya yer adlarının yapıları incelenmiştir. Son olarak beşinci bölümde de sonuç bölümü yer almaktadır.

Bölgenin bağlı bulunduğu Antalya ili üzerinde belli başlı lisans tezleri de mevcuttur. Bu tezler şunlardır:

- 1) Ayşe BAHARLI (1951). *Antalya Ağzı*, DTCF Lisans Tezi, Ankara.
- 2) Mehmet BALCI (1966). *Antalya Yöresi Ağızları*, DTCF Lisans Tezi, Ankara.
- 3) Burhan UYANLAR (1974). *Antalya'nın Kuzey Yayla Köyleri (Dağ, Bademağacı, Akkoç, Çukurca, Garipçe, Çomaklı) Ağızları*, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- 4) Abdullah CEVAHİR (1974). *Antalya Ağzı (Antalya şehir merkezi ve köyleri)*, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili Mezuniyet Tezi, İstanbul.
- 5) Emine ATMACA (2005), *Korkuteli ve Yöresi Ağzı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.⁹
- 6) Esra Kulle ÇOBAN (2012). *Elmalı ve Yöresi Ağızları*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- 7) Ramazan BÖLÜK (2012). *Serik Ağzı*, T.C. Serik Kaymakamlığı Kültür Yayını,
- 8) Mehmet Dursun ERDEM- Ramazan BÖLÜK (2012). *Antalya ve Yöresi Ağızları*, Gazi Kitapevi,

Alanya ilçesi ile alakalı yapılan bir envanter çalışması da bulunmaktadır. Bu çalışma henüz tamamlanmamış olup tahmini 2020 yılında bitmesi planlanmaktadır. Alanya Belediyesi'nin Akademik Araştırma Merkezinin yürüttüğü bu çalışmanın amacı bölgede yer alan bütün mahalle ve köylerden derlemeler yaparak bölgenin tarihî, kültürel, ekonomik ve sosyal durumunu gösteren envanter çalışması yapmaktır.

⁹ Bu tez, TDK tarafından 2017 yılında yayınlanmıştır.

3. Çalışmanın Amacı

Antalya ili Alanya ilçesi ve yöresi ağızlarının sınıflandırılması Leyla Karahan tarafından yapılmıştır.¹⁰ Ancak bu çalışmada, Antalya İli Alanya İlçesi ve Yöresi Ağızları ağız bilimi açısından bir bütün olarak derlenip incelenmediği için yöre ağızı hakkında kesin bir sonuca varmak da pek mümkün olmamıştır. Bu çalışmayla bölge üzerinde daha önce kapsamlı bir ağız çalışması olmamasından dolayı ilmî bir sınıflandırma yapılarak Türkiye Türkçesi Ağızlarının tasnifine yardımcı olunacak ve yerli araştırmacılar tarafından sürekli gündemde tutulan ağız atlasının hazırlanmasına elden geldiğince katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmanın asıl amacı yöreye has kelimeleri, kalıp ifadeleri anket ve soruşturma yöntemiyle derleyerek Derleme Sözlüğü'ne katkılarda bulunmak ve Türkiye Türkçesi Ağızlarının söz varlığının zenginliğini bir kez daha gözler önüne serbilmektir.

Derleme çalışması yapılmadan önce yöreye ilgili bazı tarih ve kültür seminerlerinde sunulan bildiriler ve etnik grupları inceleyen Faruk Sümer “Oğuzlar”, Cevdet Türkay “Başbakanlık Arşivine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar” kitaplarından hareketle ayrıntılı bir etnik araştırma yapılmış ve derlemeler de bu araştırmaya göre planlanmıştır. Yukarıda da ifade edildiği gibi bölge ağızı üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Yapılan akademik çalışmaların yanında amatör çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar ilmî bir çalışmadan ziyade bölgeye fayda sağlamak için yöreyi seven araştırmacılar tarafından yapılmıştır. “Çalışmanın Önemi” bölümünde de belirtmiş olduğumuz Alanya ağızı üzerinde detaylı ve geniş bir ağız çalışmasının gerekli olduğunu göstermek istedik. Biz de çalışmamız da bu eksikliği söz varlığı çalışması yaparak gidermeyi amaçladık.

4. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Bu çalışma, 2016-2018 yıllarında Alanya ilçesinin merkeze bağlı toplam 40 mahalle ve köyü içerisinde barındıran bir söz varlığı çalışmasıdır. Çalışma boyunca, derleme yapılan kaynak kişiler genellikle bölge dışına çok fazla çıkmamış, konuşma organlarında bir noksanlık olmayan orta yaş ve üstü kadın ve erkeklerden yöre ağızını en iyi yansıttığı düşünülen kaynak kişilerden seçilerek yapılmıştır. Derleme esnasında soruşturma yöntemiyle çevrede gözlemlediğimiz “tarım aletleri, mutfak araç gereç aletleri, köyde bulunan bitki adları, kendi yetiştirdikleri ve ettikleri bitkiler, yemek isimleri, bahçe isimleri, hastalık için kullandıkları yöntem ve şifalı bitkiler, köy adlarının halk etimolojisi, zanaat isimleri, doğum, evlenme ve ölüm geçiş evrelerinde neler yaptıkları, lâkaplar, dokuma ve dokumada kullandıkları motifler

¹⁰ Leyla Karahan (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara, 5.

ve kullandıkları araç gereçler” vb. birçok kavram alanı üzerine sorular yöneltilerek derlemeler yapılmıştır. Bu kelimelerin içinde STT’de kullanılan fakat çok işlek olmayan kelimeler de fişlenmiştir. Fişlenen kelimeler, genel olarak bölge ağız özelliklerini en iyi yansıtan kaynak kişi ve kaynak kişilerden derlenen kelimeler seçilerek kayda geçirilmiştir.

Bu çalışma, “Giriş, Alanya’nın Tarihçesi, Ses Bilgisi, Söz Varlığı, Alanya Ağızında Kullanılan Kalıp İfadeler, Sonuç ve Kaynakça” bölümlerinden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde, Çalışmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi hakkında genel bilgiler verilmiştir.

“Alanya’nın Tarihçesi” bölümünde, Alanya’nın genel olarak tarihçesi, fiziki, coğrafi yapısı, eğitim durumu, ekonomisi ve etnik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir.

“Ses Bilgisi” bölümünde bölge üzerinde derlenen kelimelerden Standart Türkçede kullanılmayan bütün transkripsiyonlu kelimelerin ses bilgisi özellikleri, ünlü ve ünsüz türlerinin özellikleri verilmiştir. Ses Bilgisi Bölümü, ağız çalışmasında olduğu kadar kapsamlı bir şekilde incelenememiştir. Bu çalışma bir söz varlığı çalışması olduğu için çalışma içinde metin derlemesi bulunmamaktadır. Verilen örnekler de ağız çalışması kadar kapsamlı örneklerden oluşmamaktadır; ancak kullanılan transkripsiyonlu kelimeler bölge ağızını yansıtan kelimelerdir.

“Alanya Yöresi Söz Varlığı” ve “Alanya Ağızında Kullanılan Kalıp İfadeler” bölümünde, Standart Türkçede bulunmayan, fonetik ve morfolojik bakımdan değişikliğe uğramış kelimeler kullanılmıştır. Kelimelerin anlamı verilirken Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan şekli ile verilmiştir. Söz varlığına başlamadan önce Derleme Sözlüğü esas alınarak tasnifler yapılmış ve grafiklendirilmiştir. Bu çalışmanın sözlük bölümünde dikkat edilen hususlar listelenmiş ve sözlük bu bölümdeki maddeler esas alınarak hazırlanmıştır. Bu kısım “Sözlük Hakkında” başlığı altında verilmiştir.

“Sonuç” bölümünde ise Söz Varlığı bölümünde çizilen grafik yorumlanmıştır. Ses bilgisinde kullanılan örneklerin dışında derleme esnasında dikkat çeken ses ve şekil özelliği tespit edilmiş ve bunlar maddeler hâlinde verilmiştir.

“Kaynakça” bölümünde ise çalışma boyunca yararlanılan kaynakların künyesi verilmiştir. Kaynakçada kaynak sayısındaki yoğunluğu önlemek ve tekrara düşmemek adına yörenin bağlı bulunduğu Antalya ili ve yöresi üzerinde yapılan belli başlı lisans tezlerine yer verilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALANYA’NIN TARİHÇESİ

1.1. Türk Hâkimiyeti Öncesi Alanya

1.1.1 Tarih Öncesi Devirlerde Alanya

Tarih öncesi dönemlere ait arkeolojik kazı çalışmaları yapan Kılıç Kökten’in 1946 yılında Antalya’nın Karaini, Çakırini, Belbaşı ve Öküzini gibi mağaralarda yaptığı çalışmaların sonucunda bu dönemlere ait kalıntılar bulmuştur. Bu çalışmadan yaklaşık 10 yıl sonra 1957 yılında yine Kılıç Kökten’in yaptığı araştırmalarda Alanya’ya 12 km mesafede bulunan Kadini Mağarasında çeşitli fosiller ile insan iskeletlerine rastlanmıştır.¹¹ Bu kalıntıların Üst Paleolitik çağa (MÖ 35.000-MÖ 10.000) ait olduğu tespit edilmiştir. Böylece yörenin ilk yerleşiminin tahmini olarak günümüzden 25 bin yıl öncesine uzandığı düşünülmektedir.¹² Yapılan bu araştırmalar dışında yöreye ait tarih öncesi devirleri gösteren belgeler günümüzde oldukça sınırlıdır.¹³

1.1.2. Lidya, Pers ve Seleukos Krallığı Döneminde Alanya

Yunanlılar, Toros dağları ile Akdeniz arasındaki dar bir toprak parçası üzerine kurulan Alanya’yı Pamfilya bölgesi sınırları içerisinde göstermişlerdir. Pamfilya kelime anlamı itibarıyla “çok ırklı ve çok cinsli” anlamına geldiği için birçok medeniyeti içerisinde barındırmıştır, fakat ünlü Tarihçi Strabon ise yörenin Pamfilya bölgesine ait olmadığını, Kilikya bölgesine ait olduğunu savunmuştur.¹⁴ İbrahim Hakkı Konyalı’ya göre Alanya’nın da içinde bulunduğu Mersin Anamur kıyı kesiminin Batısını *Pamfilya*, Doğu kısmını ise *Kilikya* bölgesine katmıştır.¹⁵ Aslında Alanya siyasi güç tesiri altında olduğu için bir dönem Pamfilya, bir dönem de Kilikya bölgesi sınırları içerisinde kalmıştır. Lidya, Pers ve Seleukos Krallıklarının da siyasi gücünün etkisi bölge üzerinde hüküm sürmüştür.

MÖ 560-546 yılları arasında tahtta kalan Lidya kralı Krezüs döneminde Alanya, Lidya hâkimiyetine girmiştir, fakat Kral Krezüs, Doğuda gittikçe siyasi üstünlüğü artan Pers hükümdarı Cyrus ile yaptığı mücadeleyi kaybetmiş ve bölge Pers Krallığı hâkimiyetine

¹¹ Faruk Nafiz Koçak (2013). *Tarihte Alanya* , ALTSO, Alanya, 31.

¹² İbrahim Köseoğlu (2011) *Korakesyon Kolonoros Alâiye “Alanya”* ALTSO, Alanya, 14.

¹³ Ali Rıza Gönüllü (2008). *Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Alanya (1908-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 3.

¹⁴ Strabon, (2005). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap XII-XIII-XIV.* (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Tarih Yayınları, İstanbul, 1

¹⁵ İbrahim Hakkı Konyalı (2011). *Alanya Tarihi - Turistlik - Kılavuz*, ALTSO, Konya, 15.

geçmiştir. Alanya yöresi Persler döneminde eyalete bağlı beylik haline getirilmiştir. I. Darius zamanında ise başkent Sardes’de bulunan eyalete bağlı özel ordusu ve donanması olan bir kral tarafından yönetilmiştir.¹⁶ Yaklaşık olarak bölgede Pers hâkimiyeti 200 yıl sürmüştür.

Perslerin Anadolu’daki hâkimiyetini sona erdiren Büyük İskender’in MÖ 323’de ölümünün ardından yaşanan taht mücadelesi, İmparatorluk topraklarının ilk olarak üçe daha sonra da Komutan Seleukos’un itirazı üzerine dörde bölünmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁷ Seleukos, Anadolu bölgesindeki Pers hükümdarlarının yönetim biçimini tamamen kabul etmiş ve her vilayeti bir eyaletin emrine vermiştir. İngiliz araştırmacı Seton Lloyd ve D. Storm Rice’a göre MÖ 199 yılında Alanya dışında Kilikyanın tamamı Seleukos Kralı Büyük III. Antiohus’un hâkimiyeti altına girmiştir.¹⁸ Alanya sürekli olarak Seleukoslar ile mücadele içerisinde olmuştur. Fakat hiçbir zaman bölgedeki hâkimiyetlerini kaybetmemişlerdir. Hatta daha sonraki dönemlerde Suriye bölgesindeki Seleukos’un oğullarının tahta çıkıp inmelerinde bile söz sahibi olmuşlardır. Alanya’da yaşayan halk coğrafi konumunun etkisiyle deniz ticaretinden faydalanarak MÖ 200’lü yıllarda çok daha güçlü bir konuma gelmiştir. Yaklaşık yarım asır sonra Alanya’daki mahalli beylerden Diodotos Tryphon, Seleukos krallarından VII. Antiohus’a bağlı kalmayı reddederek Alanya’da bir korsan derebeyliği kurmuştur. Bu korsanlık faaliyetlerinin neticesinde Roma İmparatorluğunun müdahalesine maruz kalmışlardır.¹⁹

1.1.3. Roma ve Doğu Roma İmparatorluğu Döneminde Alanya

Diodotos Tryphon, bölge üzerinde şu anda mevcut olan Alanya kalesinin orta hisar kısmının Ehmedek’e kadar olan yeri surlarla çevirmiştir.²⁰ Bunu yapmasının amacı kalenin konumunu kullanarak güçlenmeyi amaçlamış ve bunu başarmıştır. Hatta daha da güçlenerek Suriye krallarını devirmiş ve yeni gelen krallara taç giydirmiştir. İbrahim Hakkı Konyalının “Alanya” adlı eserinde “Alanya bin bir başlı Toros devinin Akdeniz’i öpmeye eğilen bir başının üstüne kurulmuştur.” sözüne bakılarak bölgenin yarımada olduğunu belirtmiştir. Tryphon’da sadece Alanya’daki yarımada kale yapmakla kalmamış, bölgeyi daha kolay savunmak için yarımadanın karayla olan bağlantısını kazarak ada haline getirmeye çalıştığı sırada Selekuoslar tarafından kuşatmaya maruz kalmıştır. Tryphon’un en parlak dönemini yaşadığı MÖ 137-128

¹⁶ Koçak, 2013: 53.

¹⁷ Koçak, 2013: 59.

¹⁸ Seton Lloyd ve D.S. Rice. (1989). *Alanya(‘Alâ’ıyya)*, (Çev. N. Sinemoğlu) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1.

¹⁹ Koçak, 2013: 61.

²⁰ Koçak, 2013: 63.

yılları arasında VII. Antiochus ailesinin intikamını almak için aldığı karar üzerine bu dokuz yıllık süre içerisinde Tryphon'u öldürmüştür.²¹

Tryphon'un ölmeden önce başlatmış olduğu korsancılık bölge üzerinde daha da etki sağlamış ve Romalıların da çok esir kullanması korsanları zenginleştirmiştir. Romalılar, MÖ ikinci asırda Torosların güneyinde hâkimiyetlerini kabul ettirmeye başlamışlardır. Sonrasında Kartaca ve Koranti'ye hâkim olmalarıyla bölgede oldukça zenginleşmişlerdir. Bu sayede bölgedeki korsanlar oldukça güçlenmiştir. Hatta Kilikya ve Pamfilya kıyılarındaki korsanlar Alanya korsan reisinin hâkimiyeti altında birleşerek, Roma ile savaşan Mihridat'a büyük ölçüde yardım etmişlerdir.²² Ama geniş ölçüde yardımlara rağmen korsanların güçlenmesinden rahatsız olan Roma genel valisi Publius Servilius Vatia MÖ 75-74'de korsanlara karşı çok sayıda seferler yapmıştır. Yine de onları kalelerinden sürmeyi başaramamıştır.²³ Roma halkı gemilerle Roma'ya taşınan buğday ve diğer gıda ihtiyaçları üzerine açlık tehlikesi yaşamış ve bölgedeki korsanlara karşı oldukça şiddetli tedbirlerin alınmasını istemiştir.²⁴ Kısa bir süre sonra kabul edilen bir kanun ile üç sene müddetle Pompeus'a olağanüstü yetkiler verilmiş ve korsanlara karşı mücadeleye girişmiştir. Pompeus'ın emrine 120 bin asker, 500 gemi ve 25 general verilmiştir. Bu bir çeşit krallık anlamına geliyordu. Bunun sonucunda bu kadar yoğun askeri donanmayla altı hafta içinde İtalya ve Sicilya kıyılarını korsanlardan arındırmıştır. Daha sonra korsanları Kilikya'ya kadar takip etmiş ve baş şehirleri olan Alanya'da köşeye sıkıştırmıştır. Uzun süren bir kuşatmanın ardından şehir MÖ 65'te tamamen teslim olmuştur. Şehri ele geçiren Pompeus, Tryphon'un yarımada'nın üzerine yaptırdığı kale ile Kilikya ve Pamfilya'daki tüm şatoları yıktırıştır.

Anadolu, Roma'nın 219 (MÖ 27-MS 192) yıllık imparatorluk dönemi boyunca Roma'ya bağlı kalmıştır. Alanya'nın yükselen statüsünden dolayı bu çevrede 14 Roma İmparatoru para kestirmiştir.²⁵ Anadolu'da siyasi otoritesini güçlendiren Roma, Anadolu'yu iki eyalete ayırmış, Korakesyon ve çevresi de Cibyratique eyaleti içinde yer almıştır.

Büyük Roma İmparatorluğu MS 375'te Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır. Anadolu'nun idaresi Doğu Roma (~Bizans) egemenliğine geçmiştir. Bizans ise Alanya merkez olmak üzere Anadolu'yu beş themaya²⁶ ayırmış ve Kolonos (Alanya) da merkezi Antalya'da

²¹ Konyalı, 2011: 12-30.

²² Köseoğlu, 2011: 17.

²³ Lloyd ve Rice, 1989: 1.

²⁴ Konyalı, 2011: 32-33.

²⁵ Gönüllü, 2008 : 4.

²⁶ Thema: Bizans İmparatorluğu'nun yedi yüz yıllık ana yerel idare birimi. Ayrıntılı bilgi için bk. (Murat Keçiş ve Cüneyt Güneş (2018). "Bizansın Anadolu'daki Yeni Düzeni: Thema Sistemi'nin Ortaya Çıkışı ve Problemler" XIX/43: 96.

olan Koravesiyon teması içerisinde yer almıştır. Bu dönemde Kolonos ve çevresinde Hristiyanlığın ilk çağlarına ait birçok tapınak yapılmıştır. Yöredeki putperest tapınaklar zamanla yerini kiliselere bırakmıştır.²⁷ Büyük Konstantin zamanında thema sistemi değiştirilmiş, yeni vilayetler oluşturulmuştur. Bu yeni vilayetlerden biri de Kolonos'un içinde bulunduğu Kibyrrha vilayetidir.

Bir müddet sonra Akdeniz, imparatorluğun iç denizi olmaktan çıkmıştır. Akdeniz'in doğu kıyılarındaki şehirler ve kasabalar askeri bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Alanya ve civarındaki kaleler Pompeius tarafından yıktırılmış ve kullanılmaz hâle getirilmiştir. Bu kaleler Bizans döneminde ya yeniden yapılmış ya da restore edilmiştir. Arapların sınırlara baskı yapmasıyla Akdeniz kıyılarında gerçekleşen bu faaliyetler denizlerde savaş başlamasıyla sonuçlanmıştır.²⁸ XI-XIII. yüzyıllara gelindiğinde Anadolu'daki Bizans etkinliği sona ermeye başlamış ve bu süreç içerisinde merkezle olan bağlarını koparan Alanya ve çevresindeki kale komutanları birer beylik olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1.2. Türk Hâkimiyetinde Alanya

1.2.1. Türklerin Anadolu'ya Gelişi

Türk hâkimiyeti öncesinde birçok krallık ve imparatorluğun hüküm sürdüğü Alanya üzerinde bölgenin tarihi bir merkez olarak büyük önem taşıdığı dönemlerden birisi de, Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle birlikte başlamıştır.

Bilindiği üzere 1040 yılında Selçuklular ile Gazneliler arasında gerçekleşen Dandanakan savaşı sonucunda, Tuğrul ve Çağrı Beyler tarafından Horasan bölgesinde Büyük Selçuklu Devleti'ni kurmuşlardır.²⁹ Zamanla yönünü Batıya çeviren Selçuklular Bizans hâkimiyetindeki Anadolu topraklarına gelip bölgeye akınlar düzenlemişlerdir.³⁰ Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucularından Çağrı Bey'in oğlu Alparslan döneminde Anadolu akınları hız kazanmış ve Türk nüfusunun yayılması amaçlanmıştır. Bütün bu faaliyetlerin sonucunda Bizans İmparatorluğu ile 1071 yılında Malazgirt Meydan Muharebesi gerçekleşmiş ve Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Ayrıca Türkler fetihlerin hız kazanmasıyla askeri gücü kırılmış olan Bizans'ın Anadolu topraklarına hücum etmişlerdir, fakat Sultan Alparslan'ın

²⁷ Köseoğlu, 2011: 20.

²⁸ Konyalı, 2011: 38.

²⁹ Mehmet Altay Köymen (1993). *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara, 53.

³⁰ Emine Uyumaz (2003) *Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)*, TTK Yayınları, Ankara, 1.

1072 tarihinde Türkistan seferine çıktığı sırada suikasta kurban gitmiş ve oğlu Melikşah devletin başına geçmiştir.³¹

Anadolu, Suriye ve Kafkasya'nın fetihleri, Melikşah'ın devletin başına geçmesiyle hız kazanmıştır. Hem Sultan Melikşah hem de Sultan Alparslan döneminde Anadolu'nun fethi için görevlendirilen komutanların yanı sıra, hanedan soyundan gelen komutanların faaliyetleri ile Anadolu'nun iç kesimlerine doğru yönelmişlerdir.³² Bu durum artık fetih hareketlerinin geçici bir istila niteliğinde olmayıp tamamen bir vatan kurma amacı olduğunu göstermektedir. Bunun sonucunda Selçuklu hanedanından olan Kutalmışoğlu Süleyman şah 1075 yılında İznik'e kadar ilerleyip ardından bu bölgeyi ele geçirmiştir.³³ Sonuç olarak, 1071 Malazgirt zaferinden sonra kitleler hâlinde Anadolu'ya gelen yirmi dört Oğuz boyu, Süleyman Şah önderliğinde teşkilatlanarak, Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuşlardır.³⁴

1.2.2. Anadolu Selçuklu Dönemi

Kutalmışoğlu Süleyman Şah Marmara sahilinden Antakya'ya kadar uzayan ve Suriye'de genişlemeye başlayan hâkimiyeti sonucunda Büyük Selçuklu Devleti ile karşı karşıya gelmiştir.³⁵ 1086 Ayn Seylem savaşında, Büyük Selçuklu Devleti komutanlarından Tutuş'la giriştiği mücadele sonrasında savaşı kaybedip esir tutulacağını anlayınca bir rivayete göre intihar ettiği, diğer bir rivayete göre ise savaş meydanında hayatını kaybettiği söylenmektedir.³⁶ Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Melikşah, Süleyman Şah'ın ölümünün ardından oğullarını esir almış ve yeniden diriliş harekâtına girişmemeleri için İsfahan'a götürmüştür.³⁷ Bunun sonucunda Melikşah'ın ölümüne kadar Anadolu Selçuklu Devleti 1086-1092 yıllarında sultansız kalmıştır. Melikşah'ın ölümünün ardından Büyük Selçuklu Devletinde taht mücadelesi başlamış ve bu durumdan istifade eden Kılınç Arslan İznik'e gelerek Anadolu Selçuklu Devletinin başına geçmiştir. 1096 yılında I. Haçlı Seferi sonucunda Türkler başkent İznik'ten Anadolu'nun iç bölgelerine çekilmiş ve devletin merkezi İznik'ten Konya'ya taşınmıştır.³⁸ Bu dönemde Doğu'da Büyük Selçuklu Devleti ile Musul sorunu yaşanmış, Batıda ise Bizans'la mücadeleye girişilmiştir.

³¹ Osman Turan (2005) *Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye(1071-1318)*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 64-66.

³² Turan, 2005: 77.

³³ Tuncer Baykara (1997) *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehit*, TTK Yayınları, Ankara, 1.

³⁴ Uyumaz, 2003: 1.

³⁵ Köymen, 1993: 104.

³⁶ Koçak, 2013: 80.

³⁷ Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı (2000). *Müsâmeretü'l Ahbâr*, (Çev. M. Öztürk), TTK Yayınları, Ankara, 15.

³⁸ Turan, 2005: 133.

Kılınç Arslan'ın ölümünden sonra kısa süreliğine bir fetret dönemi yaşanmış I. Mesud'un tahta çıkmasıyla merkezi otorite yeniden sağlanmış. I. Mesud Bizans ile girdiği mücadele sonucunda Denizli'yi ele geçirmiştir. Kısa bir süre sonra bir hile sonucunda bu bölgeye bağlı Uluborlu'yu kaybetmiştir. Bu durum Anadolu Selçuklu Devletinin göller yöresi ve Akdeniz sahili boyunca uzanan olası fetih hareketlerini olumsuz etkilemiştir.³⁹ I. Mesud döneminde Uluborlu'yu almak için üç sefer düzenlenmiş ve hepsinde de başarısız olunmuştur. Fakat son düzenlenen seferde Selçuklu kuvvetleri Antalya'ya kadar gelmiştir. Bu dönemde Alanya Bizans'la olan irtibatını kaybetmeye başlamış ve bölge beylik haline gelmiştir.

I. Mesud'un ölümünün ardından başa geçen II. Kılınç Arslan Anadolu Selçuklu Devletini oldukça güçlü bir konuma getirmiştir. Kılınç Arslan, Anadolu' da ki Türk birliğini sağlamaya yönelik girdiği faaliyetler nedeniyle Bizans ile çok fazla karşı karşıya gelmek istememiş hatta Bizans İmparatoru I. Manuel ile bir barış anlaşması yapmıştır. Bu faaliyetler neticesinde devlet oldukça güçlenmiş ve bu durum Bizans'ı derin bir endişeye sürüklemiştir. I. Manuel Türkleri Anadolu'dan atmak ve içinde bulunduğu endişeden kurtulmak için büyük bir ordu toplamıştır. İki ordu 1176 yılında Miryokefalon Savaşında karşı karşıya gelmiş ve Bizans ağır bir yenilgiye uğramıştır.⁴⁰ Uğradığı ağır yenilgi sonucunda Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atma hayali yıkılmış ve Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir.⁴¹ Bizans'ın I. Haçlı seferinde elde ettiği üstünlük yerini tamamen Türk taarruzuna bırakmıştır.

Miryokefalon zaferinin ardından II. Kılınç Arslan yönünü Batı'ya çevirmiş Kütahya, Eskişehir ve Uluborlu'yu ele geçirip Denizli'ye yaklaşmıştır. Antalya yöresine yapılan akınlar ise başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İlerleyen süreçlerde II. Kılınç Arslan ülkenin yönetimini on bir oğlu arasında paylaşmıştır. Akdeniz bölgesi üzerinde önemli bir konumda olan Uluborlu, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e bırakılmıştır.⁴² Belki de bu bölgenin I. Gıyaseddin'e verilmesinin en büyük sebebi onun meliklik döneminden beri Isparta, Burdur ve Antalya yöresine ilgi duymasıdır.

Anadolu Selçuklu Devleti ticari ve güvenlik sebeplerden dolayı yönünü ilk olarak güneye daha sonra kuzeye çevirmiştir. Bu amaçla I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Antalya bölgesinin idaresini elinde bulunduran Aldo Brandini'n bölgedeki tüccarlara zarar vermiştir. Tacirlerin şikâyetine kayıtsız kalamayan Sultan Gıyaseddin Antalya üzerine sefere çıkmış ve 5

³⁹ Turan, 2005: 180-186.

⁴⁰ Uyumaz, 2003: 6-7.

⁴¹ Turan, 2005: 235.

⁴² İbn Bibi (2014). *El - Evâmirü'l - Alâ'iyye fi'l - Umûri'l - Alâ'iyye, (Selçukname)* (Çev. M. Öztürk), TTK Yayınları, Ankara, 50.

Mart 1207 tarihinde Antalya'nın fethini gerçekleştirmiştir.⁴³ Fetih sonrası bölge üzerinde yapılan ticaret teşvik edilmeye çalışılmış ve kısa sürede Antalya devletin dış ticaret kapısı haline gelmiştir.⁴⁴

I. İzzetin Keykavus döneminde ise devlet ticaretin gelişmesi ve önemli limanların denetim altına almak istemesi üzerine yönünü kuzeye çevirmiştir. Limanların konum nedeniyle İznik ve Trabzon Rum İmparatorluğu bölgesindeki güvenlik sıkıntıları meydana gelmiş ve kuzeyden Anadolu'ya gelebilecek bir tehdit oluşmuştur.⁴⁵ Bu tehditlerin oluşması neticesinde harekete geçen I. İzzetin Keykavus 3 Mart 1214 tarihinde Sinop'un fethini gerçekleştirmiştir. Kıyı bölgelere yapılan bu faaliyetler Anadolu Selçuk Devleti sultanlarının Anadolu'daki refahı artırmak için ticarete ve güvenlik hususlarına önem verdiklerini göstermektedir.

1.2.2.1. Alâeddin Keykubad Dönemi ve Alanya'nın Fethi

Alâeddin Keykubad, I. İzzeddin Keykavus'un halefi olup Anadolu Selçuklu Devletinin en önemli sultanlarından biridir. Babasının ölümünün ardından tahta çıkmak için girişimlerde bulunan Alâeddin Keykubad bu çabasının sonucunda başarısız olmuş ve tutsak edilmiştir. I. İzzetin Keykavus'un ölümünden sonra devletin ileri gelenlerinin desteğiyle Alâeddin Keykubad devletin başına geçmiştir.⁴⁶ Bunun üzerine Alaeddin Keykubad'ın tahta geçtiği haberini alan halife Nâsır Lidinillah, İslam dünyasının dini reisi sıfatıyla Selçuklu Devletinin merkezi Konya'ya hil'at ve menşur gibi hükümdarlık alametleri göndermiştir.⁴⁷

Alâeddin Keykubad tahta çıktığı sırada güneyde Antalya, kuzeyde Sinop, doğuda Malatya, batıda Aydın'a kadar olan saha Anadolu Selçuklu hâkimiyeti altındaydı. Komşu ülkeler ile olan ilişkilerde bazılarıyla dostane, bazılarıyla gergin ve mücadele içerisinde olmuşlardır. Örneğin merkezin batısındaki İznik İmparatorluğuyla dost, doğuda ise Eyyübiler ile olan ilişkileri gergin bir süreçtedir. Alâeddin Keykubad'ın ilk hükümdarlık yılları olan bu dönemlerde Moğollar ciddi bir tehlike unsuru oluşturmamaktadır. İzzedin Keykavus ve Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde önemli ticaret merkezlerinden olan Sinop ve Antalya limanlarını Alâeddin Keykubad yetersiz görmüş ve daha da genişletmek isteyerek yönünü Alanya'ya çevirmiştir.⁴⁸ Nihayet Sultan Alâeddin devletin önde gelenlerinin de içerisinde

⁴³ İbn Bibi, 2014: 128.

⁴⁴ Baykara, 1997: 39.

⁴⁵ Turan, 2005: 325.

⁴⁶ Uyumaz, 2003: 18.

⁴⁷ Turan, 2005: 351.

⁴⁸ Uyumaz, 2003: 22-23.

bulunduğu bir mecliste halkın refahını sağlamak amacıyla devlet erkânının da fikirlerini almış ve Alanya üzerine sefere çıkma kararı almıştır. Bölge gerek coğrafi konumuyla gerekse iklim özellikleri bu kararın alınmasında etken olmuştur.⁴⁹

Alâeddin Keykubad'ın emirleri doğrultusunda oluşturulan Selçuklu ordusunun Alanya kalesi önlerine nasıl geldikleri konusunda net bir bilgi bulunamamaktadır. Fakat bazı kaynaklar Alanya'nın batısında bulunan Alara Kalesi'nin Alanya'nın fethinden sonra alınması nedeniyle Selçuklu ordusunun Konya, Çumra, Dinek, Belviran, Hadim, Taşkent yolu üzerinden Alanya kalesi önlerine geldiği belirtmişlerdir.⁵⁰ Selçuklular şehri hem karadan hem denizden kuşatma altına almışlardır. Bu kuşatma iki aylık bir süre boyunca devam etmiş ve bu süreye rağmen fetih gerçekleşmemiştir. Bunun üzerine Alâeddin Keykubad kendi tecrübeleri doğrultusunda ordunun moralini yükseltmek için on bin gümüş dağıtıp bin baş koyun ve yüz baş sığır kestirmiştir.⁵¹

Alanya Kalesi'nin hâkimi Kyr Vart, uzun süren kuşatmaya daha fazla dayanamayacağını anlamış ve iyi ilişkilerde bulunduğu Selçukluların Antalya valisi Mübarrizeddin Ertokuş vasıtasıyla anlaşma yoluyla kaleyi sultan Alâeddin'e teslim etmek istediğini belirtmiştir. Anlaşmadan sonra sultan Alâeddin, Kyr Vart'a bazı köylerin mülkiyetini vermiş ve böylece Kyr Vart sultandan özür dileyerek Alâeddin Keykubad'a kalenin kapılarını açmıştır. Sonuç itibariyle 1221 tarihinde Alanya'nın fethi tamamlanmış ve Selçuklu idaresine geçmiştir.⁵² Sultanın ismine ithafen şehrin adı "Alâiye" olarak değiştirilmiştir.

Fetih sonrasında ticaret yollarına sahip olunmuş ve bölgenin Türkleşmesi için çaba sarf edilmiştir. Bu sebeple şehrin etrafında ekili bulunan topraklara Türkmenler yerleştirilmiş sonrasında ise mühendis, ressam ve ustalar getirtilerek şehrin inşasına başlanmıştır. Kalede on iki kapılı bir saray bir camii ve şehrin etrafındaki oba, şekerhane, hasbahçe gibi yerlerde saraylar ve köşkların inşasına başlanmıştır.⁵³ Ayrıca ilerleyen zamanlarda da 1226 tarihinde Kızıl kule, 1228'de Tersane, 1232 yılında Alara Han yapımı tamamlanmıştır. Alâeddin Keykubad 17 yıllık hükümdarlık sürecinde devleti ekonomik açıdan oldukça güçlendirmiş, yeni fetihler yapmış ve Anadolu'yu daha güvenli bir bölge haline getirmiştir. Ölümünün ardından Anadolu Selçuklu Devletinin başına II. Gıyaseddin Keyküsrev geçirilmiştir.

⁴⁹ İbn Bibi, 2014: 259-260.

⁵⁰ Konyalı, 2011: 61.

⁵¹ Turan, 2005: 357.

⁵² İbn Bibi, 2011: 170.

⁵³ Konyalı, 2011: 67

Genç yaşta tahta çıkan Gıyaseddin Kyhüserev başta Saadettin Köpek olmak üzere bazı devlet adamlarının etkisinde kalarak yanlış kararlar almaya başlamıştır. Alınan bu yanlış kararlarında etkisiyle 1240 yılında Baba İshak isyanı başlamış ve uzunca bir süreden sonra güçlkle bastırılmıştır. Selçuklunun güçsüzleştiğini fark eden Moğollar, Erzurum üzerinden Anadolu'ya giriş yaparak yağma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine de iki ordu Köseadağ bölgesinde karşı karşıya gelmiş ve yapılan savaşta Selçuklular ağır bir yenilgi alarak dağılma sürecine girmişlerdir.⁵⁴ Devletin bu şekilde zayıflaması sonucunda zamanında Anadolu'nun çeşitli yörelerine yerleştirilen Türkmen aşiretler birer beylik haline gelmeye başlamıştır.

1.2.3. Alâiye Beyliği Dönemi

Anadolu Selçuklu Devleti, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in izlediği başarısız siyaseti sonucunda I. Alâeddin Keykubad'ın büyük çaba ve emek vererek gerçekleştirmiş olduğu güçlü ve bağımsız olma politikası Köseadağ Savaşı'nın (1243) kaybedilmesiyle Moğolları üstün hale getirmiştir.⁵⁵ Bunun sonucunda Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki Türkmen aşiretlerin beylik haline gelmesiyle Moğolların istilasından kaçan Ermenilerden alınan Ermenek bölgesine yerleştirilen Karamanoğulları da bu beyliklerden birisi olmuştur. Bu beyliğin 24 Oğuz boyundan Salur, Avşar veya Bayındır boyuna bağlı oldukları yönünde bazı farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Fakat ağırlıklı olarak Avşar boyundan geldikleri kanısı daha ağır basmaktadır.⁵⁶ 1255 yılında Nûre Sûfi'nin ölümünün ardından beyliğin başına Kerameddin Karaman geçmiştir. Kerameddin Karaman'ın da kardeşi olan Oğuzhan Beyi 1255 tarihinde Alâiye Beyliğine atmasıyla Alanya'nın ilk olarak müstakil beyi Oğuzhan Bey olmuştur.⁵⁷ Oğuzhan Bey bu görevi 1277 yılına kadar sürdürmüş ve bu tarihte Selçuklu Sultanı olan III. Gıyaseddin Keyhüsrev, Hacızade Bedreddin Ömer Bey'i Alâiye Beyliğine Sahiller Komutanı (~Emir-üs Sevahil) olarak atamıştır. Alanya'da göreve başlayan Bedreddin Ömer, bugün hâla mevcut olan Alanya Kalesinde bulunan Tophane Mahallesiine "Andızlı Camisini" yaptırmıştır.⁵⁸ Bedrettin Ömer Bey'in Alanya'da 1281 ya da 1282 yılına kadar görevde kaldığı düşünülmektedir.

⁵⁴ Ali Sevim (2001): "Keshusrev II", *TDVİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 24: 347-349

⁵⁵ Emine Uyumaz (2016): "Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad Dönemine (1220-1237) Bir Bakış", *Cogito* (29), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 130.

⁵⁶ Mehmet Ersan ve Mustafa Alican (2014) *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 45.

⁵⁷ Koçak, 2013: 115.

⁵⁸ Ali Yardım (2002) *Alanya Kitabeleri, (Tespit, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, İstanbul Fethi Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 121-122.

1284 yılına gelindiğinde II. Gıyaseddin Mesud tahta geçmiş ve yine devlet gerileme sürecine devam etmiştir. Fakat 1292 yılında II. Mesud'un hükümdarlığı döneminde Alanya üzerinde önemli olayların yaşandığı bir yıl olmuştur. Karamanoğlu Hanedanına bağlı olan Güneri ve Mecdüddin Mahmud Bey, Kıbrıs Şövalyelerinden gelebilecek bir tehlike ihtimalini düşünerek Memluk Sultanı Selahaddin Halil ile anlaşmış ve Alanya'yı Selçuklulardan almışlardır. Bunun sonucunda da Memluk Sultanı adına Alanya'da hutbe okutmuşlar ve Mecdüddin Mahmud da Alâiye Beyi olmuştur. Fakat bu olaylardan yaklaşık bir yıl sonra 1293 tarihinde Kıbrıs Kralı II. Henry, Venedik ve Cenevizlilerin desteğini alarak Alâiye Kalesine saldırmış, hatta bazı kale burçlarını da ele geçirmiştir. Bu saldırıdan kısa bir süre sonra Güneri Beyin yardıma gelmesi sonucunda Kıbrıs şövalyeleri geri püskürtülmüştür.⁵⁹ Bu tarihlerden itibaren Alanya fiilen Karamanlıların gözetiminde şeklen ise Anadolu Selçuklu Devletine bağlı olmuş ve Karamanoğullarının kontrolü altına girmiştir.⁶⁰ Karamanoğulları beyliği de Alanya'yı kendi içlerinde bulunan beylerle idare etmesiyle birlikte Alâiye Beyliği ortaya çıkmıştır.

Alâiye Beyliği, kuruluşun yıllarından itibaren Memluk egemenliğini kabul etmesinin yanı sıra 1320 li yıllarda Anadolu'da baskı kurmaya çalışan Moğolların saldırılarını engellemek için İlhanlı hükümdarı adına da para bastırmışlardır.⁶¹ Alâiye Beyliği, temel anlamda Karamanoğullarının bir kolu olarak kabul edilmesiyle birlikte, beylik ile olan bağlarını kısa sürede yitirmesi sonucunda müstakil bir beylik olarak kabul edilmiştir.

Alâiye Beyliğinin 1300'lü yıllardaki tarihi oldukça karmaşıktır. Bazı araştırmacılara göre Alâiye beyliğini kurmuş olan ailenin Selçuklu soyundan geldiği söylenilse de bu bilgiyi destekleyen bir veri henüz bulunamamıştır.⁶² Nitekim Alâiye beyliğinin kurucu kabul edilen Mecdüddin Mahmut Bey, Karamanoğlu Hanedanına mensuptur. Isparta merkezli Hamit oğullarının Antalya üzerinde bir hâkimiyeti söz konusu olmasına rağmen Alanya üzerinde böyle bir hâkimiyet söz konusu olmamıştır.⁶³ Alâiye beyliği 1341 yılına kadar, Memluk Sultanlığına bağlı, Karamanoğullarının egemenliği altında kalmıştır. Mecdüddin Mahmud'un ölümünün ardından sırasıyla, Yusuf Bey ve Ali Bey beyliğin idaresinin elinde bulundurmuştur.⁶⁴

⁵⁹ Koçak, 2013: 119.

⁶⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1988) *Anadolu Beylikleri ve Akkayonlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 92.

⁶¹ Ersan ve Alican, 2014: 68-69.

⁶² Uzunçarşılı, 1988: 92.

⁶³ Mehmet Akif Erdoğan (2013) *Fatih Sultan Mehmet Zamanında Ala'yye Sancağı* ALTSO, Konya, 17.

⁶⁴ Koçak, 2013: 115.

Yusuf Bey ve Ali Bey döneminde en önemli gelişmelerden birisi Lazkiye limanından hareket eden ünlü seyyah İbni Batuta'nın 1332 yılında Anadolu'ya Alanya üzerinden giriş yapmasıdır.⁶⁵ İbni Batuta, Alanya hakkında, bölgeye Türkmenlerin yerleştiğini Mısır ve Suriyeli tacirlerin bulunduğunu ve Alanya'nın Yusuf Bey tarafından yöneltildiğini belirtmiştir.⁶⁶ Alâiye Beyleri Memluk hükümdarlarına karşı sempati duymuşlardır. Bunun nedeni ise Alanya bölgesinin konumu itibarıyla mısır ve Anadolu arasında ticari bir kavşak noktasında olmasından dolayıdır. Üstelik bu şekilde Kıbrıslılara ve Moğollara karşı varlıklarını güçlü bir denge politikasıyla sürdürebilmişlerdir.

1360'lı yıllarda Akdeniz'in Doğu kısmında bulunan Kız Kalesini Kıbrıs krallığının ele geçirmesi üzerine Alanya ile Kıbrıs arasında ki münasebetler çok çeşitli bir duruma sürüklenmiştir. Bunun sonucunda başta Karamanoğulları olmak üzere Hamidoğulları ve Tekeoğullarını telaşlandırmış ve bu sebeple kendi aralarında Kıbrıs Krallığı'na karşı bir ittifak olmuştur. Fakat saldırıya geçen Kıbrıs Kralı 1361 yılında Antalya'yı ele geçirmiştir. Yönünü daha sonra Alanya'ya çeviren Kıbrıs kralı Alâiye beyliğiyle vergi ödeme ve Kıbrıs hâkimiyetini kabul etme karşılığında anlaşma yapmıştır.⁶⁷ Alâiye beyliği Kıbrıs krallığıyla anlaşma yapmasına rağmen Antalya'nın geri alınması için çaba göstermiş ve bu tür girişimleri desteklemiştir. Hatta Kıbrıs işgalinde bulunan İskenderiye'ye yardımda bulunmuşlardır. Tüm bu sebeplerden dolayı Alâiye beyliği 1366 yılında Kıbrıs krallığının saldırısına maruz kalmış ve Karamanoğullarının yardımı ile Kıbrıs krallığını bozguna uğratmıştır.

1400'lü yıllara gelindiğinde Alâiye beyliği hâlâ Karamanoğullarına bağlı beyler tarafından idare edilmişse de, beylik Osmanlı Devleti ile de yakınlaşmaya başlamıştır, fakat bu yakınlığın 1420'li yıllardan sonra bir tehlike haline gelmesi üzerine Karamanoğulları, Alanyanın da içinde bulunduğu üç kaleyi 1427 yılında beş bin dinara Memlukulara satmıştır. Buna rağmen Karamanoğulları Alâiye beyliğiyle olan bağlantısını koparmamış ve beyliğin başına Lütfü Bey'in geçmesinde pay sahibi olmuşlardır; fakat Lütfü Bey, 1450'li yıllarda Kıbrıs Kralı ile barış yaptığı gibi aynı zamanda da Kıbrıs kralından yardım istemiştir. Hatta Karamanoğullarına karşı Osmanlı Devletinden bir destek alabilmek amacıyla kız kardeşini Veziriazam Mehmet Paşa'ya vermiştir.⁶⁸ Fatih Sultan Mehmet döneminde Alâiye şehri Gedik Ahmet Paşa komutasında 1471 yılında Osmanlı Devleti sınırlarına girmiştir.

⁶⁵ Kenan Bilici (1993) "Seyahatnamelerde Alanya", *ATKS, ALSAV Yayınları*, Alanya: 85.

⁶⁶ Selim Hilmi Özkan (2014): *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Alâiyeli Memurlar (1879-1909)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya: 20.

⁶⁷ Mustafa Oral (2006): "Selçukludan Cumhuriyet'e Alanya-Kıbrıs İlişkileri", *ATKS XI*, Alanya, 161-164.

⁶⁸ Uzunçarşılı, 1988: 92-93.

1.2.4. Osmanlı Dönemi

Alâiye Beyliğinin 1471 tarihinde Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil olmasının ardından Ahmet Paşa kaleyi tamir ettirip güçlü toplar ve muhafızlar yerleştirmiştir. Son Alâiye beyi Kılıçarslan ve ailesi Fatih Sultan Mehmet tarafından Gümülcine'ye yerleştirilmiştir.⁶⁹

XVI. yüzyıla gelindiğinde Yavuz Sultan Selim döneminde Alâiye'de 453 hane, 20 mücerred, 12 İmam, 3 muhassıl, 1 kethüda ve 1 şeyh bulunmaktadır. II. Bayazıt döneminde padişaha büyük hizmetlerde bulunmasından dolayı kapıcıbaşı görevine getirilen Sinan Paşa 1519 yılına gelindiğinde ise Aâiyenin sancak beyi olmuştur. Üstelik Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde sipahiler ağası olarak görev yapmıştır.⁷⁰

Kanuni Sulta Süleyman döneminde Piri Reisin Kanuni için 1525 yılında yazdığı "Kitab-ı Bahriyye" adlı eserinde Alanya'dan da bahsetmektedir.⁷¹

Harita1. 1. Piri Reisin çizmiş olduğu XVI. yy. başlarındaki Alanya Kalesi.⁷²

Yine Kanuni devrinde Selçuklu döneminde Alâeddin Keykukabad'ın iç kalede bulunan yere yaptırmış olduğu caminin zaman içerisinde yıkılmasının ardından cami 1548 yılında tekrardan inşa edilmiş ve günümüzde hâlâ aktif olarak kullanılan Süleymaniye Camii ismini almıştır.⁷³

⁶⁹ Konyalı, 2011: 114.

⁷⁰ Nazif Demir (1996) "Alanya Kültürünün Dünü Bugünü ve Geleceği" *Alanya Tarih ve Kültür Semineri III*, Alanya, 34.

⁷¹ Konyalı, 2011: 141.

⁷² Erdoğan, 2013: 4.

⁷³ Koçak, 2013: 162.

XVII. yüzyılda Alanya ile ilgili yaşanan vakalardan biriside 1608 yılında Amiral Yakopo komutasındaki Medici donanmasının Alanya'ya saldırmasıdır. Yapılan bu savaşa Türkler 45 kadirga, medici donanması ise 11 kalyon, 6 kadirga ile katılmış ve kanlı bir savaş olmuştur.⁷⁴ Osmanlı tarihinin bu yüzyılda bölgeyle alakalı en geniş bilgilerinden birisi de Evliya Çelebi'nin Seyatnâmesinde geçmektedir.

1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Alâiye, Antalya'ya bağlanmıştır. Yapılan itirazlar sonucunda Alanya livasının resmi adı “ Teke mea Alâiye Livası” olmuştur. Fakat 1871 yılına gelindiğinde ise Alanya, Antalya'ya bağlı bir kaza olmuştur.⁷⁵

1.2.5 Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Alanya

Seyit Ali Kahraman'ın *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* adlı çalışmasında Alanya şöyle geçmektedir:

Alâiye [Alanya] Kalesi'nin özellikleri

(—) tarihinde Sultan Alâeddin bilek gücüyle İspanya kâfiri elinden fethetmiştir. Ta tepede yukarı iç kale kapısı kuzeye bakar, iki kat kapısı batıya bakar. Bu kapının kemeri üzere yazılı olan tarihtir: “Es-Sultan Alâiddünyâ ved-dîn Keykubâd bin Keyhusrev bin Hay Emîrül-mu minîn. "Dış katındaki kapı kuzeye nazırdır, onun üstünde tarih: “El-Mevlâ es-Sultanül-a'zam şehinşahu'l-mu'azzam Alâü'ddünyâ ved-dîn Ebül-Feth Keykubâd bin Keyhusrev kayyim fi senesemâne ve ısrîn ve sitte mie” [628] yazılmıştır. Bu kapının bir köşesinde, “Amel-i el-abdii'l-fakîr Karaca” yazılmıştır.

Bir müddet sonra Osmanlı Sultan Bayezid-i Veli fethetmiştir, Gedik Ahmed Paşa eliyle, 876 tarihinde girmiştir. Hâlâ Adana Eyaleti'nde Alâiye paşasının tahtıdır. Paşanın padişah rafından hâss-ı hümayûnu 250 bin akçe ile kanun üzere kâh karaya kâh deryaya tayin olunur. Deryada iki parça mükellef kadirga ile sefer eşerler. Karaya tayin olursa 800 asker ile sefere gider.

Bu sancakta alaybeyi ve çeribaşı vardır. Ve 7 zeamettir ve 760 timardır. Kanun üzere cebelüleri ile toplam 3 bin asker olup pür-silâh sefer eşerler.

150 akçe şerif kadılıktır ve nahiyesi 105 adet asi ve dağlı köylerdir. Bütün kavmi harbe ucuyla söyleşirler. Kadiya senelik ancak 2 bin guruş, paşaya 30 bin guruş hâsıl olacak yerdir, ama cüret sahibi paşa ister.

Sancağı toprağında 26 kaza vardır. Kethüdayeri yoktur, ama serdarı, müftüsü, nakibüleşrafi ve yer yer ayamı eşrafi ve iki dizdarı vardır. Kalesi, deniz kıyısında göklere doğru baş uzatmış yalçın kırmızı kaya üzerinde beş köşe İskender Şeddi gibi büyük bir kaledir. Çepçevre büyüklüğü 11.100 adımdır. Batı tarafı yüksek kayalar üzeredir ki göğe yükselmiştir. Doğu tarafı liman tarafına katılmıştır. Bütün evleri birbiri üzerine yapılmıştır, doğu tarafa nazırdır. Kuzey tarafında hendek vardır. Geri kalan taraflar Allah saklasın göklere baş uzatmış yalçın, Bisütun Dağı gibi kırmızı kayalardır. Aşağı bakanın ödü patlar. Kible tarafı da öyle yalçın kanara kayalardır. Ve doğu tarafı büyük limandır ki 2 bin parça gemi alır.

⁷⁴ Musa Seyirci (1996) “Seyyahların Gözüyle Alanya” *ATKS III*, Alanya, 35.

⁷⁵ Bilal Yaman (1999): “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Alanya'nın Genel Yapısı, *ATKS III*, Alanya, 523.

Bu kale toplam 5 kapıdır, hepsi ikişer kat demir kapılardır. İç kale altında kuzeye nazır Eğri Kapı, ondan aşağı 700 adım Eskipazar Kapısı da kuzeye bakar. Ondan içeri deniz kıyısı ile 400 adım İskele Kapısı, bu da kuzeye nazırdır. Gümrük emini burada oturur.

Bir kapı da Meyyit Kapısı derler, o kadar geniş değildir, kuzey tarafına mezarlığa bakar. Bir kapı da kible tarafına nazırdır, uğrun kapıdır. Bu kalenin 2 iç kalesi vardır. Büyük iç kale ta en tepede göklere karışmış, dört köşe bir Yecüc Seddi'dir. Büyüklüğü 600 adımdır. 2 kapısı var, biri kuzeye ve biri güneye açılır. Bu kapılara onar on beşer ayak taş merdiven ile çıkılır, alçacık küçücük kapılardır, zira bu iç kale içine at, katır ve diğer hayvan girmez, başka kapıcıları vardır.

Bu kalede asla ev yoktur, ancak bir yeşillik düz sahradır, altı tamamen boşdur. 360 somaki sütun üzere derya gibi su sarmadır. 6 bölük sarnıçtır. Her biri ikişer ay yetip bir yıl yeter. Bütün yağmur suları bu sarnıçlarda toplanıp Temmuz ayında buz parçası âb-ı hayatı içip susuzluklarını giderirler. Herkes su almaya gelince pabuçlarını bu kale kapılarında bırakıp yalınayak gelip su kuyusundan su alırlar, gayet pâk yerdur. Bu sarnıç kalesine aşağı iskeleden tam 1 saatte çıkılır. Ve bu mahalden açık olduğunda güney ile kible arasında Kıbrıs Adası apaçık görünür, acayip yüksek kaledir. Bu sarnıç kalesinden kuzeye yokuş aşağı 600 adım küçük iç kaledir. Bu da orta hisarın kuzeyi köşesinde dört köşe, iki kat duvarlı bir küçük iç kaledir. Kible tarafında biraz hendeği vardır. Başka yerleri gayyâ kuyusu gibi kayalardır. Batıya bakar iki kat demir kapısı vardır. Duvarları bunlardan sağlam ve yüksek bir kaledir, içinde dizdardan başka bir kimse olmaz. Bu iç kale ile sarnıç kalesi orta kalenin biri kuzeyine ve biri güneyine yapılmıştır.

Orta hisar içinde toplam 300 toprak örtülü kârgir bina evlerdir. Bunda da 4 büyük su sarnıçları vardır. Sultan Süleyman Camii kârgir bina kubbeleri kiremit örtülüdür. Boyu ve eni seksener ayaktır. Ve kible kapısı kemerinin iç yüzünde beyaz mermer üzere, "Allah'ın yükseltilmesine izin verdiği evlerdir" [Kur'ân, Nûr, 36] âyeti yazılmıştır. Minaresine yıldırım isabet edip yıkılmıştır. Buna yakın Akşebih Mescidi tuğla minarelidir.

Eski yapı bir atıl bedesten var. Bazı dükkânlarında adam vardır ve bazı dükkânları talebe odalarıdır. Bir kahvehanesi var, ârif toplantı yeridir. Bu kalede bunlardan başka han, hamam, imaret ve medreseden bir iz yoktur. Bu orta hisardan aşağı büyük hisara incek ancak doğuya nazır gön kaplı ağaçtan 3 kat kapılar ve bu kapılar arasında olan hisar duvarının taşlan her biri fil cüssesi kadar taşlardır. Sanki bu bina dev yapısıdır. Ondan aşağı büyük kale içinde toplam 6 mahalle ve 800 toprak ve kireç örtülü kat kat evlerdir. Orta hisar mihrapları ile toplam 16 mihraptır. Bu aşağı kalede ancak Bedreddin Camii cumadır, gerisi mescittir. Bedreddin Camii'nin kapısı üzere tarihi budur: "Takarrüben ilallâhi te'âlâ fi eyyâmi devleti es-Sultanü'l-a'zam Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn halledallâhu saltanatahû bi-imareti hâze'lcamii's-şerif el-abdü'r-râcî rahmete rabbihi Bedreddîn Emîrû'ssevâhili'l-mevâli'l-âli Ömer ibn Emîri'l-Hac haşerallâhu fi şuhûri sene sitte ve seb'in ve sitte mie" [6/6] yazılmıştır.

Üstü kireç örtülü eski tarz camidir. İskele Mescidi kalabalık cemaate maliktir. 2 medrese, 6 sıbyan mektebi, 3 hanı ve 1 hamamı var, altı ay işler altı ay işlemez. Ancak Alâeddin Şah'm bir çeşmesi var. Allah'ın emriyle ile kayadan çıkar bir pınardır. Burada 150 dükkân var, ama bedesten yoktur. Lâkin bütün kıymetli şeyler bolca bulunur. Bütün evlerinde birer sarnıç vardır. Ve asla bir evde avlu yoktur. Birbirinin damlarına esvap sererler. Bütün sokakları merdiven merdiven yalçın kayalardır. Tüm halkı eşek ve katır

ile inip çıkarlar. Bazı topraklı yerlerde ekşi karadut ağaçları vardır. Bu şehirde Yahudi, Ermeni ve Frenk komazlar, o saat katlederler. Geçmişin padişahlarından fermanları vardır...⁷⁶

Harita1. 2. Alanya Kalesi Kuşbakışı Görünümü⁷⁷

1.3. Alanya İlçesinin Fiziki Ve Beşeri Coğrafyası

1.3.1. Alanya'nın Coğrafi Durumu

Alanya, 36° 33' kuzey enlemi, 32° 01' doğu boylamı üzerinde, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinden biri olan Akdeniz bölgesinin, batı bölümünde yer almaktadır.⁷⁸ Denize çıkıntılı bir şekli olan ve üzerinde Alanya Kalesinin bulunduğu 212 m yüksekliğindeki Dilvarde Kaleardı Burnu yarımadası, şehrin en önemli parçasıdır. Nitekim şehir Toros dağının Akdeniz'e eğilen bu parçasının üstünde yükselmiştir.⁷⁹ Bu kalker parçanın iki yanını ihtiyar dünyanın en genç toprakları beslemektedir. Bu genç topraklar ise Toroslardan akan irili ufaklı çaylar ile sel sularının taşıdığı yumuşak maddelerden oluşmuştur. Yunanlılar Alanya'nın da içinde bulunduğu Toros dağları ile Akdeniz arasına sıkışmış olan bu dar toprak parçasına Pamfilya demişlerdir.⁸⁰ Pamfilya kelimesi çok ırklı ve çok cinsli anlamına gelmektedir. Strabon, Kuzeyi'ni Toros dağları ile sınırladığı Pamfilya bölgesinin batısını, Rodos adasının karşısına kadar rastlayan bir yere kadar getirmiştir. Strabon, bölgenin doğu sınırını Korakesyon (Alanya)'dan başlatmış ve Korakesyon'un dağlık Kilikya'nın başlangıcı olduğunu

⁷⁶ Seyit Ali Kahraman (2017) *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine* : YKY, İstanbul, 320-324.

⁷⁷ Bu görsel Süheyla Tuncer'in "Alanya Kalesi ve Çevresi Florası" adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır.

⁷⁸ Ayhan Sür, *Alanya'nın İklimi*, Ankara Ü. DTCF, Ankara, 9.

⁷⁹ Konyalı, 2011: 12.

⁸⁰ Konyalı, 2011: 15.

belirtmiştir.⁸¹ Gerçekten de, Korakesyon'un bulunduğu yarımada'nın siyasî kaderi zikzaklı bir yol takip etmiş, bir dönem Taşlık Kilikya'ya, başka bir dönem ise Pamfilya sınırları içinde kalmıştır. Bu nedenle burası Kilikya ile Pamfilya'nın medeniyet ve kültür tesiri altındadır.⁸² Konu ile ilgili İbrahim Hakkı Konyalı, siyasî ve millî sınırların tabiatın kurallarına göre çizilmesi hâlinde, Pamfilya ile Taşlık Kilikya'nın Torosların sahildeki en yüksek ve en sivri noktası olan Anamur burnundan ayrılması gerekeceğini belirtmiştir.

1.3.2. İklim

Alanya, Akdeniz ikliminin tesiri altında olan bir şehirdir. Bu sebeple yörede yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen klasik bir Akdeniz iklimine sahiptir. Kışları çoğu zaman, bazı gün ve haftaların dışında, yaz gibi geçer. Toroslar Alanya'yı üç taraftan çevirdiği için merkez ve iç kesimlere soğuk hava girmez. Bunun sonucunda bölgede yapılan tarım faaliyetleri de canlılık kazanmıştır.

Bölge üzerindeki yağışların ise ocak, şubat ve mart aylarında yoğun olduğu saptanmış, fakat bölgede genel olarak aşırı yağış görülmez. Yaz sıcaklığının etkisi, öğleden sonra denizden karaya doğru esen rüzgârların etkisiyle azalsa da, nem hissinin yüksek olması sebebiyle günlük sıcaklık ortalaması birbirine oldukça yakındır. Bölgede iklim, verimli güneşlenme süreleri ve deniz suyu sıcaklığının son derece iyi olmasından dolayı turizm canlılığı olumlu etkilenmektedir.⁸³

1.3.3. Nüfus

Alanya, iklim şartlarının elverişli olmasından dolayı hem yaz aylarında hem de kış aylarında bile turizm faaliyetleri için tercih noktası olmuştur. Bunun yanında Alanya'nın nüfusu, yaşam standartlarının tercih edilebilirliği bakımından da sürekli artış gösterir. Bölge üzerindeki antik kent kalıntıları ve bölgenin coğrafi konumu itibarıyla, özellikle yaz aylarında, şehir nüfusu genel bir yükseliş gösterir. Bölgedeki verimli topraklar ve akarsuların zenginliği yöre insanına buralarda yaşama imkânı sunar. Bu da bölgeden başka şehirlere göç etmek yerine yörenin göç almasına neden olmuştur. Bölgedeki bu verimlilik ve zenginlik fark edilene kadar Alanya nüfusu az bir yerleşim yeri hâlindeydi.⁸⁴

⁸¹ Strabon, 2005: 252.

⁸² Konyalı, 2011: 16.

⁸³ Köseoğlu, 2011: 151-160.

⁸⁴ Süheyla Akova (1997) "Alanya Nüfusunun Genel Özellikleri" *ATKS III*, Alanya, 255.

Alanya, daha önceleri kale üzerinde bir yerleşime sahipti ve bölge nüfusunun büyük çoğunluğu, taşralarda çiftçilik ve küçükbaş hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktaydı. Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte köy ve kasabalardaki nüfus yavaş yavaş Alanya kalesi eteklerinde yoğunlaşmaya başlamıştır.

Türkiye’de 1980 yıllarından sonra dış ticaretin gelişmesiyle birlikte ülke ekonomisinin gelişmeye başlamasına paralel olarak iş imkânları da artmıştır. Bunun neticesinde Alanya’nın doğal güzelliğinin etkisi ile turizmin canlanmasıyla birlikte bölge iç göç almaya başlamıştır. 1985’li yıllardan itibaren bölge nüfusu %33, %40, %50, %53 artmış ve günümüzde de hâlâ artış göstermeye devam etmektedir.⁸⁵

Süheyla Akova ve İbrahim Köseoğlu’nun çalışmalarında konuyla ilgili yapmış olduğu tespitlerdeki veriler doğrultusunda aşağıdaki tablo oluşturulmuştur:

YIL	Toplam	Şehir	Kır
1985	87.080	28.733	58.347
1990	129.936	52.460	76.646
1997	222.028	110.181	111.927
2000	264.240	139.177	125.063
2007	226.236	91.713	134.523
2010	248.286	98.627	149.659
2012	264.692	104.573	160.119
2015	291.643	291.643	Veri yok
2016	294.558	294.558	Veri yok
2017	299.464	299.464	Veri yok

Tablo 1.1. Alanya'nın Yıllara Göre Nüfus Artışı

1.3.4. İdari Durum

Alanya, 17 belediye ve 67 köye sahip bir ilçedir.⁸⁶ Merkeze en uzak köy 60 km uzaklıkta olan Karapınar köyüdür. İlçede, genellikle köy ve kasabalar merkeze yakın ve toplu halde bulunmaktadır. Bölgenin fiziki alanın geniş ve dağınık olmasından dolayı, belediye yönetimi buradaki köy ve mahallelere daha rahat hizmet verebilmek için bölgeyi iki batı, merkez ve bir doğu olmak üzere dört bölgeye ayırmıştır.⁸⁷

⁸⁵ Köseoğlu, 2011: 170-171.

⁸⁶ <http://www.alanya.gov.tr/ilcenin-egitim-kultur-durumu> (erişim tarihi: 23.11.2017).

⁸⁷ <https://www.alanya.bel.tr/Birim/41/Imar-ve-Sehircilik-Mudurlugu> (erişim tarihi: 23.11.2017)

1.3.5. Eğitim

Cumhuriyetin ilanından sonra, 1945 yılına kadar Alanya’da üç tane ilkokul açılabilmiştir. Bölgede bu tarihlerde yalnızca ilkokul var iken, ilerleyen yıllarda ortaokullar da açılmış; fakat ortaokul eksikliği giderilse de lise öğrenimi için buradaki öğrenciler

Antalya ve farklı illerde okumak zorunda kalmıştır.⁸⁸ 1959-1970 tarihleri arasında hem özel hem de resmi lise öğretimi sunan okullar açılmaya başlamıştır. 1970’li yıllarda bölgedeki okuryazar oranı %45 iken günümüzde ise ilkokul, ortaokul ve liselerin sayısındaki artışın da etkisiyle %99 oranına ulaşmıştır.⁸⁹

Yükseköğretim olarak bölgede 2011 yılında açılan ilk üniversite “Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi”dir. Ardından 2015 yılında da “Alaaddin Keykubat Üniversitesi” açılmıştır.

1.3.6. Sosyal Durum

İlçenin 1990 yıllarından sonra gerek tarım gerekse turizm sektörüyle ekonomik yönden kalkınmasının ardından, sosyal çevrede, kendini her alanda yenilemiş ve geliştirmiştir. Bu gelişme ve yenileşmelere paralel olarak kent merkezine uzakta bulunan bağ evlerinde bile modern konutlar boy göstermeye başlamıştır. Turizmin de etkisiyle birçok eğlence mekânı ve otel sayısı oldukça fazladır. Bölgede yirmi sekiz adet basımevi, iki adet sinema, bir kültür merkezi, amatör ve profesyonel olarak tiyatro grupları mevcuttur.⁹⁰

1.3.7. Ekonomik Durum

Bölge ekonomisini ayakta tutan ve gelişimini sağlayan en önemli yapı taşı, turizm, tarım ve hayvancılıktır. Tahmini 1980’li yıllarda küçükbaş hayvancılık çok büyük öneme sahipti. Keçi ve koyunlar kış aylarında sahil kısımlarda otlarken, havaların sıcaklık dereceleri yükselmeye başladığında ise göçler ile birlikte yaylarda devam eden bir hayvancılık geleneği vardı. Fakat daha sonraki yıllarda tarım alanlarında sebze ve turfanda ekimi önem kazanmaya başlayınca hayvancılıktan ekonomik bir gelir elde etmek zor hale gelmiştir.

Alanya bölgesi 175.638 hektar yüzölçümlük bir alana sahiptir. Bunun 108.010 hektarını ormanlar, 28.880 hektarlık alanı ise tarım arazisi oluşturmaktadır. Geri kalan kısım çakıllık ve taşlık arazilerdir.⁹¹ Bu tarımsal arazilerde yoğun bir şekilde bölge ekonomisine katkı sağlayan

⁸⁸ Köseoğlu, 2011: 42.

⁸⁹ <http://www.alanya.gov.tr/ilcenin-egitim-kultur-durumu> (erişim tarihi: 23.11.2017).

⁹⁰ <http://www.alanya.gov.tr/ilcenin-egitim-kultur-durumu> (erişim tarihi: 23.11.2017).

⁹¹ Köseoğlu, 2011, 229.

ürünlerin başında muz üretimi, turunçgiller ve seralarda yetiştirilen sebze meyveler yer almaktadır. Bölge ikliminin de bu tarımsal ürünleri yetiştirmeye elverişli olmasıyla şehirlerarası ve yurtdışı ihracatları ile ekonomik kalkınma yıldan yıla artış göstermektedir.

Alanya bölgesinin coğrafi konumu itibariyle ve tarihi eserler, ünlü plajları, akarsu kaynaklarının zenginliği ile turizm sektöründe de öncü şehirlerarasında yer almasından dolayı ekonomik açıdan hem ülkeye hem de yöreye ciddi bir ekonomik gelir kaynağı sağlamıştır. Son yıllarda Alanya 64 firma, 72 ülkeye 188 çeşit mal ihracatı yapmış ve ülkeye ciddi oranda döviz geliri sağlamıştır.⁹²

1.4. Etnik Yapı ve Alanya'nın Etnik Yapısı

Etnik yapı ve gruplar, ağız araştırmalarında ve ağızların şekillenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Etnik grupların ağızları doğrudan etkileyip değiştirebilen bir yapısı vardır. XI. yüzyılda Selçukluların büyümesine ve zaferlerine ortaklık eden Oğuzlar, Anadolu'ya yoğun bir şekilde iskân edilerek bölgenin Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında etkili rol oynamışlardır.⁹³

Selçuklular, Osmanlı Devleti yöneticilerinin de yapmış olduğu gibi siyasî amaçlar doğrultusunda kendilerine sığınan Türk aşiret ve oymakları, Anadolu'nun farklı yerlerine göndermekteydi. XI. yüzyıldan sonra Anadolu'nun Türkleşmesinin yanı sıra Selçuklular, devlet işlerinde Farsça, din ve bilim dili olarak da Arapçayı kullandıkları için halk içerisinde konuşulan Türkçe "kaba" bir ağız özelliği göstermekteydi. Ayrıca Moğol akınlarının etkisiyle Farsça bilen kişilerin Anadolu'ya göç etmeleri de bu ağızların varlığını sürdürmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun sonucunda Türk dili, XIV. yüzyıla kadar tam olarak itibarlı bir hâle gelememiştir.⁹⁴

Sosyal ve siyasi nedenlerle XIII-XIV. yüzyıllarda Oğuz boyları arasında yer değiştirmeler ve karışmalar olmuştur. Böylelikle Oğuz boylarının ağızları birbirleriyle etkileşim içinde olmuştur. Bu nedenle sadece Alanya yöresinin ağız özelliğini değil, farklı yörelerin ağız özelliklerini tespit etmek de güçtür. Ancak Faruk Sümer'in *Oğuzlar* adlı eserinde "Boy Teşkilatı ve Boylar" başlığı altında ele aldığı, Anadolu'da 24 Oğuz boyuna ait yer adları cetvelinden bu boyların muhtelif yerlere yerleştiğiyle ilgili bilgi edinmek mümkündür. Faruk Sümer, çalışmasında "Anadolu'da Günümüzdeki Söylenişe Göre" Oğuz boylarının adlarını şu şekilde vermiştir: Bozoklar; "Kayı, Bayat, Karaevli, Yazır, Döğer, Dodurga, Avşar, Kızık

⁹² Alanya Ticaret ve Ekonomi Raporu, 2017, 28.

⁹³ Emine Atmaca (2017). *Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları*. TDK Yayınları, Ankara, 34.

⁹⁴ Nurettin Demir ve Emine Yılmaz (2002) "Osmanlı Türkçesi" *Türkler*, XI, 476.

Beydili, Karkın”, Üçoklar; “Bayındır, Peçenek, Çavundur, Çepni, Salur, Eymir, Alayuntlu, Yüreğir, İğdir, Büğdüz, Kınık” boyları ile toplam 21 boy Anadolu’ya gelip yerleşmiştir.⁹⁵

Kaşgarlı Mahmud “Dîvânu Lugâti’t-Türk” adlı eserinde 22 Oğuz boyundan bahseder.⁹⁶ Tam olarak 24 Oğuz boyu “Reşîdüddin” tarafından listelenmiştir. Yazıcıoğlu Ali’nin *Târih-i Âl-i Selçuk* adlı eserinde de 24 Oğuz boyunun tamamı verilmiştir.⁹⁷

Yukarıda verilen eserlerdeki Oğuz boylarının isimlerinin yanında kendine has damgaları da verilmiştir. Bu damgalardan hareketle bölge üzerine yerleşmiş, az ya da çok süre zarfında buralarda yaşam alanı bulmuş boylara rastlanmaktadır. Ali Rıza Gönüllü’nün “Alanya’da Türk Damgaları” adlı bildirisinde yörede günümüzde de varlığını sürdüren, Alanya kalesindeki Tersanede; “Yazır, Avşar, Çavındır, Bayındır” Alara kalesinde ise “Salur, Dodurga, Kınık” Oğuz boylarının damgaları tespit edilmiştir.⁹⁸

Belli başlı siyasi nedenlerle veya baskılar sonucu göç etmek zorunda kalmış, hemen hemen tüm etnik gruplar yerleştikleri bölgeye kendi gelmiş oldukları yer adını vererek yaşatmak istemiştir. Aksaray’dan İstanbul’a göç edenlerin “Aksaray” adını orada yaşatmaları, Bosna’dan İstanbul’a göçenlerin “Yeni Bosna” ismini vermeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Farklı etnik gruplarda da bunun örnekleri mevcuttur. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri’nde tahmini 50’ye yakın “London sokağı” bulunmaktadır.⁹⁹ Yine Faruk Sümer’in XVI. yüzyılda Anadolu’da Oğuz boylarına ait yer adları incelendiğinde; “Bucak Avşar ve Salurlar” Oğuz boylarına ait Alâiye sancağına bağlı yer adları bulunmaktadır.¹⁰⁰

Günümüzde ise Alanya yöresinde 24 Oğuz boyunun adını taşıyan bir yer adı yoktur. XVI. yüzyılda 1500, 1530, 1555 tarihlerinde kayıt altına alınan tahrir defterlerinde Alâiye sancağına bağlı yer adları vardır.¹⁰¹ “166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri”nde 14 cemaat olduğu görülmektedir.¹⁰² Bu cemaatler şunlardır: “Bayır, Bayramlı, Demirciler, Gencek Yörükleri, Güney, Hacı Osmanlar, Havla(dı), Karacalar, Kızıldağ, Orhan, Sevinç,

⁹⁵ Faruk Sümer (2016) *Oğuzlar(Türkmenler) TarihleriBoy Teşkilatları Destanları*” TDAV, İstanbul , 226.

⁹⁶ Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu (2015) *Kaşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti’t-Türk*, TDK Yayınları, Ankara, 26-28.

⁹⁷ Sümer, 2016: 224-225.

⁹⁸ Ali Rıza Gönüllü (2001) “Alanyada Türk Damgaları” *ATKS III*, Alanya, 621.

⁹⁹ Saim Sakaoğlu, (1997) “Batı Alanyadaki Bazı Yer Adları Üzerine”, *ATKS III*, 123.

¹⁰⁰ Sümer, 2016: 400-408.

¹⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Özkan, 2012:169-182). Bu konu hakkında Selim Hilmi Özkan’ın hazırlamış olduğu “XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir İnceleme” konulu çalışmasında kavram alanlarına göre tasnif edilmiş yer adlarını incelemiştir.

¹⁰² 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri.

Siviş, Urban, Yalnız bağ” cemaatleridir.¹⁰³ Bu tarihlerde kayıtlı olan cemaatlerden “Bayır¹⁰⁴, Güney¹⁰⁵, Orhan” cemaatleri günümüzde aynı isimle mahalle olarak ismini korumaktadır.

1530 tarihli *166 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Anadolu Defeteri*'nde, 1873 tarihli İbrahim Hakkı Konyalı'nın salnamesinde ve *Köylerimiz 1933*'te ve Cevdet Türkay'ın hazırladığı *Oymak Aşiret ve Cemaatler* çalışmasında Alâiye livasına bağlı kişi, cemaat, oymak, aşiret ve yer adları bulunmaktadır. Yörede bu kaynaklardan hareketle hâla ismi değişmemiş köyler de vardır. Bu köyler şunlardır:

“Aliefendi Köyü, Asmaca Köyü, Bademağacı Köyü, Basırlı Köyü, Bayır Köyü, Beyreli Köyü, Bıçakçı Köyü, Bucak Köyü Burcaklar Köyü, Büyükpınar Köyü, Çakallar Köyü, Değirmendere Köyü, Elikesik Köyü, Fakırcalı Köyü, Gözübüyük Köyü, Gözüküçüklü Köyü Hacı Kerimler köyü, Hocalar Köyü, İmamlı Köyü, İshaklı Köyü, Isbatlı Köyü, Karakocalı Köyü, Karamanlar Köyü, Kayabaşı Köyü, Keşefli Köyü, Kızılcashehir Köyü, Kuzyaka Köyü, Orhan Köyü, Öteköy Köyü, Özvadi Köyü, Saburlar Köyü, Sapadere Köyü, Seki Köyü, Süleymanlar Köyü, Şıhlar Köyü Taşbaşı Köyü Toslak Köyü, Üzümlü Köyü, Yaylalı Köyü, Yenice Köyü, Yeniköy Köyü”.¹⁰⁶

XIV. yüzyıl kayıtlarında Alâiye sancağına bağlı cemaat, oymak ve aşiret isimleri kaydedilmiştir.¹⁰⁷ Bu isimlerin bir kısmı *Yörükân* bir kısmı *Türkmen* tâifesine mensup topluluklardır. Yerleşim yeri Alâiye sancağı olan oymak, aşiret ve cemaate bağlı kaydedilmiş isimler şunlardır:

Avşar, Yahyalar, Davudlar, Çengerli, Göçeri, Şamlu, Saru Musalı, Çerçi, Bucakavşar, Hacı Yakuplar, Zekeriyya, Kıllu, Avsallar, Tatarlar, Çakal, Karaisa, Karadere, Akşahab, Zengüle, Kapu, Esedli, Çepeli, Göbeller, Karagöz, Karakaya, Çömlekçi, Çömlekçi (namı diğer Harbendeli), Tartar, Karalar, Karain, Karaköy, Şemseddinlü, Delüler, Küçüklü (nam-ı diğer Çanaklu), Karataş, Asiyanlu, Kebe, Torbalı, Kızılcaköy, Piri, Kızılkilise, Kabaklu, Yuları, Betrelü, Kestel, Sadıklar, Katrancı, Ömerler, Bereketli, Çavuşlar, Bayramlu, Ahmedler, Derziler, Taşcılı, Ortaköy (Malan), Uzunlar, Balcılı, Bayır, Orhan, Sığırlı, Şarabsa Göçebesı, Kızılca, İkizce, Aydolun, Azizler, Üzümlü, Bıçakçı, Arab, Penbeli Karalısı,

¹⁰³ Erdoğan, 2012: 410.

¹⁰⁴ Bu köy, 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri'nde Bayır cemaati olarak sayfa 614'te bulunmaktadır. Cevdet Türkay'ın *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar* adlı kitabında Alâiye sancağına bağlı Bayır cemaati bulunmamaktadır.

¹⁰⁵ Cevdet Türkay (2012). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, Ankara, 330

¹⁰⁶ Gündüz Önal, 2012: 36. Bu köyler hakkında daha detaylı bilgi için bk. Aysun Gündüz Önal, *Alanya'nın Yer Adları (Yüksek Lisans Tezi) (2012)*. Bu çalışmada “İsmi Hiç Değişmemiş Olan Köyler” başlığı altında yer adları hakkında bir toponomi çalışması hazırlanmış ve daha detaylı verilere yer verilmiştir.

¹⁰⁷ Selim Hilmi Özkan (2011). “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu” *TÜBAR-XXIX*, 281.

Senir, N(L)amras, Güney, Karacalar, Çilingirli, Hamzalar, Keller, Kemer, Yeniceli, Sevinç Hacı, İdrisli, Mihmatlar, Çiller, Kızıldape, Oruçanlı, Yusufklar, Oğuzlu, Sofular, Sarular, Kuyumculu, Karaağaç, Kırıklar, Hamzafakihli, Demircüler, Akbaşlar, Dereköy, Muradlı, Kaplancı, Yakublar, Kartallı, Salur, Musafakihli, Yeniceköy, Aşıklar, Abtallar, Mihmatlı, Emirler, Ören, Satılmış, Hocalar, Hisarbeyli, Büklüce, Nasırlu, Çardak, Kurdlar, Kulaklar, Saru Mahmudlu, Gencek, Sivrikaya, Mikail, Seki, Hacı Alili, Keçilü, Enbiyalar, Eğlence, Toğancı, Hurmalı, Hurşidler, Çakallar, Karahaliller, Şeyhler, Armağanlar, Kargı, Kargıcak.¹⁰⁸

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle Alâiye bölgesi Yörük ve Türkmen aşiretler bakımından zengin bir yerleşim bölgesi olmuştur. Aşiret, boy ve oymak gibi topluluk adlarının yerleşim yerlerine ve doğaya göre isim verilmesi Türk kültüründe çok eskiden beri yaygın bir gelenektir.¹⁰⁹ Alanya yöresinde de bu geleneğin devam ettiği bölgede verilen yer adlarından anlaşılmaktadır. Aşiret ve cemaatlerin isimleri günümüzde varlığını sürdürse de 24 Oğuz boyundan sadece “Salur, Avşar ve Bucak” boy adının dışında bir yer adına rastlanmamıştır.

---

¹⁰⁸Özkan, 2012: 177.

¹⁰⁹ Özkan, 2012: 177.

yoktur.

/a/ > [á]: *yáyla* (Türктаş¹¹²), *yávrım* (Alara), *yárim* (Beldibi).

/e/ > [á]: Bölge ağızında işlek kullanılan ünlülerden biri değildir:

bāčá “bahçe” (Uğrak).

[â] ünlüsü: /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı yuvarlak bir ünlüdür. Bölge ağızında işlek kullanılan ünlülerden biri değildir:

yâhud “yahut” (Okurcalar), *tâvuk* “tavuk” (Okurcalar) *horâ* “ora” (İncekum), *kaşâçanı* “nüfus cüzdanı” (Mahmutseydi).

[â] ünlüsü: Düz, art, yarı geniş, /a/ ile /ı/ arası bir ünlüdür. Bu ünlünün ortaya çıkmasında yarı ünlü /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi vardır. Bu ünlünün anlam ayırt edici (~fonetik) bir özelliği yoktur.

âmma “ama” (Konaklı), *asğer-ârkadaş* “asker arkadaş”(Güney), *işâllâh*, “inşallah” (Bayır) *nahâl* “nasıl” *zâman* “zaman” (Bayır) vb.

[ä] ünlüsü: /e/ ünlüsünden daha açık, “açık e” diye adlandırılan bir ünlüdür. Ünlünün ortaya çıkış noktası bakımından /a/ ile /e/ arasında ön yarı açık, düz bir /e/ ünlüsüdür. AYA’da kelimelerin ilk hecesinde bulunur:

bânzin “benzin”, *hârkes* “herkes” (Okurcalar).

[ê] ünlüsü: /e/ ile /ö/ arası geniş, yarı yuvarlak ve ince bir ünlüdür. Bölge ağızında işlek kullanılan ünlülerden biri değildir:

/ö/ > [ê]: *gö-êlek* “göğelek”, *gö-êr* “göğër” (Hocalar) vb.

[è] ünlüsü: /e/ ile /i/ arasında ince, düz, yarı geniş, türden olan bu ses, yaygın ismiyle bilinen *kapalı /è/* ünlüsüdür. Kapalı /e/ ünlüsünün anlam ayırt edici bir özelliği olduğu için fonemiktir¹¹³. Bölge ağızında işlek kullanılan ünlülerden biridir. Kök hecede bulunur.

/a/ > [è]: *l êkin* “lâkin”, *zêhde* “zahide” (Mahmutseydi).

/e/ > [è]: *gêlik*, *nêden* “ne ediyorsun”, *şey* “şey”, *yemek* “yemek” (Kurşunlu) vb.

/i/ > [è]: *èyi*, “iyi”, *dêl* (< değil) “değil”, *dêdi* “dedi”, *dêy şverir* “söyleyiverir” (Oba)

vb.

¹¹² “Ses Bilgisi” bölümünde, parantez içerisinde olan isimler Alanya’nın mahalle veya köy isimleridir.

¹¹³ Osman Nedim Tuna (1992). *Ders Notlar III Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya, 11.

[i] ünlüsü: /ɪ/ ile /i/ arasında dar, düz, yarı ince bir /ɪ/ ünlüsüdür. Bu ses, /ɪ/ > /i/ veya /i/ > /ɪ/ değişmesinin ara merhalesidir. AYA’da, işlek kullanılan bu ünlü yarı ünlü /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle meydana gelmiştir:

/ɪ/ > [i]: *ayıP* “ayıp”, *bakmayıP* “bakmayıp”, *humayın gibi* “tertemiz” (Mahmutseydi) vb.

/i/ > [i]: *pıynar* “bitki türü” (Mahmutseydi).

/u/ > [i]: *buyır* “buyur” (Keşefli).

[ı] ünlüsü: /ɪ/ ile /u/ arasında bir ünlüdür. Bu ünlü genellikle dudak ünsüzlerinin gerileyici ve ilerleyici benzeşme sonucunda meydana gelmiştir. Bölge ağzında işlek kullanılan ünlülerden biri değildir. Kelimelerin genellikle birinci ve ikinci hecelerinde bulunur:

çavıŕ (< çavuş), *ğarp ŕ* (< karpuz), *sabın kirtı gibi* (< sabun kirtığı) “sabunun kalan son parçası” (Bayır) vb.

[ı̇] ünlüsü: /i/ ile /ü/ arası bir ünlüdür:

dı̇bek (< dibek), *fası̇lle* (< fasülye) (Mahmutseydi) vb.

[ú] ünlüsü: Dar, yuvarlak, yarı ince türden /u/ ile /ü/ arasında bir orta damak ünlüsüdür. Bölge ağzında işlek kullanılan ünlülerden biridir. Ötümsüz-patlayıcı-art damak [k̄], ötümlü patlayıcı-art damak [ḡ], damak [ŋ]’si, sızıcı /ğ/ ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle olduğu gibi ünlü benzeşmesinin etkisiyle de oluşur:

búrğú (Konaklı), *ğúmbüdü* (Güzelbağ), *ğúmbüdü* (< gümbüdü), *ğúyeyı̇* (< güyevi), *ğúleller* (< gülerler) (Bayır), *ğúcü ğalmayık* “gücü tükenmek”(Toslak) vb.

[ó] ünlüsü: Geniş, yuvarlak, yarı ince türden /o/ ile /ö/ arasında bir ünlüdür. [ḡ], [k̄], /ğ/ gibi ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisiyle ortaya çıkan /ó/ ünlüsü, /o/ > /ö/ ile /ö/ > /o/ değişiminin ara merhalesidir. AYA’da genellikle ilk hecede bulunur.

/ö/ > [ó]: *ğók-āmad* (< Gök Ahmet) (Hacımehmetli), *ğórpě* (< körpe), *kóFte* (< köfte), *ğóken* “tohum” (Uğrak) vb.

/o/ > [ó]: *yók* (Keşefli).

/ü/ > [ó]: *ğózel* (< güzel) (Keşefli).

/u/ > [ó]: *yókarı* (< yukarı) (Okurcalar).

[Ō] ünlüsü: Geniş, yuvarlak, yarı dar türden /o/ ile /u/ arasında bir ünlüdür. Bu ünlünün oluşma nedenleri, yarı ünlü /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle geniş-yuvarlak /o/ ile /ö/ ünsüzlerinin ilk hece dışında olmamasıdır. Bölge ağızında işlek kullanılan ünlülerden biridir:

aKğını koKğunu yók “temiz eşyalar için kullanılır” (Okurcalar), *bōba* “baba”, *ğara-ōluŋ* (< karakolun) (Bayır) vb.

[Ŏ] ünlüsü: Geniş, yuvarlak, yarı dar türden /ü/ ile /ö/ arası bir ünlüdür. Bölge ağızında işlek kullanılmayan ünlülerden biridir. /ō/ ünlüsü, /ü/ ile /ö/ arasındaki ara merhalededir.

bō-ōr (< böğür) (Demirtaş), *bō-ōn* (< bugün) (Mahmutseydi), *ō-ōr* (< öğür) “diğer”, *ō-ōrsüz* (< öğürsüz) “eşsiz” (Hacı kerimler), *aPCal aPCal yōrümek* “topallamak” (Alara) vb.

2.1.1.2. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süresi normal bir ünlünün süresinden daha uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlü¹¹⁴,ye *uzun ünlü* denir.

AYA’da tespit edilen uzun ünlüler şöyledir:

[ā] ünlüsü: *nā pan* “ne yapıyorsun?” (Elikesik), *nā den* “ne ediyorsun?” (Mahmutseydi) vb.

[ā] ünlüsü: *alābış* (< ala kabış) “kuş türü” (Mahmutseydi), *ācık* “azıcık” (Kayabaşı), *āmak* (< ağmak) “bir yere çıkmak”, *ānamak* (< ağnamak) “yuvarlanmak” (Oba), *bācaK* (< bağacak) “ip” (Bayır), *bāda* (< bağda) “çelme takmak”, *bakān* “bakayım”, *beşāret* “çirkin” (Hocalar) vb.

[ē] ünlüsü: *dēl* (< değil) (Mahmutseydi), *zēr* (< zehir) (İmamlı), *adam dēl cüdam* “gölge” (Büyükpınar), *āzında yaş paKla ēşmemek* (< ağızında yaş bakla eyişmemek) “ağızında bakla ıslanmamak” (Beyreli), *hēç* (< hiç), *dēyuru* (< diyor), *yēyuru* (< yiyor), *dēvermek* “söyleyivermek” (Kargıcak) vb.

[ē] ünlüsü: *ilēn* “leğen” (Mahmutseydi), *ayēn* “ay yeğen” (Mahmutseydi), *bērtmek* (< beğertmek) “eziyet etmek”, *berēm* “adam akıllı”, *bilē* “bileği” (Mahmutseydi), *bisēl* “çok fazla, bir sürü”, *billēvermek* “birleştirmek” (Bayır), *çintelēvermek* “hırpalamak”, *dēze* “teyze”, *dōnēn* (< döneğen) (Okurcalar) vb.

¹¹⁴ Günay Karaağaç (2018) *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara: 830.

[ĩ] ünlüsü: *éyĩdi* (< iyiydi), *çĩneK* “sert arazi” (Güzelbağ), *ĩdiş* (< iğdiş) “hadım etmek” (Kızılcaşehir), *ĩlemek* “zayıflamak”, *ĩli* “aşırı zayıf” (Keşefli), *ĩlik* (< ılık) (Kargıcak), *sĩl* “kütük” (Bayır), *sĩle* “bakır kap”(Türktaş) *sĩmek* “hayvan kokusu” (Mahmutseydi) vb.

[õ] ünlüsü: *aPdõniş* “lokma, dökme” (Bayır), *õdurmak* (< ovdurmak), *õmaç* “bir yemek türü”, *õnaç* “gelişen çocuk”, *Allah boy vermiş ğaldırmiş ğõ vermiş* “beceriksiz kişiler için kullanılır”, *ala geçinin küpeli õlā mısın* “kendini üstün görmek”, *arına bõlmak* “utanmak”, *bizim õlan, kelce õlan* (Demirtaş) vb.

[õ̇] ünlüsü: *õ̇le* (< õyle), *çõ̇re* “çitlembik” (Mahmutseydi), *hõ̇le* “şöyle”, *gõ̇neK* (< gömlek) (Karabuynuzlar), *gõ̇nümek* “çok ısınmak” (Okurcalar), *gõ̇re* “gübre”, *õ̇len* (< öğlen), *õ̇dün* (< öndün) “önceki gün” (Tosmur), *õ̇selenme* “yıpranmak” (Payallar) vb.

[ũ] ünlüsü: *dıyraq bũday* “buğday türü” (Güzelbağ), *ũnmak* (< uğunmak) “ağrı” (Güzelbağ) vb.

[ũ̇] ünlüsü: *ğaraũ̇m* (< kara güğüm) (Bayır), *õ̇ndün* (< önceki gün) (Tosmur), *dũş* “dişi dana” (Okurcalar), *dũdũ* “Çekiç” (Alara), *õ̇dün* (< önceki gün), *õ̇selenme* “yıpranmış” (Hacıkerimler), *õ̇sũ* “ucu yanmış odun”, *sũsũn* “ense”, *sũm* “ip” (Elikesik), *sũmek* “filizlenmiş ağaç” (Güney) vb.

2.1.1.3. Kısa Ünlüler

Bu ünlüler, normalden daha az bir süre içinde boğumlanan ünlülerdir¹¹⁵. Kısalma daha çok dar-düz ünlülerde görülür¹¹⁶. Çünkü dar-düz ünlülerin açıklık dereceleri yani nicelik değerleri diğer ünlülere nazaran daha kısadır.

AYA’da tespit edilen kısa ünlüler şöyledir: [ě], [ĩ], [ĩ̇], [ũ], [ũ̇], [õ̇].

[ě] ünlüsü: *idārě* (< idare), *ğórpě* (< körpe), *işděũ̇le* (< işte öyle) (Uğrak) vb.

[ĩ] ünlüsü: *yan ĩna* (< yanına), *ĩrāt* (< rahat), *ĩrātsiz* (< rahatsız), *var ĩdı* (< vardı) (Kızılcaşehir) vb.

¹¹⁵ Ahmet Bican Ercilasun (2002) *Kars İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: 59.

¹¹⁶ Zeynep Korkmaz (1994a) *Nevşehir Yöresi Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara: 39.

[ĭ] ünlüsü: *izĭraP çekmek* (< ızdırap çekmek), *güyeyĭ* (< güyevi) (Bayır), *éyĭ* (< iyi), *hepsinĭ* (< hepsini), *ğara ĭlāna* (< kara lahana), *ĭlĕn* (< leğen) (Avsallar), *ĭleş* (< leş) (Avsallar), *déyĭver* (< deyiver) (Uğrak) vb.

[ö] ünlüsü: *déyöřur* (< diyor) (Mahmutseydi).

[ü] ünlüsü *guKkumavük* “baykuş” (Değirmendere), *gėdiyorü* (< gidiyor), *guyular_öñü* (< kuyular önü) “bir mahalle” (Kuyularönü) vb.

[ũ] ünlüsü: *ğũlũm* (< gülüm), *öte_ũz* (< öteki yüz) “öteki taraf” (Mahmutseydi), *böyũk* (Mahmutseydi) vb.

2.2. Ünsüzler

Bu bölümde, ünsüz türleri *Normal Boğumlanmalı Ünsüzler*, *Zayıf Boğumlanmalı Ünsüzler* ve *Yarı Ötümlü Ünsüzler* sözlük kısmındaki örneklerden hareketle verilecektir.

2.2.1. Ünsüz Türleri

AYA’da tespit edilen ünsüzler şöyledir: /b/, /c/, [ç], /ç/, /d/, [đ], /f/, /F/, /g/, [ğ], [g], [ğ], [g], /ğ/, /h/, [h], [h], /j/, /k/, [K], [K], [k], [k], [K], /l/, [l], /m/, /n/, [n], /p/, [P], /r/, /s/, [S], /ş/, /t/, [t], [T], [v], /v/, /y/, /z/. AYA’daki bu ünsüzlerden /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzleri Standart Türkiye Türkçesiyle aynı özellikleri gösterir.

2.2.1.1. Normal Boğumlanmalı Ünsüzler

[ç] ünsüzü: Yarı sızıcı, ötümlü, dış eti-ön damak ünsüzüdür. Derlemelerde kelime başında ve kelime içinde örnekleri tespit edilmiştir. Bölge ağzında işlek görülen bir ünsüz değildir:

Ön seste: *çingen* (< çingen) (Kızılcaşehir).

İç seste: *ğaraçava* (< kara jawa) “bir motosiklet çeşidi” (Mahmutseydi) vb.

[đ] ünsüzü: Süreksiz, ötümlü, dış-dış eti ünsüzüdür. İşlek görülen bir ünsüz değildir.

Hem ön hem de art ünlülerle hece kurabilir. Art ünlülerle hece kurduğu zaman inceliğini koruduğu yerlerde bu işaretle [đ] gösterilmiştir:

İç seste: *hatda* (< hatta), *zoTdîri* “Boş gezen” (Mahmutseydi), *göbeTde* “ekin yerini temizlemek” (Güzelbağ) vb.

[ğ] ünsüzü: Ötümlü, süreksiz bir art damak ünsüzüdür. Ötümlü-patlayıcı [ğ] ünsüzü, art ünlülerle hece kurar. Bu ünsüzün sözlükte ve yazılı metinlerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

Ön seste: *ğabıK* (< kabuk) (Oba), *ğabış* (< kabış) “hizmetçi” (Hocalar), *ğalbur* (< kalbur) (Bayır), *ğama* “büyük bıçak”, *ğaracuCcam* ”çörek otu” (Bayır), *ğara dal*, *ğaranı* “alaca karanlık”, (Mahmutseydi), *ğarannıK* (< karanlık) (Okurcalar), *ğara-üm* (< kara güğüm), *ğayl olmak* “kabullenmek”, *ğasnaK* “telsiz kalbur” (Aliefendi), *ğazan* (< kazan), *ğazan eniği* (< kazan eniği) (Okurcalar), *ğaynânam* (< kayın anam), *ğarı* (< karı), *ğarpız* (< karpuz), *ğızığule* (< Kızılkule) “tarihi mekân”, *ğapğacaK* (< kapkacak) (Türktaş), *ğaldıK* (< kaldık), *ğamış* (< kamış), *ğuzum* (< kuzum) (Hocalar), *ğendi* (< kendi), *ğara-öluş* (< karakol), *ğatır* (< katır) (Bayır), *ğıT* (< kıt) *ğëve* (< kahve), *ğalabalığ* (< kalabalık) (Seki) vb.

İç seste: *yalğapan* “fırsatçı” (Alara), *tağtaki* “dokuma aleti” (Büyük pınar), *ğızığule* (< kızıl kule), *oKğalık* “ekmek” (Güzelbağ), *şingurt* “Mezar kurdu” (Bayır), *tağğalı* “bir tür kuş” (Mahmutseydi), *çınğar* “kavga” (Türktaş), *çutğa* “çekiç”, *bizim ğız* (< bizim kız) (Uğrak) vb.

Son seste: *ğalabalığ* (< kalabalık).

[g] ünsüzü: Genellikle ön ünlülü kelimelerde ötümlü-patlayıcı /g/ ünsüzünün boğumlanma noktasını orta damağa kaydırmasıyla meydana gelmiştir. [g] ötümlü, süreksiz bir orta damak ünsüzüdür. Yarı kalınlaşan /ö/ ve /ü/ ünlüleri ile aynı hecede bulunur. İşlek görülen bir ünsüz değildir:

Ön Seste: *ğumbüdü* *ğumbüdü* (Demirtaş), *ğözel* (< güzel), *ğoğ-âmadın* (< Gök Ahmet’in) (Hacımehmetli), *ğüyeyi* (< güyevi) (Bayır), *ğoşaf* (< hoşaf) (Okurcalar), *ğücü* *ğalmayıK* “gücü tükenmek”(Toslak), *ğunnācaK* “doğum yapmak”, *ğüeller* (< gülerler), *ğünah* (< günah) (Beldibi) vb.

İç seste: *bürgü* (< bürgü) “eşarp” (Konaklı).

Son seste: *ğüCcuğ-olan* (< küçük oğlan) (Uğrak).

[h] ünsüzü: Hırıltılı, sızıcı bir damak ünsüzüdür. Art ünlülerle hece kurar. İşlek görülen ünsüzlerden biri değildir:

Ön seste: *h̄ora* (< şura) (Uğrak).

İç Seste: *yoħarda* (< yukarda), *sıħārdıK* (< sıkardık) (Hocalar).

Son seste: *bāħ* (< bak), *siyah* (< siyah) (Uğrak).

[ħ] ünsüzü: Biraz nefesli, ötümlü sızıcı bir dip damak ünsüzdür. Çoğunlukla iç seste örnekleri vardır. Sözlükte ve yazılı metinlerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

Ön Seste: *ħālal* (< helal) (Bayır).

İç Seste: *aħret suali sormak* “çok soru sormak” (Elikesik), *aslı ħu nesli ħu* “soylu kimseler” (Elikesik) vb.

[k̄] ünsüzü: Ötümsüz, süreksiz bir art damak ünsüzdür. Art ünlülerle hece kurar.

Ön Seste: *ħarıKlı* “buğday, arpa karışımı” (Tosmur), *ħaKlı* “çok” (Tosmur) vb.

İç seste: AYA’da iç seste örneklerine işlek rastlanır:

aÇÇaKa (Bayır), *aKbaCıK* “Bembeyaz” (Güzelbağ), *arKalı* “çevresi geniş” (Bayır), *avKalamak* “dövmek” (Kızılcaşehir), *ay aKım* “ay güzelim, saf, temiz” (Çakallar), *bidıKı* “biraz” (Okurcalar), *cıvKadı çıKıK* “cıvımak” (Hacıkerimler), *çıKla* “ekmeksiz yemek yemek” (Tosmur), *çoKal* “paçavra” (Oba), *çoKali* “çömlek” (Demirtaş), *çoKum* “saplı meyve” (Çakallar), *çoKuşmak* “toplanmak”, *fıcıKmak* “caymak” (Payallar), *soku* “tokmak”, *soKucaK* “arı iğnesi” (Mahmutseydi), *soKum* “bir lokma”, *dıKmak* “hızlı yemek yemek” (Hocalar), *alaçaKır* “olgunlaşmamış meyve” (İmamlı) vb.

Son seste: AYA’da son seste de örneklerine işlek rastlanır:

ğapğacaK (< kap kakak) (Türktaş), *cıvKadıK* “çok cıvık” (Okurcalar), *arıK* “su yolu” (Mahmutseydi), *arıK* “yük” (Kızılcaşehir), *alıK* “saf kimse” (Demirtaş), *badaK* “kısa boylu” cüce” (Kargıcak), *çıymıK* “tahta parçası” (Tosmur), *gabırcaK* “tahıl kabuğu” (Aliefendi) *gantaK* “çukur yer” (Keşefli), *garsaK* “yaşlı ağaç” (Uğurlu), *gargacıK* “eski zamanların kapı kilidi”, *şarbadanaK* “bir anda, aniden” (Kurşunlu) vb.

[K̄] ünsüzü: STT’deki ötümsüz-patlayıcı /k/ ünsüzü ile aynı özelliklere sahiptir.

Genellikle kelime içinde görülür. Art ünlülerle hece kurduğu zaman inceliğini koruduğu yerlerde bu işaretle [K̄] gösterilmiştir:

Ön Seste: *kāT* (< kâğıt) (Hacıkerimler), *kāzım* (< Kazım) (Hacıkerimler) vb.

İç seste: *imkân* (< imkân) (Gökbel), *hiKāye* (< hikâye) (Gökbel), *dükKān* (< dükkan) (Gökbel), *şikāT* (< şikayet) (Gökbel), *fesliKān* “fesleğen” (Gökbel) vb.

[k] ünsüzü: Süreksiz, ötümsüz bir orta damak ünsüzüdür. Hem ince hem de art ünlülerle hece kurar. Genellikle yarı kalınlaşan /ö/ ve /ü/ ünlüleri ile aynı hecede bulunur. Kelime içinde ve kelime sonunda görülür. Tespit edilen örnekleri şöyledir:

Ön Seste: *kōfün* “sepet”(Bayır), *kōken* “tohum” (Mahmutseydi), *kōlüş* “pasaklı” (Kurşunlu), *kōsüre* “bileme aleti”, *kōşek* “deve yavrusu” (Kızılcaşehir), *kōşger* “ayakkabıcı” (Toslak), *küpüç* “su kabı” (Türktaş), *küpütmek* “açık birşeyi kapatmak” (Payallar), *kürnek* “hayvan yuvası”, *kürsük* “çok ağır yük” (Kütürüp), *kürtün* “ip” (Uşakpınar), *kürüme* “kazmak” (Güney), *küyemek* “sabretmek” (Güzelbağ) vb.

[ŋ] ünsüzü: Damak /n/ (~ŋ) ünsüzünün ön ve arka damakta olmak üzere iki türü vardır. Ön boğumlanmalı [ŋ] ünsüzü, ön ünlüler yanında bulunan bir ön damak ünsüzüdür. Diğeri ise art ünlüler yanında bulunan bir art damak ünsüzüdür.

İç seste: AYA’da iç seste örneklerine işlek rastlanır:

beleşlemek “korkmak” (Mahmutseydi), *çenilemek* “çok konuşmak” (Tosmur), *gaşırtmak* “bir yeri genişletmek” (Bayır), *oşmak* “ümit etmeşağıda ek” (Tosmur), *sişlenmek* “saklanmak” (Uğrak) *başı dişiz olmak* “sakin” (Uğrak) vb.

Son seste: Örnek sayısı azdır: *beleş* “tepe” (Bayır), *seleş* “ses gürültü” (Bayır) vb.

[ʃ] ünsüzü: Standart Türkiye Türkçesindeki ötümsüz-patlayıcı /t/ ünsüzü ile aynı özelliklere sahiptir. İşlek kullanılan bir ünsüz değildir. Art ünlülerle hece kurduğu zaman inceliğini koruduğu yerlerde bu işaretle [ʃ] gösterilmiştir:

İç Seste: *anaTʃar* (< anahtar) (Mahmutseydi) vb.

Son Seste: *makaʃ* “kanepa” (Mahmutseydi) vb.

2.2.1.2. Zayıf Boğumlanmalı Ünsüzler

Bu ünsüzler, ünsüz yutulması ve erimesinden önceki merhaleyi gösteren ve gevşek boğumlanmalı ünsüzlerdir. /l/, /r/, /n/ gibi ünsüzlerin gevşek boğumlanmalı [ŋ] türlerinin de bulunması ünsüzlerin birdenbire değil bir aşınma evresini geçirdikten sonra kaybolduklarına

işaret etmektedir¹¹⁷.

AYA’da zayıf boğumlanmalı ünsüzler şöyledir: [ẖ], [y̱], [ŋ̱], [v̱], [ʃ̱]

[ẖ] ünsüzü: Daha çok iç seste örneği vardır. Derlemelerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

Ön Seste: *ẖindi* “şimdi” (Aliefendi), *ẖazār* “herhâlde” (Aliefendi) vb.

İç seste: AYA’da iç seste görülen işlek bir ünsüzdür:

seẖil (< sahil) (Hocalar), *seẖillemek* “güneş geçmesi” (Tosmur), *iẖıcık* “işte” (Uğrak), *eẖmedek* “bir mahalle” (Kale) vb.

Son seste: *ṯöẖ ṯöẖ* “acımak, nida” (Toslak).

[ʃ̱] ünsüzü: İç ve son seste örnekleri vardır.

İç seste: *nas̱ı̱ş̱ı̱ş̱ı̱s̱* (< nasılsınız) (Okurcalar), *iḻaş̱lamaḏık* (< ilaçlamadık) (Okurcalar) vb.

Son seste: *uys̱ā!* (Okurcalar).

[y̱] ünsüzü: Derlemelerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

İç seste: AYA’da iç seste işlek kullanılan bir ünsüzdür:

ç̱ı̱ş̱damak “kurumuş yaprak sesi” (Hacıkerimler), *ç̱ı̱y̱rdik* “pekmezli tatlı” (Okurcalar), *ç̱ı̱yelemek* “toplamak” (Tosmur), *ç̱ı̱y̱n* “omuz” (Mahmutseydi), *de̱y̱şik* (< değişik), *g̱ē̱ysi* (< giysi), *ho̱y̱n* “nida” (Uğrak), *i̱y̱célenmek* “gönül almak” (Büyükpınar), *se̱y̱rmek* “titreme” (Elikesik), *si̱y̱lim* “mutsuzluk” (Hocalar), *ü̱y̱ş̱lenmek* “yavaş iş tutmak” (Mahmutseydi), *ü̱y̱tme* “aldatmak” (Bayır), *yi̱y̱gilemek* “koklamak” (Okurcalar) vb.

Son seste: Son seste rastlanmamıştır.

[ŋ̱] ünsüzü: Derlemelerde tespit edilen örnekleri şöyledir:

Son seste: *ho̱y̱ŋ̱* “nida” (Uğrak).

[y̱] ünsüzü: Derlemelerde iç seste örneği tespit edilmiştir:

ö̱yelemek “kullanılmaz hale gelmek” (Mahmutseydi), *ö̱y̱endirme* “değnek” (İmamlı), *sü̱y̱gün* “ağaçların çiçek açması” (Yeniköy) vb.

¹¹⁷ Korkmaz, (1994a) : 106.

2.2.1.3. Yarı Ötümlü Ünsüzler

[F] ünsüzü: /f/ ile /v/ arası, yarı ötümlü, sızıcı, sürekli bir diş dudak ünsüzdür. AYA'da ön, iç ve son seste örnekleri tespit edilmiştir:

Ön Seste: *Fıcıkmak* “caymak” (Avsallar).

İç Seste: *kóFte* (< köfte) (Alara), *hĒriFaldım* (< heri aldım) (Alara).

Son seste: *pilāF* (< pilav) (Alara).

[K] ünsüzü: /k/ ile /g/ arası, yarı ötümlü, süreksiz bir ön damak ünsüzdür. AYA'da genellikle iç ve son seste görülür:

İç Seste: İç seste işlek görülür: air

aKkım “akış yönü” (Bayır), *beKmez kefi* (< pekmez kefi) (Mahmutseydi), *biliKli* “bilgiç” (Okurcalar), *deliKli* (Ali efendi), *elliKli* “cömert” (Bıçakcı), *fişneK* “kibirli” (Uğurlu), *fitireKlemek* “filizlenmek” (Uşakpınar), *gırKlamak* “lohusa kadının kırkinci gün yıkanması”, *iliKÇe* “incir aşılama” (Okurcalar), *yeKtirme* “topal” (Kızılcaşehir) vb.

Son Seste: Son seste işlek görülür:

böbeK (< bebek) (Oba), *bitiK* “koyu reçel” (Kızılcaşehir), *belliK* “işaret” (Uğrak), *ciriK* “böcek türü” (Kargıcak), *çiliK* “su damlası” (Türktaş), *çil barmaK* (< çil parmak), *gebeleK* “hayvan hastalığı”, *gebiK* “olgunlaşmamış incir” (Bayır) vb.

[K] ünsüzü: Süreksiz yarı ötümlü, bir orta damak ünsüzdür.

İç Seste: *arıcaKlı* “hastalıklı” (Bayır), *baKğal* (< bakkal), *boKÇul* “kuş türü” (Demirtaş), *çapaKlı* “kadayıf tatlısı” (Okurcalar), *farsaKlı* “arabozucu” (Toslak), *gırKlık* (< kırklık) (Uğrak), *guyruKlu* “akrep” (Mahmutseydi), *hıKgık* “hıçkırık” (Mahmutseydi), *kışlaKcı* “yazlık yerde kışında yaşayan kimse” (Oba), *oKğalık* “ekmek” (Güzelbağ), *oKlā* (< oklava) (Büyük pınar), *otlaKcı* “beleşçi”, *otuKma* “hayvanların kırkının çıkması”, *yoKlu* “yoksul” (Karabuynuzlar) vb.

Son Seste: Genellikle son seste işlek görülür:

aKbaCıK (Bayır), *acımuK* “acı ot” (Güzelbağ), *bataK* “su kabı”, *badırıK* “ekşi”, *beduK* “deve yavrusu” (Kızılcaşehir), *boğartlaK* “başak” (Güney), *cıbildaK* (< çıplak) (Çıplaklı), *cıbirıK* “gereksiz” (Aliefendi), *cılaK* (< çilek) (Uğrak), *cıngıldaK* “ağustos böceği” (Bayır), *çitaK* “kavgacı” (Güney), *çil barmaK* (< çil parmak), *dınnaK* (< tırnak), *borcaK* “sarı bir bitki”,

domuzlaK “takla aşmak” (Toslak), *gabalaK* “tepe” (Tepe), *gabarıK* “incir” (Bayır), *gabiK* (< kabuk), *gayraK* “verimsiz toprak”, *ğasnaK* “telsiz kalbur” (Uğurlu), *gıymıK* “çok az”, *gıypıK* “odun parçası” (Demirtaş), *ğonaraK* “konaklamak” (Büyükpınar), *ğoyaK* “kapalı boğaz”, *zıbıK* “şişman”, *sācaK* (< saç ayak) (Mahmutseydi) vb.

[S] ünsüzü: /s/ ile /z/ arası, sızıcı, yarı ötümlü, sürekli bir diş-diş eti ünsüzüdür. Bu ses, iç ve son seste görülür:

İç Seste: *gaSde* (< gazete), *sePSe* (< sebze) (Uğrak) vb.

Son Seste: *şahbaS* “şahbaz” (Hocalar).

[Ş] ünsüzü: /ş/ ile /j/ arası yarı ötümlü sızıcı sürekli, diş eti-ön damak ünsüzüdür.

Son Seste: *berduŞ* (Avsallar).

[P] ünsüzü: /p/ ile /b/ arası, yarı ötümlü, süreksiz bir çift dudak ünsüzüdür.

Ön Seste: *Pazar* (< pazar), *Pişi* (< pişi) *PaKmış* (< bakmış) (Alara) vb.

İç Seste: Genellikle iç seste işlek görülür:

saPlık “kazma, kürek” (Isbatlı), *siPCik* “küçük, gelişmemiş” (Seki), *süPcük* “meyve sapı” (Mahmutseydi), *şıPbadak* “aniden” (Okurcalar), *şıPgın* “ağaç parçası”(Yeniköy), *şıPgınlamak* “dövmek” (Uşakpınar), *şıPletme* “iğneyle teyel atmak” (Okurcalar), *alPermek* “getirmek” (Oba), *alaşaPlak* “acele iş” (Bayır), *aPdāl* “göçmen” (Demirtaş), *aPdōniş* “hamur işi yemek” (Güzelbağ), *cePcebe* “ceket iç cebi” (Kargıcak), *ciPden* “cidden” (Toslak), *dolaPcı* “laf taşıyıcı” (Güney), *gaPcıK* “baklagil”, *löPcü* “beleşci”, *lüPme* “çukur”, *laPbasan* “büyük ayaklı”, *īrıPcı* “iş çeviren” (Hacıkerimler) vb.

Son Seste: *yīkaP* (< yıkayıp) (Türkler), *heP* (< hep), *ayiP* (< ayıp), *soVan_ekiP* “soğan ekmek”, *bakmayiP* (< bakmayıp), *sePSe* (< sebze) (Konaklı) vb.

[T] ünsüzü: /t/ ile /d/ arası, yarı ötümlü, süreksiz bir diş-diş eti ünsüzüdür. Bu ses, AYA’da genellikle iç ve son seste görülür.

Metinlerde tespit edilen örnekler şöyledir:

Ön Seste: *Tā* “uzaklık göstermek için kullanılır”.

İç Seste: İç seste işlek görülür: *çıbarTmak* “acı çektirmek” (Uğrak), *deşTiye* “meyve” (Bayır), *duTgun* “aşırı” (Mahmutseydi), *duTraç* “tutacak” (Kızılcaşehir), *göbeTde* “bahçe temizlemek” (Güzelbağ), *gurTlu* (< kurtlu) (Bayır), *iTdiba* “ilk önce” (Demirtaş), *meTlemek* “şaşırtmak” (Mahmutseydi), *meTgin* “ünlü” (Tosmur), *meTmen* “çukur” (Alara), *şerbetli*

“dayanıklı” (Yeşilöz), *uTlu* “çekingen” (Hacıkerimler), *üTmelik* “fidan” (Okurcalar), *vakiTlı* (< vakitli), *yaTısmak* “çekimsen”, *zoTđiri* “Serseri” (Mahmutseydi) vb.

Son Seste: Son seste işlek görülür: *meseT* “tahta” (Mahmutseydi), *meT* “kısa değnek” (Güzelbağ), *zurT*, *ısbat* “delil” (İsbatlı), *çapıT*, *şepiT* (Tepe), “bazlama”, *çot* “kalça” (Gökbel) vb.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

3.1. Ağız Sözlüğü

Söz varlığı, bir dilin bütün sözlerinin veya bir topluluğun kelime dağarcığında yer alan sözlerin toplamıdır.¹¹⁸ Bir dil olarak Türkiye Türkçesinin söz varlığı olduğu gibi, bu dilin sınırları içinde dar veya geniş bölgeleri kapsayan yörelerin de dilbilimsel alan araştırmalarını içinde barındıran söz varlığından söz etmek mümkündür. Söz varlığı denilince akla ilk gelen öge sözcüktür. Sözcükler, soyut veya somut kavramların zihnimizdeki tasarımıdır. Bir nesne yahut duygunun insan zihnindeki tasviridir. Mesela; “elma, güneş” gibi somut kavramların “acı, korku” gibi soyut kavramların Türkçe söylenildiğinde zihnimizdeki uyandırdığı tasarımlarıdır.¹¹⁹ Buradan hareketle toplumların iletişim hâlinde olduğu konuşma dilinin yanında, insanların birbirleriyle yazılı iletişim hâlinde de anlaşabilmeleri için standart bir yazı dili gereklidir.

Yazı diliyle iletişime geçilirken sözcüklerin iletiyi veren ile alan arasında *doğru* anlaşılacak şekilde verilmesi önemlidir. Bu “doğruluğu” kelimenin sözlükteki anlamı netleştirir. Standart Türkiye Türkçesi Sözlüğü’nde verilen bir kelimenin anlamı 1 ila 4 arasında değişebilirken aynı kelimenin yerel ağızlardaki anlamı 8 ila 10 arasında olabilmektedir. Aksi takdirde STT sözlüğü, yerel ağızlarda kullanılan anlamını da kapsasaydı kelimenin hangi anlamı kastedildiği net anlaşılamayacaktı. Yazı dili sözlüğünün amacı da bu karışıklığı en aza indirmektir. Yazı dilinin yanında -bizim çalışmamızı da kapsayan- ağız sözlükleri de bulunmaktadır.

Türk dilinin tarihî ve modern alanlardaki dil incelemelerinde söz varlığı üzerine yapılacak çalışmaların önemi çok büyüktür.¹²⁰ Bu çalışmaların başında döneminin Türk yazı dillerini, lehçelerini ve ağızlarını inceleyen Kaşgarlı Mahmut’un *Dîvânu Lugâti’t-Türk* (1074) adlı eseri gelmektedir. Bu sebeple ilk ağız sözlüğümüzün başlangıcı olarak Kaşgarlı Mahmut’un eserini sayabiliriz. XI. yüzyılda Karahanlı dönemi eseri olan Kaşgarlı’dan başlayarak, ilerleyen tarihi dönemlerde Harezmi Türkçesinin söz varlığını veren Zemahşerî (ö. 538/1144) tarafından yazılan *Mukaddimetü’l Edeb*, Kuzey Kıpçak Türkçesinin en önemli eseri

¹¹⁸ Karaağaç, 2018; 745.

¹¹⁹ Doğan Aksan (2007) *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDKYayımları, Ankara, III: 15.

¹²⁰ Emine Atmaca, (2017) *Eski Oğuz Türkçesinden Günümüz Türkiye Türkçesine Söz Varlığı ve Anlam Olayları*, Palet Yayınları, Konya: 30.

Codex Cumanicus, Memlük sahasında yazılmış *Kitābü'l-idrak li Lisāni'l-Etrāk, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l Lugāti't-Türkiyye*, Iraklı bir dil âlimi ve tarihçi tarafından kaleme alınan *İbni Mühennā Lügātı*, Çağatay Türkçesiyle Ali Şir Nevai'nin kaleme aldığı *Muhakemetü'l-Lügateyn, Abuşka Lügati, Seng-lāh Lügati, Lugāt-i Çağatay ve Türkî-i 'Osmānî* (Süleyman Buhari (Şeyh), Osmanlı Türkçesinden *Ahter-i Kebîr* (Arapça-Osmanlı Türkçesi Lugat), Türkçe-Farsça Manzum sözlüklerden *Tuhfe-i Vehbi* gibi sözlükler de kendi dil ve siyasi sınırları içerisinde konuşulan, ağızlarda yaşayan kelimelere yer verdikleri için ağız sözlükleri içerisinde değerlendirmek mümkündür. Osmanlı sahası içerisinde de çok geniş bir söz varlığını barındırmasa da *Lehçe-i Erzurum*¹²¹ gibi 386 kelimeyi içine alan bir ağız sözlüğü çalışması da vardır. Her ne kadar araştırılma amacı ağızlarda kullanılan kelimeleri derlemek olmasa da *Aydın Lugati* de bulunmaktadır.¹²² Türkiye Türkçesi ve dünyada Türk dili ile yazılmış olan 1700 eserin incelenmesi sonucunda Göktürk, Uygur, Hakaniye, Oğuz, Eski Anadolu, Osmanlı, Çağdaş Türkiye Türkçesi, Anadolu ve Rumeli, Kıbrıs ve Kerkük ağızlarından alınan kelimelerden hareketle *Ötüken Türkçe Sözlük* de bulunmaktadır.¹²³

Ağızlardaki söz varlığı, bölgenin kültür zenginliğini gösterdiği gibi alıntı sözlerin kaynağı üzerine yapılacak çalışmalar ile farklı kültür ilişkileri ve etkileşimlerinin de açığa çıkarılması için oldukça önemlidir.¹²⁴ Bizim coğrafi sınırlarımız içerisinde konuşulan Türkiye Türkçesi Ağızları üzerine hemen hemen bütün il ve ilçelerde çalışmalar yapılmıştır.¹²⁵ Yapılan bu çalışmaların neredeyse tamamında “Giriş- İnceleme (Ses-Şekil Bilgisi) Metin- Sözlük” bölümleri yer almaktadır. Bu çalışmalarda bulunan “sözlük” bölümü de ağız sözlüğü içerisinde değerlendirilebilir, fakat yapılan çalışmaların hemen hemen hepsinde sözlük bölümü, *Metin* bölümü içerisinde yer alan metin derlemelerinde geçen kelimeler alındığı için tam manasıyla bölgenin söz varlığını yansıtmaz. Bunun için de ayrı bir “Söz Varlığı” çalışmasına ihtiyaç vardır.

Türkiye Türkçesinin ilk ağız çalışmaları 1932 yılında Türk Dilinin Tetkik Cemiyetinin yaptığı çalışmalara dayanmaktadır. Bu cemiyetin ismi daha sonra “Türk Dil Kurumu” olarak değiştirilmiştir. 1933-1935 yılları arasında halk ağzından derlemeler yapılarak toplanan

¹²¹ M.Fahrettin Kırzioğlu, (1962), “Lehçe-i Erzurum Yazmasındaki Halk Sözleri” TDAY-B, 10: 195-244. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kırzioğlu, 1962: 195-244).

¹²² Ali Akar, (2009) “Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar I” Turkish Studies/ Türkoloji Dergisi, 4: 5.

¹²³ Yaşar Çağbayır, (2007) *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, 1.

¹²⁴ Şükrü Haluk Akalın, (2008) “Türkiye Türkçesi Ağızları Sanal Ortamda” Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 676: 304.

¹²⁵ Gülensoy ve Alkaya , 2003: 1-222. Ayrıntılı bilgi için bk. Tuncer Gülensoy ve Ercan Alkaya'nın “Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası” adlı kitabında tüm bölge ve bölgelerde yapılan çalışmaların kaynakçası mevcuttur.

yaklaşık 153 bin kelime fişlenmiştir. Bu fişleme sonucunda 1939-1951 yılları arasında 25.000-30.000 kelimeyi kapsayan dört ciltlik Söz Derleme Dergisi'nde yayımlanır. Daha sonra iki cilt daha eklenerek zengin ağız malzemesi toplanır. Ancak bu çalışmalarda belli başlı sorunlar olduğu için TDK yeni bir derleme faaliyetlerinin yapılmasını uygun görür. Bunun sonucunda sekiz yıllık bir çalışma ve 917 dil meraklısının katılımıyla 450.000 kelime fişlenmiştir. 1962-1980 yılları arasında daha önceki kelimelerde eklenerek yaklaşık 600.000 fişle Derleme Sözlüğü hazırlanmıştır. XI cilt olarak yayınlanan bu sözlük 1982 yılından sonra daha öncekiler ve kuruma gelen yeni fişlerle XII cilt olmuştur¹²⁶ Günümüzde ise yine TDK yayınları ile bu XII cilt, *Derleme Sözlüğü: Türkiye'de Halk Ağzından* adıyla VI ciltte toplanmıştır.

Buradan hareketle hem Derleme Sözlüğü'ne katkıda bulunmak hem de Türkçemizin söz varlığına katkı sağlamak için konu itibarıyla dar gerekse de geniş ağız sözlüğü çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır:

- 1) İhsan Coşkun Atılcan'ın hazırladığı *Erzurum Ağzı, Halk Deyimleri ve Folklor Sözlüğü* (İstanbul, 1977).
- 2) Mehmet Emin Ergin'nin hazırladığı *Urfa Ağzı Sözlüğü* (Urfa, 1982)
- 3) Kudret Emiroğlu'nun hazırladığı *Trabzon-Maçka Etimoloji Sözlüğü* (Ankara, 1989).
- 4) Kazım Yedekçioğlu'nun hazırladığı *Kayseri Ağzı II Sözcükler (Kayseri, 1989)*.
- 5) Ömer Asım Aksoy'un hazırladığı *Gaziantep Ağzı III* (Ankara, 1991).
- 6) Efrasiyap Gemalmaz'ın hazırladığı *Erzurum İli Ağzıları III* (Ankara, 1995).
- 7) A. Esat Bozyiğit'in hazırladığı *Ankara İli Ağzı Sözlüğü* (Ankara, 1998).
- 8) Faruk Güçlü'nün hazırladığı *Nevşehir ve Yöresi Ağzı Sözlüğü* (Ankara, 1999).
- 9) Ahmet Günşen'in hazırladığı *Kırşehir ve Yöresi Ağzıları Sözlüğü* (Ankara, 2001).
- 10) İsmail Kara'nın hazırladığı *Güneyce-Rize Sözlüğü* (İstanbul, 2001).
- 11) Hasan Kalyoncu'nun hazırladığı *Trabzon-Tonya Ağzının Dilbilgisel Özellikleri ve Tonya Sözlüğü (Trabzon, 2001)*.
- 12) Ali Abbas Çınar'ın hazırladığı *Muğla İli Ağzı Sözlüğü* (Muğla, 2004).
- 13) Gülseren Tor'un hazırladığı *Mersin Ağzı Sözlüğü* (İstanbul, 2004).
- 14) A. Arif Uyguc'un hazırladığı *Aydın Ağzı ve Sözlüğü* (Aydın, 2006).
- 15) Bedri Sarıca'nın hazırladığı *Van Gölü Çevresi Ağzıları Sözlüğü* (Ankara, 2006).
- 16) Ceyhun Vedat Uygur'un hazırladığı *Denizli İli Ağzı Sözlüğü* (Denizli, 2007).
- 17) Ahmet Buran ve Nadir İlhan'ın hazırladığı *Elazığ Yöresi Söz Varlığı* (Ankara,2008).
- 18) Abdulvahap Özalp'ın hazırladığı *Elbistan Ağzı & Çiçek Köyü Örneği (Kelimeler-Deyimler)* (2008).
- 19) Ergün Acar'ın hazırladığı *Kastamanu Yöresi Söz Varlığı* (Ankara, 2010).
- 20) Yılmaz Sunucu'nun hazırladığı *Örnekleriyle Uşak Ağzı Sözlüğü* (İzmir, 2015).
- 21) Nurettin Demir ve Süer Eker'in hazırladığı *Ankara Ağzıları Sözlüğü*

¹²⁶ Nurettin Demir, (1999) "Ağız Sözlükçülüğü" *Kebikeç*, Ankara, 4: 67-68.

Örneğinde Ağız Sözlükçülüğü Hakkında Bazı Tespitler (Ankara, 2015). 22) Ergün Acar'ın hazırladığı *Sinop Yöresi Söz Varlığı (Ankara, 2015).*

Ağız sözlüğü üzerine yayınlanmamış yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Bu tezler şunlardır:

- 1) Melih Kekilli'nin hazırladığı "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Yemek İsimleri", (2008).
- 2) Leyla Ökruca'nın hazırladığı "Sivas İli Kangal İlçe Merkez Sözlüğü", (2011).
- 3) Kadir Yılmaz'ın hazırladığı "Yıldızeli'nin Söz Varlığı", (2011).
- 4) Hakkı Özkaya'nın hazırladığı "Kırklareli İli Ağızları Söz Varlığı", (2013).
- 5) Tülay Ayık Darıcı'nın hazırladığı "Şarkışlanın Söz Varlığı", (2013).
- 6) Zehra Öztürk'ün hazırladığı "Sivas İli Gürün İlçesi Merkez Köyleri Ağzı Sözlüğü", (2014).
- 7) Mümin Ateş'in hazırladığı "Ordu Ağzı Sözlüğü" (2015) vb.

Aynı zamanda yine dar veya geniş bölgeleri içinde barındıran yöreye has "bitki adları, renk adları, mantar adları, mutfak araç gereç adları, kişi adları, hayvan adları" gibi kavram alanları üzerinde de bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar şöyledir:

- 1) Cemil Gülseren'in hazırladığı "Halk Dilinde Uşak'ta Bitki Adları ve Sağlık Değişleri (2001).
- 2) Nesrin Güllüdağ'ın hazırladığı "Sarıkamış Başköy'de Kişi Adları" (2002).
- 3) Emine Atmaca ve Ayşe Yılmaz'ın birlikte hazırladığı "Alanya'nın Bıçakçı, Üzümlü, Uğurlu Köylerinde Mutfak Araç-Gereç Adları" (2006)¹²⁷.
- 4) Osman Yıldız'ın hazırladığı "Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar" (2007).
- 5) Mehmet Yastı- Ufuk Deniz Aşçı'nın hazırladığı "Derleme Sözlüğünde Kullanılan Gün Adları" (2008).
- 6) Levent Kurgun'un hazırladığı "Denizli İlinde Boy Adlarında Kaynaklanan Orun Adları" (2008).
- 7) Mehmet Aydın'ın hazırladığı "Ordu ve Yöresi Ağızlarında Armut Adları" (2008).
- 8) Levent Kurgun'un hazırladığı "Burdur İli Orun Adlarında Oğuz İzleri" (2008).
- 9) Serkan Şen'in hazırladığı "Derleme Sözlüğüne Göre Türkiye Türkçesi Ağızlarında Meslek İcrası Adları" (2009).
- 10) Okan Yaşar- Funda Öрге Yaşar'ın hazırladığı "Ayvacık, Bayramiç, Çan, Ezine ve Yenice (Çanakkale İli) İlçelerinde Köy Adlarının Kaynakları" (2010).
- 11) Duygu Kamacı'nın hazırladığı "Erzurum Yöresi Ağızların'dan Derleme Sözlüğüne Katkılar" (2011).
- 12) Saim Sakaoğlu'nun hazırladığı Bazı Meyve Adları (2014).
- 13) Feyza Tokat'ın hazırladığı "Çavdır Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar" (2014.)
- 14) Osman Erciyes'in hazırladığı "Söz Varlığı Örnekleriyle Kıbrıs Türk Ağzı" (2015).
- 15) Emine Atmaca "Antalya'nın Korkuteli İlçesinin Köy Adları"(2017).
- 16) Emine Atmaca'nın hazırladığı "Antalya'nın Elmalı İlçesinin

¹²⁷ Bu çalışmada bulunan mutfak araç gereç aletleri Alanya Yöresi Söz Varlığı başlığı içerisinde kaynak kişilerin ağız özellikleri dikkate alınarak çeviri yazı işaretleri ile derlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Atmaca ve Yılmaz, 2006: 91-124

Köylerinde Kullanılan Tarım Alet İsimleri” (2018). 17) Ergün Acar’ın hazırladığı “Sinop ve Yöresi Ağızlarında Hayvan Adları” (2017). 18) Bekir Direkçi’nin hazırladığı “Derebucak (Merkez) Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar (2018). 19) Esat Bozyiğit’in hazırladığı Adana’nın Bazı İlçelerinde Sokak Adları.

Yukarıda tamamı olmasa da söz varlığı üzerine yapılan çalışmalar verilmeye çalışılmıştır. Türkiye Türkçesi ağız çalışmalarına verilen önem son zamanlarda olumlu bir artış göstermektedir ve bu artış ağız sözlüğü çalışmalarını da önemli ölçüde etkilemektedir. Her ne kadar belli başlı gerek çeviriyazı işaretleri gerekse araştırma yönteminde tam birlik olmadığı için bazı sorunlar meydana gelse de yapılan çalışmaların sayısı azımsanmayacak ölçüdedir. Yapılan yöntem sorunları ve ağız sözlüğü hazırlanırken çalışmada kullanılacak olan listeler için bk. Akar, 2009; Demir, 1999. Bu çalışmada da adı geçen makalelerdeki yöntem ve sorunlarla nasıl bir yol izleneceğiyle ilgili öneriler dikkate alınmıştır ve çalışma o yönde yapılmaya çalışılmıştır.

3.2. Alanya Ağızlarında Yer Alan Alet-Eşya Adları

Bu çalışmada yörede kullanılan alet, eşya adlarına yer verilmiştir ve bu adlar kullanım alanlarına göre tasnif edilmiştir. Verilen örnekler alet, eşya adları ile sınırlı tutulmuştur. Kavram alanları kadar geniş tasniflere yer verilmemiştir.

Alanya Ağızlarında tespit edilen alet-eşya adları şöyledir:

3.2.1. Evle İlgili Alet-Eşya Adları

alaçul Kilim.

alaçuval Keçi kılından yapılan çuval.

alehdi İp kıvrırma aleti.

curfalık El dokuma tezgâhı.

dolav Evlerde eşya koymaya yarayan kapaklı göz.

ecîcük Değersiz eşya.

elâcı Dokuma aletini döndüren ve dokunan kilimi saran araç.

elek Elenecek maddeye göre kıldan, telden ve hasırdan yapılmış evle ilgili alet-eşya.

eleme Ahşap dokuma aleti.

gelemgen İplik veya ipeğe sarılan kargı.

geygi Giyecek eşya.

gēysi Elbise.

goraza Hurda eşya.

ılgıdır İki ucu çengelli iplik yumağı yapmaya yarayan alet.

ıncık İnci gibi süs eşyaları.

izbe Yüklüklerin altındaki dolap.

kayt Alet, eşya ve araç gibi kavramların genel adı.

makaı Pencere kenarına konulan divan, kanepeler.

meseT Eski evlerin üzerine uzatılan büyük tahta.

mastaba Yayla evlerindeki kamelya.

pırtıl Çok eski eşya.

selmin Dokuma aletinde bulunan yatay şekilde koyulan direkleri tutmaya yarayan tahta.

sokuntu Bir ahşap vb. eşyanın birbirine geçmesi.

sübek Beşiklerin altında bulunan tuvalet ihtiyacının karşılandığı alet.

süm İğnelere takılan ip.

tağıtaki Dokuma aleti

taka Eskimiş eşya, dolap, halı, kilim vb.

topan Kırlent, küçük yastık.

yalık Azık.

yüklük Yorgan, yastık, battaniye vb. koyulan ahşaptan yapılan dolap.

3.2.2. Hayvancılıkla İlgili Alet-Eşya Adları

akrav Deveye hareket etmesi için dokundurulan sopa benzeri bir alet.

binek daşı At, katır ve eşek gibi hayvanlara binmek için kullanılan taş.

boyunduruk Çift süren öküzlerin birlikte yürümeleri için boyunlarına geçirilen bir tür çember.

dişindirik Hayvanların ısırmasını için ağzına takılan ip.

galtak At eğeri.

ğırKlık Hayvanların kıllarını kesen demir alet.

gusgun Hayvanların boğazına bağlanan ip.

hatap çanı Develere iki taraflı takılan çok ses çıkaran bir çan.

oyuk Yabani hayvanların sebzelere yaklaşmaması için yapılan korkuluk.

örk Hayvanları otlatırken ayaklarına bağlanan ip.

öyendirme Hayvanları güderken kullanılan sivri, ucu çivili değnek.

sikke Toprak zemine çakılan demirden kazık. Büyükbaş hayvanların otlanırken kaçmaması için kullanılan demir kazık.

talbar Tarlalarda bekçilik yapmak için kurulan kamelya.

tekne Hayvanların su içmeleri için yapılan çeşme.

tille Hayvanlara yükü yükledikten sonra düşmemesi için kullanılan ip.

yalak Hayvanların su içtiği yer.

yaylan Ağzı geniş hayvan kabı.

3.2.3. İnşaatla İlgili Alet-Eşya Adları

çirpi Ev yapılırken duvar kenarlarına çekilen ip.

helik Duvar örerken büyük taşların arasına konulan ufak taş parçaları.

harç teknesi Sıva yapmak için çimento ve suyun karıştırıldığı hazne.

mih Çivi.

mısır Duvar ustası aleti, mala.

su terazisi Ev yapımında odalardaki suyun akıntı yönünü ölçmek için kullanılan bir alet-eşya.

tol Taştan yapılan kapı üstlerine oturtulan kemer.

topaÇ Ucu demirden yapılmış olan eski zamanlarda ev yapımı sırasında bir noktayı işaretlemek için kullanılan alet-eşya.

3.2.4. Mutfakla İlgili Alet-Eşya Adları

bakır tas Yöredeki köylerin hemen hemen hepsinde porselen yerine kullandıkları tabak.

bilē Kesici aletleri daha keskin hale getiren alet.

binli Büyük şişe.

bişeK Tahtadan yapılan yayık (ayran) aleti.

bulur Kalın camdan yapılan su bardağı.

çingil Küçük su kovası.

çitil Bakır kovanın en küçüğü.

çömçe Kepçe.

dibek Taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan.

folus Delikleri kalburdan daha seyrek olan, arpa ve buğday gibi hububatların üzerindeki kabukları elemek için kullanılan bir tür elek.

ğalbur Kalbur, delikleri folustan küçük elekten büyük bir eleme aletidir.

ğama Bıçağın büyüğü.

ğasnaK Kalburun telsiz olanına verilen isim.

ğara-üm (< *kara güğüm*) Ateşin yanında bulundurularak her an sıcak su ihtiyacını karşılamak için kullanılan su kabı.

ğuzine Yemek pişirmek için kullanılan fırınlı ocak.

helke Su vb. için kullanılan bakır kova

honi Eskiden tenekeden yapılmış günümüzde plastikten yapılan su kabının ismidir fakat günümüzdeki gibi herhangi bir sıvıyı, ağzı dar bir kaba boşaltmak için kullanılan araç değildir.

kilten Bakırdan yapılmış kenarları işlemeli yemek vb. yiyecekler için kullanılır.

kösüre taşı Kesici aletleri bilemeye yarayan taşın adı.

küpüç Bakırdan yapılmış çeşme başlarında su içmek için kullanılan su kabı.

oklā Hamur, yufka açmak için kullanılan alet.

önlek Mutfakta kıyafetlerin kirlenmemesi için kadınların önlerine taktıkları önlük.

sācaK Üç ayaklı bir ızgara çeşididir.

sān İçinde yemek ısıtılan veya yumurta gibi şeyler pişirilen, derinliği az, bakırdan yapılmış bir kap türü.

sāna Süt sağılan kap.

sıran Hamur kesmek için kullanılan mutfak aleti.

sīl Odun kesmek için ve üzerinde et, tavuk, salatalık, domates vb. yiyecekleri doğramak için kullanılan kütük.

sīle Bakırdan yapılmış olup kulplu kaba verilen isimdir.

sofuç Havan.

soku Havanda döğme işini yapan tokmak.

susak Ağaçtan oyulmuş su kabı, ağaç maşrapa

süblü Çaydanlık

sülbük İbrik emziği

timli Sapı olmayan çakıya verilen isimdir.

tirkeme Yemek taşınan sefer taşı.

3.2.5. Tarımla İlgili Alet-Eşya Adları

bayra Tarla ve bahçelerdeki büyük taşları kırmak için kullanılan balyoz.

boyunduruk Çift süren öküzlerin birlikte yürümeleri için boyunlarına geçirilen bir tür çember.

çapa Toprağı kazmak için kullanılan tarım aleti.

dirgen Tahtadan yapılmış ucu çatallı bir tarım aleti

dişgi Tarlalarda toprak sürüldükten sonra zemini ezmek için kullanılan bir tarım aleti.

düven Harman yerinde öküzlerin buğday ayıklaması.

fışgırık Meyveleri ilaçlamaya yarayan, sırtta taşınan pompalı ve fıskiyeli bir tür tarım aleti.

ğazma *bk. çapa.*

ıye Çapa, kazma, bıçak vb. gibi kesici tarım aletlerini daha keskin ve kullanışlı hâle getirmeye yarayan alet-eşya.

kürsük Ucu sivri, bir demir. Balyoz ile bu sivri demire vurularak bahçelerdeki büyük taş ve kayaları kırmak için kullanılan bir alet.

kürtün Semer ve semeri tutan ip, palan.

partal Bahçelerde dört direk üzerine kurulan, üstünde yatılabilen çardak.

pulluk Ucu sivri bir demiri öküzlerin arkasına yükleyerek toprağı sürmeye yarayan alet.

patoS Saman öğüten bir tür tarım aleti.

tāra Otları kesmeye yarayan kesici bir tarım aleti.

saban Toprağı havalandırmakta kullanılan bir tarım aleti.

sürge Öküzlerine arkasına bağlanan ve topraktaki engebeyi en aza indirip düz bir zemin haline getirmeye yarayan tahtadan yapılmış bir tarım aleti.

yaba Tahtadan yapılan harmandaki ekinleri ayıran tarım aleti.

zövele Ekinleri toplamak için kullanılan tarım aleti.

3.3.Kaynak Kişilere Yöneltilen Sorular

1. Yörenizin (köy, mahalle, kasaba) eski bir ismi var mıdır?
2. Yöreye niçin bu isim verilmiştir?
3. Yörenizde hangi boylar var, siz hangi boydansınız?
4. Yörede Türkmen ve Yörükler var mıdır? Siz kimlerdensiniz?
5. Yörenizde adlandırdığınız bağ, bahçe, dere, çay ve akarsu isimleri nelerdir? Bu isimler neden verilmiştir?
6. Yörede geçim nasıl sağlanmaktadır?
7. Hayvancılık ve tarım hakkında bilgi verir misiniz?
8. Yörede en çok hangi hayvanlar yetiştirilir? Bu hayvan ve hayvan türlerine ait isimler nelerdir?
9. Arıcılık yaygın mıdır? Arıcılık esnasında kullanılan araç gereçler nelerdir?
10. Tarlaya en çok ne ekersiniz? Hasat nasıl yapılır?
11. Eskiden yörede tarım nasıldı, şimdi nasıl?
12. Yörede ekilen ağaçlar ve ağaç türleri nelerdir?
13. Kullandığınız tarım araç-gereçleri nelerdir?
14. Yörede kullanılan tarım aletlerinin ne işe yaradığını, neden bu ismin verildiğini biliyor musunuz?
15. Yöreye has yemekler nelerdir?
16. Yörenizde bulunan mutfak araç gereçleri nelerdir?
17. Yörenizde kış için hazırlık yapılır mı? (peynir, salça, tarhana, turşu vb.)
18. Salça, peynir, tere yağ, turşu gibi gıdaları nasıl yaparsınız? (Örnek: Peynir nasıl yapılır? vb.)
19. Eski zamanlarda kullandığınız ölçü aletleri ve ölçü birimleri nelerdir?
20. Yörenizde yeni bir çocuk doğduğunda yapılan âdetler nelerdir?
21. Çocuklara isim nasıl ve kim tarafından verilir?
22. Çocukların dişi çıktığı zaman neler yapılır?
23. Diş aşısı nasıl yapılır?
24. Çocuklar yürümeye başlayınca yapılan bir âdet var mıdır?
25. Lohusalıkla ilgili âdetleriniz nelerdir?
26. Lohusa kadın için albastı, albasma gibi inanışlar var mıdır?
27. Çocuklar için sünnet düğünü yapılır mı?
28. Yörenizde hem eskiden hem de şimdi oynanan çocuk oyunları var mıdır?

29. Yörenizde asker uğurlaması nasıl yapılır? Asker düğünü yapılır mı?
30. Yörenizde evlenme âdetleri nelerdir?
31. Gelinliklerin veya yöreye has düğün kıyafetlerindeki süs eşyalarının ismi nedir?
32. Kına gecesinde yapılan özel âdetleriniz var mıdır?
33. Kızların çeyizleri nasıl hazırlanır?
34. Yörenizdeki kızların çeyiz eşyalarında neler bulunur?
35. Yörenizde kız isteme âdetleri nelerdir?
36. Yörenizde düğün daveti nasıl yapılır?
37. Düğünler nasıl yapılır?
38. Düğünlerde oynanan yöreye has oyunlar var mıdır?
39. Yöreye has düğün yemekleri var mıdır?
40. Gelin ve damada özgü kıyafetler nelerdir?
41. Yörenizde cenaze âdetleri var mıdır? Ölü defnedilene kadar neler yapılır?
42. Yörede bayram kutlamaları nasıl yapılır?
43. Bayramda özel yemek verilir mi? Verilirse bu yemeklerin isimleri nelerdir?
44. Hıdırellez kutlamaları nasıl yapılır? Hıdırellez için yöreye has âdetleriniz var mıdır?
45. Yörenizde yatır, türbe veya önemli bir zât var mıdır?
46. Türbe vb. yerler nasıl ziyaret edilir? Özel isimleri var mıdır?
47. Yörenizde eskiden bu yana yapılan zanaat isimleri nelerdir?
48. Bu meslekler de kullanılan aletlerin isimleri nelerdir?
49. Yörenizde şifalı bitkiler var mıdır?
50. Hangi durumlarda bu bitkiler kullanılır?
51. İnsan hastalıklarında kullandığınız özel yöntemler var mıdır? Tedavisi için neler yaparsınız?
52. Yörede yetişen mantar ve bitki isimleri nelerdir?
53. Yörede kullandığınız atasözleri, deyimler, bilmece ve tekerlemeler nelerdir?
54. Nasıl dua ve beddua edersiniz?
55. Yörede yaygın bir batıl inanış var mıdır? Varsa bunlara verilen isimler nelerdir?
56. Yörenizde kullanılan dokuma aletleri ve dokuma motifleri nelerdir?
57. Sürekli olarak yapılan el sanatları var mıdır? Bunları nasıl isimlendirirsiniz?
58. Yörede renkleri nasıl adlandırırınız?
59. Vücudumuzda bulunan organları ve vücudun bölümlerini nasıl adlandırırınız?

60. Yörenizde yazlık/kışlık göçler olur mu?
61. Göç sırasında özel hazırladığınız eşya, yemek veya kıyafet var mıdır?
62. Yörenizde bulunan evlerin bölümlerine ne ad verilir?
63. Yörenizde olan hayvan hastalıkları nelerdir? Bunların tedavisi için ne kullanırsınız?
64. Yörenizde kullandığınız lâkaplar var mıdır?
65. Akrabalık ilişkileri için özel kullandığınız isimler var mıdır?

3.4.Sözlük Hakkında

Alanya'nın ağız sözlüğü olarak hazırlanan bu çalışmada 2017 sözcük 320 kalıp ifade bulunmaktadır. Bu sözlük oluşturulurken dikkate alınan hususlar şunlardır:

1. Madde başı sözcükler koyu renk verilip açıklaması Standart Türkiye Türkçesi ile verilmiştir:

badırık *Ekşi.*

çiyirdik *Pekmez ve susamı karıştırarak pişirilen tatlı türü.*

değişik *Karşılıklı kız alıp vermek.*

2. Derleme Sözlüğü'nden alınan kelimelerde sözlüğün kendi kurallarının dışına çıkılmadan kelime, aynı şekilde gösterilmiştir ve (*Alanya) şeklinde olan kelimeler merkez ve yörenin köylerini karşılamaktadır:

acımuğ *Acı ve yabani ot. (DS. 51: *Bademağacı- Alanya)*

aka *Ağabey, büyük kardeş (DS. 136: *Demirtaş- Alanya)*

balcı *Testi. (DS. 501: *Köprülü-Alanya)*

timli *Sapı olmayan çakıya verilen isimdir. (DS. 3935: *Deretürbeli-Alanya)*

seyerma *Küçük leğen. (DS. 3597: *Alanya)*

saplıca tinton *Patlıcan. (DS. 3544: *Alanya)*

3. Yalancı eşdeğerler (~yalancı ortaklı kelimeler) alt alta ve (I) (II) şeklinde sıralanarak verilmiştir:

alaca (I) *Kadın yeleşti.*

alaca (II) *Yıldırım düşmüş çam ağacı.*

arı (I) *Ağrı.*

arı (II) *Yön, taraf.*

eşgi (I) *Limon.*

eşgi (II) *Ekşi.*

ğabiş (I) (*< kabış*) *İşçi, hizmetçi*

ğabiş (II) *Boynuzsuz davar.*

lakoS (I) *Yoldaki çukurlar.*

lakoS (II) (*< lahoz*) *Akdeniz ve Egede yetişen bir balık türü.*

4. Çeviriyazı kullanılan kelimelerde okumayı kolaylaştırmak için (<) (gelişmenin yönü) şeklinde Standart Türkiye Türkçesindeki şekliyle yazılmıştır:

ğaracuÇcam (*< karacüccam*) *Çörek otu (DS. 2641: *Mahmutseydi-Alanya)*

ğara Cava (< **kara java**) *Yörede yaygın kullanılan bir motosiklet.*

āīz (< **ağız**) *Hayvanlar yeni yavruladığı zaman memesinden üç gün gelen koyu süt.*

beKmez kefi (< **pekmez kefi**) *Açık pekmez rengi. (DS. 3424: *Bademağacı-Alanya)*

5. Fonetik farklılıklar gösteren kelimelere tekrar madde başında yer verilmiştir. *bk.* kısaltmasıyla atıf yapılmıştır. Kısaltma ile birlikte kelime italik şekilde verilmiştir.

ğesi *bk. gēysi* (DS. 2017: *Alanya)

gücük *bk. güdüil* (DS. 2209: *Alanya)

harābi *bk. harbi*

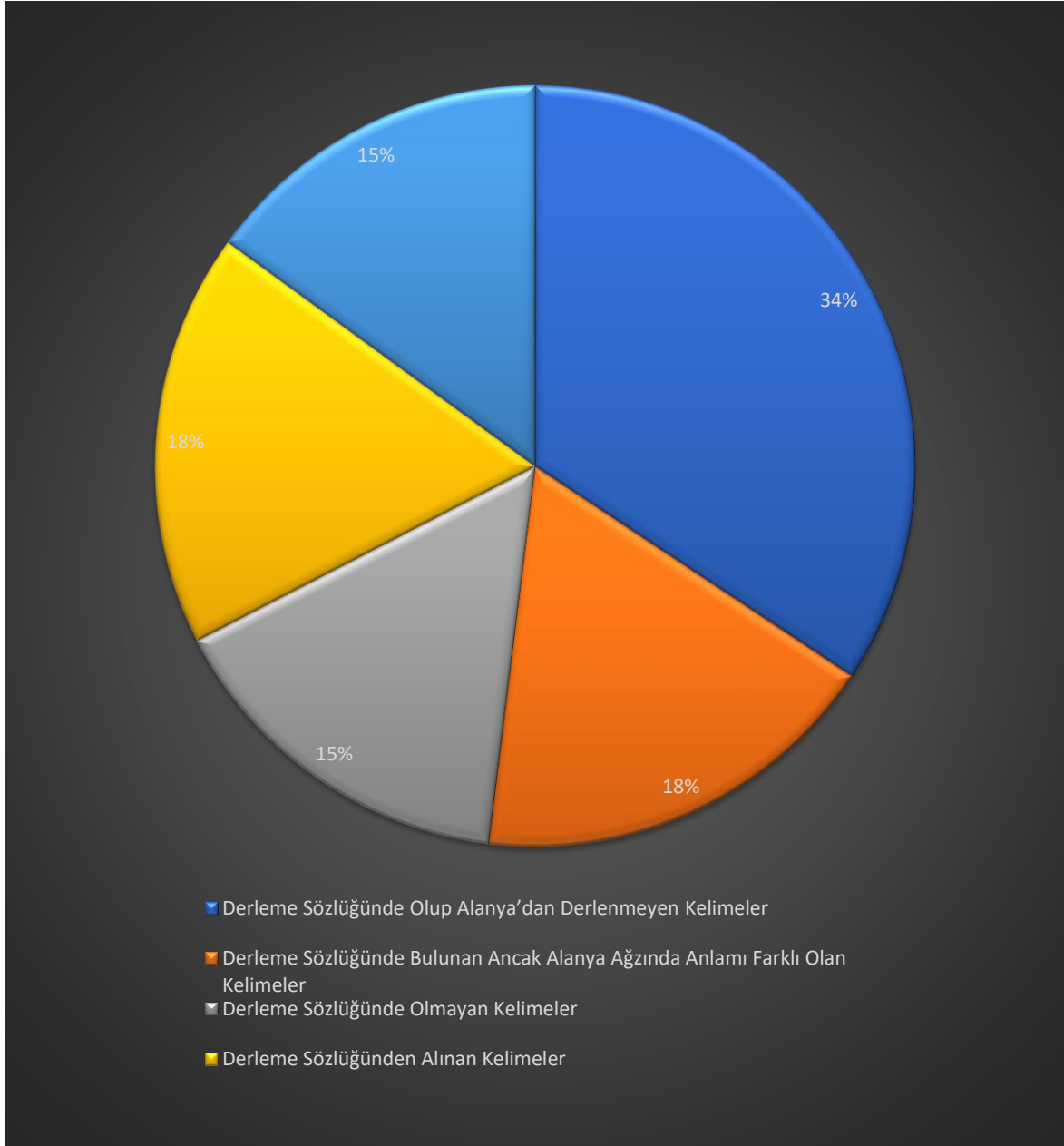
heyve *bk. heyva*

īlik *bk. ılık* (DS. 2458: *Alanya)

şengi *bk. engi*

Kaynak kişilerden derlenen kelimeler yukarıdaki hususlara dikkat edilerek transkripsiyonlu şekilde alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Sözlük kısmına geçmeden önce *Söz Varlığı* bölümünde bulunan bütün kelimeler Derleme Sözlüğü esas alınarak dört ana başlıkta incelenmiştir. Sözlükte bulunan bütün kelimeler bu tasnif içinde yer almaktadır.

Bu bölümde yapılan tasnifler Ahmet Buran ve Nadir İlhan'ın birlikte hazırladığı TDK yayınlarından çıkan *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*¹²⁸ adlı kitabı esas alınarak dört ana başlıkta incelenmiştir. Ergün Acar'ın hazırladığı *Sinop Yöresi Söz Varlığı*¹²⁹ adlı çalışmasında da bu tasnif bulunmaktadır.

Harita3. Alanya Yöresi Söz Varlığında Bulunan Kelimelerin Derleme Sözlüğü'ne Göre Yüzdeleri Dağılımı

¹²⁸ Ahmet Buran ve Ercan Alkaya, (2007). *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara: 1

¹²⁹ Ergün Acar (2015). *Sinop Yöresi Söz Varlığı*, Gazi Kitapevi, Ankara.

3.5. Derleme Sözlüğü'nde Olup Alanya'dan Derlenmeyen Kelimeler

ācık, ağı, akkın, alābış, alabula, alaca, alaçul, alayı, alavlı, alavız, alık, ānamak andaval, angaz, anız, ansıtmak, apalamak, aPdāl, ārı I, ārı II, arık, arılık, ārmak, aşır, ataşlık, avar, avara, avınma, avkalamak, avlu, ayēn, aygır, babıç, bāçá, baçça, badak, badılcan, baharın, bakğal, banmak, barabar, başaklamak, bebillemek, beki, bekmez, bekmez kefi, bērtmek, belemek, berduş, berinlemek, beserek, bestel, bidıkı, bilē, billēvermek, binli, bişi, bitek, boba, bosdan, boyunduruş, bozarmak, bozulamak, böbek, bōr, böcü, böcü II, bōn, bögemek, böğet, bōr, bōrtme, böyük, böyüme, buçak, bulama, bürgü, buzalacı, buzalamak, büküm, caga, çamış, cāşdamak, cavır, cebelleşmek, cıfit, cılıma, cıngar, cırcır, cırmakan, civcer, cobul, cula, cumbuldamak, cüddeli, çalkama, çamış, çapıt, çebiç, çekişmek, çelen, çelermek, çeñilemek, çevlik, çıbartmak, çıkışmak, çımkışma, çırmak, çıvgın, çilemek çilenti, çilkim, çimmek, çingil, çintelēvermek, çipildemek, çirpi, çirpiştirmek, çoğuşmak, çomaç, çon, çōdürmek, çökek, çōldürüm, çölmek, çükür, dadımlık, dahacık, dakanak, dal, dalamak, dalap, dalap olmak, dam, dama, dangırdamak, dayak, daymak, ebildeme, dēl, delānlı, delgiç, dene, depişmek, desdi, deşirici, deştiye, dēze, deyişik, dıkmak, dınnak, dibek, dideklemek, dilfir, dilli damak, dimi, diplemek, dişemek, dişenti, dişindirik, ditmek, dolaşık, dolav, domurma, döküm, dönemeç, dulup, dumcukmak, düden, dünek, dünemek, düzleme, düzünmek, ecir, efiltili, eftef, eftiklemek, eğişme, ekenek, elēmet, ēleşmek, elganım, elsinme, erez, ergen, erinmek, eselme, eşgere, eşgi, eşgilerlik, eştirmek, evlek, evcimen, evlemek, evtiklemek, farlamak, farradanak, fasille, feslikan I, fişgırık, fızdırmak, ficirikli, fikirdemek, fingirdemek, fişeklemek, folus, ğabık, ğabış I, ğabış II, gacara, gağmak, ğalbur, galgın, gallangiç, ğama, ğanjırtmak, ğapcık, ğara canavar, ğaraltılamak, ğaramık, ğarana, ğarannık, ğargılı, ğargin, ğarsamba, ğart, ğasnak ğatık, ğavırğa, ğavız, , ğayrak, ğazan, ğebelek, ğebeş, ğebeş, ğeçinceli, ğelemgen, ğelep, ğenrişmek, ğerpelit, ğeygi, ğılālamak, ğıldırımak, ğıldırğücük, ğındırık, ğırklık, ğıymık II, ğıypık, ğızınmak, ğicimik, ğicişmek, ğiliK, ğoçmar, ğonalga, ğovak, ğöbeTde, ğöçürtme, ğöden, ğödelmek, ğöğlek, ğöğermek, ğörpe, ğöv, ğöz II, ğudurmak, ğuduz, ğudüm, ğuKkumavk, ğulduramak, ğullaP, ğulun, ğumbar, ğunnamak, ğunnacı, ğurdamak, ğurdanmak, ğurTlu, ğuşgun, ğuşluk, ğúyeyİ, ğuyruKlu, ğuz, ğuzluk, ğüc-ile, ğüdük, ğüğül, ğüpbük, ğürpedek, ğüye, ğüzle, harar, harım, harınlamak, harpadaK, hasa, hasıl, hatap, hatap çanı, hatıl, hayla, havan, hazār, hedik, heleze, heral, hıkgık, hımbıl, hıra, hindi, hobuçlamak, honi, höst, humayın, höykürmek, hōle, ihı, ihıcık, ıldırımak, iltar, imişmak, incık, İrāt, ırgın, ırvasa, ısmarıç, ışgalamak, ızıcık, içlik,

ĩdiř, ikileme, ĩlāna, ĩlemek, ĩleř, ili, ĩli, ilif, ilik, ilinti, ĩlimon, ilkinti, ilvan, imez, ingi, ingin, irbik, ireng-etmek, isilik, itē, izirap, kaklı, kaksı, Kāt, kefgi, keh, kekil, kel II, keler, keleş, keletir, keme, geniş, kepelemek, kepir, kesene, kesmik, ketir, kılfiranga, kırtış, kilten, kinikmek, kipinci, kirtik, Kōfün, Kōken, kōrkōstü, Kōsüre taşı, Kōřek, Kōřger, küküm, külüfan, küme, kümük, Künük, Küpütmek, kürümek, Küt, küymek, lapbasan, lökü, löpcü, maçca, mahana, malak, malamat, manar, marak, mař, maşalama, maşraba, matıflamak, mavılatmak, mavrı, meh, mehel, mehmez, mekiş, meret, met, mıçıklamak, mıçırıklı, mih, mıkla, milk, mıncıklamak, mızıklamak, miçcik, muçu, mulu, muraylanmak, murt, muşuldamak, müleme, nacır, narıÇ, naşal, nezik, nişlen, nuzla, odēlden, ödürmek, ōmaç, ōvundurmak, oKlā, omça, omuzlamak, ossaat, otuKma, oymak, oyuk, oyuntu, öcü, ök, ölçermek, ölçüm, ōle, öllü, ōmeç, öñdün, önmek, örbüşmek, örcleşmek, örk, örken, ōsü, ötmek, övelemek, övendirme, özemek, paçal, palazlanmış, paldıramak, pambıKlı, panıs, patazlamak, pavkırmak, peki, pekilemek, pelik, pelişmek, pelit, peşkir, pırtıl, piskirmek, purç, pusarmak, pusukmak, putur, puturak, pürçük, pürēn, püs, püsürüklü, sācak, sadalamak, sal, sān, sanıtmak, sāp, sapak, saplık, sar, sargın, sası, satır, savak, savmak, savrık, sehil, sekeletmek, sekittirmek, sēlemek, sendiremek, serpinti, seyirtmek, sıkı, sımkırtma, sındı, sıpa, sıran, sırça I-, sırt II, sırtarmak, sıtmak, sıvaşmak, sıyrdım, sızırmak I, sıfır, sıftimek, sikkelemek, sıl, silbiç, sīmek, sinirmek, siñlenmek, sinsile, sivişmek, sokum, sokurdanmak, solurgan, solutmak, somurgaç, sovucluk, soygun, soyka, soymuk, söbek, söbü, sökel, suçuksamak, sulak, sulan, susa, sülbük, sündük, sümüklen, sünmek, süsgün, süvgün, şahbaS, şalak, şaklamak, řama, şarmuta, şavkartmak, şavklı, şepit, řepe, şeşine, şevsiri, şımarmış, şıPbadak, şıraKman, şıvgın, şişek, takılamak, taklamak, talbar, tañıř, taraka, teberik, tefek, tentene, tepegöz, tezikmek, tınas, tırtar, tırtıklamak, tısılamak, tiftimek, tille, tingildemek, tirkelemek, tirki, tol, tombili, tomuşmak, topalak, topan, tosarık, tosbā, tökezlemek, tuman, tura, tülenmek, tülenmek, tūmek, tūngümek, tütmeK I, tütü, uçun, ufra, ummaca, unarmak, utaşmak, uTlanmak, uyuntu, üleşmek, ünlemek, ũrtmek, ũrülmeK, ũrün I, üşelemek, üveç, üvez, üyütmek, vıykırmak, yaban, yal, yañřak, yantiri, yalandırma, yargın, yarılgamak, yaslamak, yaşmak, yavan, yavsı, yavşak, yazgı, yazmış, yēcek, yeke, yekinmek, yeKtirme, yemiş, yemirmek, yenek, yenişmek, yeni yaka, yepinti, yerinçe, yersimeK, yetilmek, yevelemek, yeygi, yeygilemek, yeyinti, yīrenmek, yóřarı, yoKlu, yonsa, yordam, yoylu, yoymak, yönleştirme, yönlü, yuka, yurT, yurdu, yuvak, yūmek, zār II, zebella, zebil, zıba, zıbın, zıkım, zıravıt, zırnık zıvana, zibidi, zirzop, zövlē.

3.6. Derleme Sözlüğü'nde Bulunan Ancak Alanya Ağzında Anlamı Farklı Olan Kelimeler

ādırmak, ağız, ağızlamak, akar, akım, alabacak, alabanda, alaca II, alarga, āle, āmak, ārık, ārlamak, arqalı, āsı, aşı, avanta, avındırmak, ayamak, bācak, barana, barışık, başdan gara, batak, batdal, belernek, berēm, beşāret, bicik, bilikli, boduk, borcak, boylamak, bögelek, bölme, börböcü, bulla, bülü, çember, cendere, cepcebe, cııldak, cıbir, cılgısız, cımcılık, cıngıldak, cırıldamak, cıscıvlak, cıyıklama, cızadan, cicik, cile, cirik, civileşmek, civkirtmek, curruk, çakallamak, çakıcı, çalkantı, çapaklı, çar, çatlı, çavgın, çavmak, çekene, çelpeşik, çemlemek, çengel, çıkıntı, çilermek, çilik, çinek, çirpinti, çiselenmek, çiyirdik, çot, çöl, çörez, dadanmak, dağlamak, dakanak, damlamak, daraba, davar, dekiş, dengildemek, dilbağı, dike, diki, dolapcı, dombay, domuzlak, dorum, dönēn, döngün, döş, durukmak, dutgun I. dutgun II, dūş, dūdū, düşünceme, düz ayak, düzgü, düzme, ebişmek, ekki, elcik, eleme, ellikli I, ellikli II, elpik, emi , emi, esik, eşgin, etik, eylemek, fanti, farfarı, farsaklı, fesli;an II, fırlıkmak, fırtmak, fişgın gabartlama, gadakmak, galtak, gamine, gasmak, gatıntı, gavil, gaypıtmak, gazal, geçek, gétmek, gevel, gezici, gıcırğa, gıranta, gıypıtmak, gilli, girinti, gizir, goçan, godaman, goraf, goya, göyak, gökçül, göklük, göresekli, görümlük, göz I, gözlük, gubarmak, guru, guzuluk, gülük, hahalamak, hakık, haradan, haşıl, havaza, hayıt, haylamak, hērim, heviç, hıllı, hımhım, hışır I, horanta, hōke, hörtletmek, hünük, ıngıldamak, ıngırazlı, ırıpçı, ifrit, ilan, imiklemek, imirivermek, incik, iñilemek, kakaç, karlama, kef, kel ı , kemiş, kepiç ıı, kertikli, kevik, kof, künnemek, küplemek, kütülemek, laba, lēlek, lop, macar, makat, marçıl, maval, mazarat, mecel, mecikli, metlemek, metel, metmen, mıçı, mırmır, mızımız, mintan, mitli, musandere, muzı, mürt, müzevirlemek, nahıl, nemneşel, nevir, okuntu, oñmak, olgama, oyunlu, ödek, ödün, öksü, önek, örek, öreke, örene, örs, örü, ötünmek, öz, özek, pahıl, parpılamak, pekitmek, peresek, pey, pına, potak, purçalak, sak, sakar, saldan, sallantı, sār, sayacı, secereli, semrimek, sevi, seyirmek, sıra, sırça II, sırt II, sıyrıntı, simyon, singin, sokuntu, söke, sölpşik, sölpük, sūmek, süPcük, sürütme, sürünceme, sütlük, şah, şahan, şakşakı, şekek, şerbetli, şipidik, şivşirmek, taka, takavit, takılatmak, tağtakı, tarak, tas, tavsımak, tekne, tepsirmek, terki, terkilemek, tıkaç, tıkmak, tımsık, tıngırdamak, tilke, tokurcun I, toma, tomarmak, tombuluş, topluk, topuç, tor, tumba, turalamak, , tutamak, tutu, tümsük, tütmeK II, tütünmek, umacı, ūnmak, uTlu, ümüklemek, üTmelik, vakıTlı, vergili, vızılı, yaka, yalık, yallos, yağır, yasanlamak, yaygı, yel, yeldirme, yemeni, yılgın, yumuşmak, yüklük, yülek, yülütmeK, yürtme, zār I, zavrak, zıbarmak, zıbıK, zıngırdamak, zobu.

3.7. Derleme Sözlüğü'nde Olmayan Kelimeler

al at, aydaP, beyaz at, beygir, demir kırat, doru at, dört nal, bekmezkeh at, ğancık at, ğısrak, ğıygıdı, ğıyımsız, ğıynamak, ğıyırğa, ğıymıK I, gibili, gigili, ğışizāde, gof, golusdur, gomsuk, ğonarak, gonnu, goraza, govconmak, gökovar, göleviz, gömbek, gömü dekesi, ğoreseksiz, gudalı, guşlama, ğuzine, ğülibik, hadım, hallāzır, ham at, hanım darısı, harlı, hattalmamış, hazār, hazetmek, herif, hınzır, hırıldavıklı, hobbalā, hobbalamak, hoh, horçul, hoyĝ, hörkmen, humacı, huylu, ĩrātsiz, ırgış, isbat, ıslı, idare, ilan ebesi, iman tahtası, intizar, ipsiz, irecene, isli doru at, itdiba, iyēcelenmek, izinleme, izinname, kafāçanı, kekil II, kelleşmek, kenef, kepebellemek, kıkır kıkır, kırkkıtap I, kırkkıtap II, kırtakı, kikilemek, kokana, kökleşmek, k̇ölüş, küldüremek, külüfan, kümütmek, kündül, künger, kürük olmak, kürsüklemek, kürtünlemek, kütmeleş, lāfazan, lakırtı, lakos, lapırdak, lata, leflüf, lengirdemek, lifiletmek, linlin serçe, loka, lokulatmak, löllü, lömbülü, lumbar, lüPme, maçan, mafa, mahlıç, mahşuşe, māliken, mandıra, mantiriş, māra, marsık, mastaba, martaval, mastaba, matah, mecereleme, meletmek, menteş, merev, merhoş, meTgin, mıdılamak, mındılı, mitir, mostura, mudānesiz, muhallamak, mukavalık, muşmala, muttasıl, muya, müne, münnet, müzmā l, nāmikör, namsiye, navruz, naytan, neci, nehnüze, nerdek, niyet, nobran, nöbet ğazanı, ōnaç, ortarmak, ondalıkcı, ōce, öfün, ōrençe, ōselenme, öteüz, pālize, patılatmak, pısıktırmak, pinçe, pireli, piskelemek, pişni, pörsüme, püllü, rahvan, reçber, saf, sāhil, saksaklı, salafatı, sallalı, samıt, sampır, sampır, sāna, sāmal, sapa, sarkanak, sasola, savrıkdırtmak, sayı, sehillemek, semi, semizlemiş, sıçirtma, sırışmak, sırpasıık, sıyırtmaç, sızırmak II, sināmeki, singurt, siPCik, sirke, siyilim, sobi, sokucak, sorguç, sorucu, soysuz, sömeçlenmek, sömelleme, susgun, suvatcı, süblü, süm, sünnetlemek, süsmüş, şakımık, şānışir, şaşıanııcı, şarlatma, şeftah, şerenaz , şıpdüşen, şıPgın, şıPgınlamak, şırk_ etmek, şırkalāvermek, şilimon, şıPletme, şörlemek, tacan, tahı, takıçlı, tatan, tatlıleşki, te9ni, tekesendurmak, teşenneş, teze, tıkırdavık, tırablus, tırılmak, tintiri, tipildemek, tirkeme, tiritlenmek, titinket, tokucak, toplamak, tortlu, tosalak, tömen, tülekeş, tütülemek, ulkuma, ulkuya, uruba, urup, ūlmek, ūlü, üneşik, üPlemek, ūrmük, üsemeye, ütülük, üyüşlenmek, var get çiçeği, vidalı, vizildemek, yabanı, yalah, yalandırma, yalancı ğeçi, yalāntı, yalgapan, yalın_ayak, yallak, yalman, yambıç, yanfir, yanpeş, yarpız, yasılmak, yasır, yatırma, yaTsmak, yelli, yembeleç, yenimek, yersinmek, yiygilemek, yollamacı, yoyukmak, yörekli, yusuf, zapıratmak, zapırradanak, zaT, zav, zavadanak, zavlak, zehde, zehre, zĕr, zeyil,

zerzevat, zevk_etme, zıkırdamak, zıngacı, zırlan, zinemit, zingit, ziyare, zonglamak, zoTđiri, zuvala, zöven, zülam.

3.8. Derleme Sözlüğü'nden Alınan Kelimeler

aba, acımuK, ağaç delen, aka, alağız, alaçakır, ala kabış, alaşav, albermek, argaz, avgant, avlu, badırık, bağda, balçı, banadura, batac, batı yeli, belen, belenmek, bertilmek, beladan, biseel, bişek, bitgel, bitik (I), boğartlak (I), bortlacı, boydah, boynuz, boz, bozalak, börnekes, buğ (I), bülüş, cibil, cil, cili, cille, çeç, çekem, çıkı, çıkla, çıtak, çinge, çintmek, çitil, çitinni, çiyeleme, çiyin, çokal, çokallı, çor, çotum, çöğre, çömçe, çörtlen, çulfalık, çutka, çülek, çünge, dağın, dakınco, davdallamak, davulbaz, daylak, dedirgin etmek, dekiş dekiş, delikli, dendene, devre, dığan, dıkı, dıkıcık, dıyrak buğday, difir otu, dilli damak, dingili, dirgen, diterme, dizlik, domalan, dombuluş, donulmak, döl, dutraç, dürtmeklemek, edik, endirde, ende, engin, engi, eşgermek, eşsemene, evgi, evram, eyva, farda, gabalak, gaman, gavzel, gebik, gedeği, gelin yemişi, gembı, gen, ger, gerdeme, gesi, geyisi, gıcık, gocunmak, göbre, göğnümek, gök, gök ala buğday, gölük, gömeç, gözlek, guda, gücük, güdül, gümlü, gümük, günay, gün yağmuru, habık, hammoz, hangırda, hanpırda, harana, harbi, harpušta, hebil, heleç, heles, helik, helke, herpişte, heyva, heyye, hırlak, hışır II, horata, hoynu, ıcık, ılık, ıkırcıklı ılık, ılıkdır, ımık, ımırğa, ımırge, ıncak, ibişlemek, ilāğaç, ilas, ılık ilikçe, ilime, ilistir, ikili, ini, ipar, ipezen, irez, irkilmek, iskenet, işkillenmek, izbe, kabış, kak, kapıaltı, kapsa, karacüccam, kargın, karıklı, karsamba, kaştarmak, kayalık, kayt, kepe, kepiç, kekre, kıdık, kılçar, kırı, kıskıç, kışlakçı, kipinci, koçaş, koduk, kosak, koyak, koytak, kösmek, kumbar, kuru, kuyruklu, kuzluk, küpüç, küde, kürmek, kürtün, lök, maldan, mancılık, mancır, mantırıç, mardavul, menekiş, menevrek, meset, mır, mısır, mızkıdır, minet, muhar, muhara, muharya, mücessem, mümülü, opuk, otlakçı, örek, ör, örsüz, örün öksü, öksün, öl, ölet ölgülü, örün, özlen, palatır, pardı, partal, pasaf, pataz, payam, pekmez kefi, potak, pufurtma, pür, saldan, saplıcatinton, sayru, saytaş, seki, sekitmen, selen, selibelen, seyerma, sırıncımak, sile, sin, sofuç, soku, somun, söküntü, sömek, sökemmek, susan, süblü, sūsün, süksün, sülbük, sümürmek, süsmek, şendē, şepe, şimşek, şinnek, takıç, takkalı, tefek, teleme ,teker, teneke, tenke, tetır, tırın, tırtlı ekşi, tımlı, tirgemek, tirik, tirmis, tokurcun II ,topa, topana, topuzarpa, tōmeken, tuluş, tutma, tülütonton, tülü topalak, türene, tūsüz, unartmak, uş, uşkartmak, uylaşmak, ūğürtmek, ülübü, ürün II, ütmeç, üzenkes, yağdıran, yağız at, yaka, yalah, yalkı, yanıç, yanşanmak, yanşa, yargın,

yaylan, yeli, yeyni, yetiz, yitik, yoşumak, yozmak, yöntem, yös, yunah, yüklü, yüksünmek, yülümek, yüve, zevklenmek, zırgıtlanmak, zıybak.

3.9. Derleme Sözlüğü'nden ve Yazılı Kaynaklardan Tespit Edilen Kelimeler

bastırmak, beserek, bırakmak, bodlacı, bodlamak, boduk, boz deve, bozulamak, buhur, celep, çavın, çirpinmek, çökek, davarcık, daylak, develik, dorum, gaşanma yeri, ğayalık, ğayma, girinci, hecim devesi, ıhma, kinikmek, köşek, kükürt, lök, maya, nacır, tülü deve, acı payam, aK davşan eriği, ak dut, ak ergen, ak yemiş, ala ğarpız, alanya portakalı, alıcı ğuş, alivereke, al yanak eriği, arı ğuşu, āzı yokarı, bā ğuşu, bal erik, bārtlaK, balıkçıl, bardakçıl I, bardakçıl II, başı ğara, başı ğızıl, başTan ğara, başıton, beyazarap, bey narı, boKcul, boz bülüç, burnu ğara erik, cennet ğuşu, cırık, cukcuk, cula, çekirdeksiz nar, çıPra, çöre ğuşu, dağeriği, dağın ğıran, daş arabı, daş payamı, delice, dikdelek, dişli, diş payamı, dükdük, eşği, eşği nar, ekin elması, eşği elma, ergen, fangri, ğaba yemiş, ğara biga, ğara cüce, ğara davşan eriği, ğara dere üzümü, ğara dut, ğara ergen, ğara erik, ğara ğılçık, ğara gilik, ğaragöz, ğara ğulak, ğara yemiş, ğarpız üzüm, gelincik, ğırmızı ergen, ğız memesi, gukguk, ğutu üzüm, gök erik, gök ğarga, gök yemiş, gösü ğızıl, göKSül, g*tü ğızıl, güz ergeni, güz eriği, hacı narı, ısırgan ğuşu, ibidik ğuşu, ğara bataK, ğara meke, ğınalı keklik, ğız ğuşu, kan portakalı, kolyoS, kör nar, kör tavlık, köse üzüm, kuPbes, lakoS, laylon, mani mani portakalı, meryem ana eriği, misket ğarpız, mor dut, mum eriği, narınç, patlak göz, sapı ğızıl üzüm, sarı ğarpız, serpe, sırça ğoz, sovan, şeker portakalı, tıral, tonga baş, tüüsüz, yafa, yalandırma, yusuf, yuvarlak portakal, velense gukumavuk, linlin, meke, palaS, sarı ğuş, selvi, sinekçil, sülün, sürmeli, tarla bozalā, taklak, tırtır, toy, turaÇ, üveyik, yem ğuşu, albüsem, ardiye, bakır tas, bāla, baTma, bē, çanak, dişği, tuluk, bişek, ölemez, sakızlak, kesme, büre, küküm, pambuluk, meyrem eli, düven, gara tavlık, şöle, gavuT, ışılamak, yardırmak, ilancık, eye, , paskal, kisle, pursak pursak, zoba, cimba, selmin, elācı, cırmakan, haşıl, bulamaç, ipekli, takıç, çenelik, sübek, kırk taşı, çınamak, külef, gayıt, ğendi ğeden, ğara böcü, hēlim, horçum, patoS, ēriimek, ğırlık I, ğırlık II, TuraÇ, öbēmeç, tāsı gün, ğatıK, hıllımca, el davulu, cümbüş, yalak, ğaşık halvası, akıda, gümlü, dalak gibi olmak, havuT, golan, alaçuval, itē, zehre, helvet, ilmek, buhur, goyanlık, kovuşturmak, ğara ğılçık yaba, kar çiçeği, hōcalamak, uğur parası, darıca, sömek, sığır damı, bōrkütmek, köstek, kesme, beksimet, cebran, ğuzu dişi bitirmek, kütdüşen, rahvan, civcer, ğulak mantarı, ğuzu göbē, hemene, garān, şavı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALANYA YÖRESİ SÖZ VARLIĞI

4.1. Alanya Yöresi Söz Varlığı

-A-

aba Abla, büyük kız kardeş (DS. 1: Alanya).

abdâs Abdest.

abilla Yörede zengin, şehirli kadınlar için kullanılan bir hitap şekli.

âcık Çok az miktarda, kısa bir süre.

acımuğ Acı ve yabancı ot (DS. 51: *Bademağacı- Alanya).

acılanmak Güçsüz, bir işe gücü yetmemek.

âç delen (< ağaç delen) Ağaçkakan kuşu (DS. 80: *Bademağacı- Alanya).

aÇÇağa (< Aşağı yaka) aşağı taraf, yön.

acı payam Bademin acı olanı.

ādirmek (< ağdırmak) Yukarı çıkarmak, yükseltmek.

adillik Sessiz, sakin olmak, tenha.

ağı Zehir, dere kenarlarında beyaz ve pembe çiçek açan bitki, diğer adı zakkum.

āız (< ağız) Hayvanlar yeni yavruladığı zaman memesinden üç gün gelen koyu süt.

ağızlamak Misafir uğurlamak, ayaküstü sohbet etmek.

aka Ağabey, büyük kardeş (DS. 136: *Demirtaş- Alanya).

akar Para, gelir.

ağbaCıK Bembeyaz.

aK davşan eriği Yuvarlak biçimde kırsal yerlerde yetişen erik.

ak dut Beyaz renkli dut. Daha çok bölgenin dağlık kesimlerinde yetişir.

ak ergen Beyaz renkli kızılçık bitkisi.

aKkın Suyun akış yönü, hızlı akan.

akıda İnciri pekmeze pişirerek yapılan reçele yakın tatlı.

akım Sevgi sözü olarak kullanılır. Beyazım, tatlım, yavrucuğum.

akrav Deveye işkence edilen bir alet.

ak yemiş Sarı renge yakın açık renkli bir incir.

ala āz (< ala ağız) Ara bozucu, geveze (DS. 170: *Yenidamlar- Alanya).

alabacaK Laf taşıyıp getiren adam ya da kadın.

alabanda Bir sözü farklı anlamlara çekip büyütme.

- alaçul** Kilim.
- alaçuval** Keçi kılından yapılan çuval.
- al at** Sarı ve kestane arasındaki renkli bir at.
- ala ğarpız** Açık yeşil renkte olan karpuz.
- alanya portakalı** Yuvarlak, çok büyük olmayan yöreye has bir portakal çeşidi.
- alıcı ğuş** Şahinin diğer adı.
- alık** Ağalık.
- alivereke** Balık tutmak için kullanılan kancanın ucundaki yapay balık.
- alöz** Arabozucu, geveze.
- alaçakır** Tam olgunlaşmamış sebze ve meyve (DS. 180: *Demirtaş-Alanya).
- alābış** (< ala kabış) Bir tür karga (DS. 186: *Mahmutseydi- Alanya).
- alabula** Çok renkli.
- alaca (I)** Kadın yeleği.
- alaca (II)** Yıldırım düşmüş çam ağacı.
- alPermek** Getirmek (DS. 208: *Alanya).
- alarga** Geri çekilmek.
- alaşan** Sarışın çilli.
- alaşaPlak** Hızlı, özensiz yapılan iş.
- alaşav** Çeşitli, çok renk (DS. 200: *Hocalar-Alanya).
- alavız** Laf taşıyan kişi.
- alağızcı** *bk. alavız.*
- alayı** Tamamı, hepsi.
- alavlı** Ateşli.
- albüsem** Hâlbuki.
- äle** Aile.
- alehdi** İp kıvrırma aleti.
- alık** Saf, salak.
- altotur** Güreşte alta almak için yapılan bir hile.
- al yanak eriği** Bir kısmı kırmızı bir kısmı beyaza yakın olan erik çeşidi.
- āmak** (< ağmak) Yukarı çıkmak, yokuş yukarı çıkmak.
- ānamak** (< ağnamak) Hayvanların tozlu yerlerde yuvarlanması.
- andaval** Enayi, salak kimse.
- angaz** Odunluk ağaç, ağaç diplerindeki çöp.
- anış** Çocuklara annelerinin isimleri verilince onlara söylenen hitap.
- anız** Ekinleri biçtikten sonra dibinde kalan kısım.
- ansıtmak** Hatırlatmak.
- apalamak** Emeklemek.
- aPçoz** Açgözlü.
- aPdāl** Zekâsı pek gelişmemiş, zekâ yoksunu.
- apolya** Hoparlör.
- aPdōniş** Zeytinyağıyla kızartılan hamur işi bir yiyecek.
- araTma** Düğün veya çeşitli merasimlerde hediye götürme.
- ardıç bozalā** Bir kuş türü.
- ardiye** Eski evlerde bulunan kiler.

argaz Zayıf, cılız sıska (DS. 316:
*Alanya).

arı I Ağrı.

arı II Yön, taraf.

arıcaKlı Hastalıklı, marazlı.

arı ğuşu Arıları yiyen bir kuş türü.

arıķ Su yolu.

arıķ Göç sırasında develere ve hayvanlara önceden yola çıkmaları için yüklenen yük.

arılık Para, hediye. Muska yaptırma, okutma gibi durumlarda bu işi yapan kişiye verilen harçlık.

arlamak Misafirperverlik etmek.

armak Aydınlatmak, beyazlamak.

arkalı Çevresi geniş, güçlü olan kimse.

ası Asi, itaat etmeyen.

a şey Genellikle kadınların birbirleri arasında konuşma sırasında hitap şekli.

aşı Aklı kötülükte olan kişi.

aşır Aşure.

atalaşma Tartışma.

ataş Ateş.

ataşlık Kibrit.

avanta Bedava, beleş.

avar Bir evin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar yetiştirdiği meyve sebze.

avara Başı boş, işi olmayan.

avgant Su yolu (DS. 380:

*Alanya).

avındırmak Ümitlendirmek, oyalamak.

avinma Atın ya da ineğin hamile kalmasına verilen isim.

avķalamak Sıkmak, ovmak, dövmek, pataklamak.

avlu Ev veya bahçe etrafını ağaç dallarıyla çevirmek (DS. 387: *Alanya).

ay aķım Sevgi sözü, güzelim, beyazım gibi.

ayaķsıtmak Bir yere boşu boşuna gitmek.

ayamak Bitkilerin fazla dallarını budamak.

aydaP Tarihi antik bir mekân. Uğrak mahallesinde bulunan orman ve denizle iç içe bir kalıntı.

ayēn Ay yeğen, birader, kardeşim anlamlarında sık kullanılan bir kalıp kelime.

aygır At sürüsü içinde liderlik yapan at.

āzı yokarı Bir tür balık.

-B-

babiç Ayakkabı.

bācaķ Ucu tokalı düz ip.

bāda Ayağına çelme takmak (DS. 476: *Alanya).

bāçá Bahçe.

baçça Bahçe.

badak Kısa boylu, cüce.

badal Eski köy evlerine verilen isim.

badırık Ekşi (DS. 468: *Alanya).

badılcan Patlıcan.

bā ğuşu Üzüm bağlarında beslenen bir kuş.

baharın Bahar.

bakān Bakayım.

baĝgal Bakkal.

bakır tas Yöredeki köylerin hemen hemen hepsinde porselen yerine kullandıkları tabak.

bāla Zehirli bir bitki.

balcı Testi. (DS. 501: *Köprülü-Alanya).

bal erik Çok tatlı olan sarı renkte bir erik.

balıkçıl Denizlerdeki kaya parçalarının üzerinde olan balıkla beslenen bir kuş türü.

banadura Domates (DS. 515: *Hocalar-Alanya).

bangunut Banknot, para.

banmak Bir şeyin tadına bakmak için az miktarda parmak ucuyla tadına bakmak.

barabar Beraber.

barana Bahçe etrafındaki duvarları çalılarla kaplamaya verilen isim.

baraşan Meyvesiz geniş yapraklı dut ağacı.

bardakçıl I Genellikle ev gibi kapalı yerlere çamurdan yuva yapan bir kuş türü.

bardakçıl II Çamurdan yuva yapan arı türü.

barışık Yeni evli çiftlerin ailelerinin birbiriyle kaynaşması için verilen yemek.

bārtlaK Bir kuş türü.

bastırmak Devenin çiftleşmesi

başaqlamak Meyve ve sebzeleri topladıktan sonra kalan kısmına verilen isim.

başdan gara Başı siyah renkte küçük serçe cinsi bir kuş.

başdar Bilmişlik yapmak, söz dinlemeyen.

başı ğara Siyah renkli küçük bir kuş türü.

başı ğızıl Kırmızıya yakın renkte bir kuş türü.

başiton Bir tür portakal çeşidi.

başTan ğara Gövdesi gri renkte baş kısmı siyah olan bir kuş türü.

bataK Su kabı, maşrapa (DS. 568: *Kargıcak-Alanya)

baTđal Çok geniş, bol.

batı yeli Karayel, rüzgar (DS. 571: *Karaveliler-Alanya).

baTma İneklerin yem yediği yer.

bē Arı kovanlarının içinde bulunan kraliçe arı. Her arı kovanında mutlaka bir bē (Kraliçe arı) bulunur.

bebillemek Bir kimseyi el üstünde tutmak, övmek.

bêrtmek Eziyet etmek, acı içinde ses çıkartmak.

beki Gözetlemek, beklemek.

beKmez Pekmez.

beKmez kefi (< **pekmez kefi**)
Açık pekmez rengi. (DS. 3424:
*Bademağacı-Alanya).

bekmezkeh at Tüy gibi rengi açık bir at.

beksimet (< **peksimet**) Ekmek çeşidi.

bêladan Çınar ağacı.

belemek Yeni doğan çocuğu kundaklamak.

beleğ Tepe (DS. 611: *Alanya).

beleğlemek Korkmak, gözlerin büyümesi.

belermek Yorgun düşmek, yüzün solması, zayıflamak.

beliT Pelit ağacı.

belit mantarı Pelit ağaçlarının kenarında yetişen mantar.

belliK İşaret, iz bırakmak.

bânzin Benzin.

beneklenmek Meyvenin olmaya başladığını gösteren işaret.

bePbilemek Övmek, güzel sözler söylemek.

berduŞ Başiboş gezen kimse, aylak.

berēm Adam akıllı.

berinlemek Ateşli hastalarda sayıklamak.

bertilme Berelenmek, yaralanmak, incinmek (DS. 637: *Alanya).

beserek Boz devenin melezi olan tüylü devenin erkeğine verilen isim.

bestel İncir reçinesi.

beşāret Suratsız, çirkin.

bicik İnsan ve hayvan memesi.

bidıķı Bir dilim, bir parça.

beladan Çınar ağacı (DS. 689:
*Mahmutseydi-Alanya)

beyaz-arap İnce, zayıf bir balık

beyaz-aT Süt beyaz renkli bir at.

beygir At arabaları için kullanılan at.

bey narı Bölgeye has çekirdeksiz nar.

bırakmak Devenin yavrusunu ölü olarak bırakması.

bilē Kesici aletleri daha keskin hale getiren alet.

billēvermek Toplamak, birleştirmek, bir araya getirmek.

biliKli Çok fazla kız çocuğundan sonra doğan erkek çocuğa verilen isim.

binli Büyük şişe.

bisēl Bir sürü (DS. 703: *Alanya).

bişek Tahtadan yapılan yayık (ayran) aleti (DS. 705: *Alanya).

bişeysinmek Aldırış etmemek, umursamamak.

bişi Mayalı hamurdan yapılan zeytinyağında kızartılan hamur türü.

bitek Tohumun hemen filizlenmesi.

bitgel Verimli (DS. 709: *Alanya).

bitiK Reçel vb. gıdaların koyulaşması (DS. 710: *Güzelsu-Alanya)

bôba Baba.

bodlacı Hamile deve.

bodlamak Devenin doğurması.

beduK Deve yavrusu.

bodurdanmak Kendi kendine öfkelenmek

boğartlaK Ekinlerde yeni çıkan başak (DS. 723: *Mahmutseydi-Alanya).

boğazsız İştahı olmayan kişi.

boKÇul Serçe cinsi bir kuş türü.

borcaK Sarı çiçek açan sarımtırak bir bitki.

bortlacı Gebe deve.

bosdan Salatalık.

boydah Boş yürüyen yaya (DS. 745: *Köprülü-Alanya).

boylamak Suyun derinliğini boy ile ölçmek.

boyna Sürekli, habire.

boynuz Keçi boynuzu (DS. 747: *Alanya).

boyunduruK Çift süren öküzlerin birlikte yürümeleri için boyunlarına geçirilen bir tür çember.

boyun ufrası Küçük ve büyük baş hayvanların boyun kısmı, gerdan.

boz Canavar, kurt (DS. 748: *Mahmutseydi-Alanya).

bozalaK Gri, çilli bir kuş türü (DS. 749: *Mahmutseydi-Alanya).

bozarmak Utanmak, sıkılmak.

boz bülüç Gri renkli küçük bir kuş.

boz deve Tüysüz, tek hörgüçlü deve.

bozulamak Devenin ses çıkarması, bağırması.

böbeK Bebek.

bö-Ör Göğüs.

böcü I Zehirli hayvanlara verilen isim.

böcü II Domuz.

bö-Ön Bugün.

bögelek Hayvanların huysuzlaşması.

bögemek Akan suyun önüne engel koymak.

böget Derin ve durgun su

bögürmek Öküz ve ineklerin çıkardığı ses.

böleme Bir şeyi başka bir şeyle karıştırmak, karmak.

bör Yan karın boşluğu

börböcü Zehirli bir karınca türü.

börkütmeK Çimdiklemek.

börnekes Olgunlaşmamış sebze (DS. 770: *Alanya).

- börtme** Haşlama.
- böyük** Büyük.
- böyümek** Büyümek.
- buçak** Çeşitli kesme işlerinde kullanılan keskin ağızlı araç.
- buğ** Buhar, buğu (DS. 778: *Mahmutseydi-Alanya).
- buhur I** Duman.
- buhur II** Çift hörgüçlü tüylü bir deve.
- bull** Hiç yumurtlamamış tavuğa verilen isim.
- bulama** Un veya kepeğe su karıştırılarak köpeğe verilen mama.
- bulamaç** Un ve su ile yapılan orta kısmına bal dökülen bir helva.
- bulur** Kalın camdan yapılan su bardağı.
- bürgü** Tülbent, yazma.
- burnu ğara erik** Sivri olan uç kısmı siyah olan erik.
- buzalacı** Gebe inek.
- buzalamak** İneklerin yavrulaması.
- buzulu** Yeni doğmuş buzağa.
- büküm** Yufka ekmeği sulayıp dürüm yapmak.
- bülü** Yuvarlak, toplu.
- bülüç** Cıvcıv (DS. 821: * Alanya).
- bülülemek** Meyve ve sebzelerin çiçek açtıktan sonra olgunlaşmamış hali.
- büzdürmek** Kömürde et pişirmek.
- C-**
- cabılı** Üstü başı perişan kimse.
- caga** Süslü.
- caşdamak** (< **cağışdamak**) Sürüngen hayvanların hareket hâlinde iken yaprak pür gibi kuru şeylerin üzerinden geçerken çıkardığı ses.
- cangırtı** Gürültü, çok sesli.
- carkozlamak** Hayatını kaybetmek, ölmek.
- cavgara** Yaramaz çocuk.
- cavıltı** Çok şiddetli su sesi.
- cavır** Gâvur, dinsiz.
- cavlak** Saçında tek bir tüy olmayan, kel.
- cavvadanaK** Aniden birden bire
- cebelleşmek** Kavga etmek, mücadele etmek.
- celep** Yumurtalıkları alınmış tüylü deve.
- cendere** Sıkıntıda kalmak.
- cennet ğuşu** Kırlangıç.
- cePcebe** Ceketlerin içindeki cep.
- cevkirtmek** İnsanların ve kuşların acı çekerek bağırması.
- ceyran** Elektrik.
- cıbıldaK** Çıplak.
- cıbir** Cüce, zayıf.
- cıbirıK** Gereksiz işe yaramayan.
- cıfit** Herhangi bir ortamda sorunlu, sıkıntılı kimse.
- cırık** Serçe.
- cıvkıdıK** Cıvık, yenmeyecek halde olan sebze ve meyve.

cıyışdamak Kuru yapraklara basınca çıkan ses.

cılaK (I) ilek.

cılaK (II) Sandal ağacının meyvesi.

cılgısız Kuvveti az olan, güçsüz.

cıllıma Verilen sözden dönmek, vazgeçmek.

cımbar Dokuma aletinde bulunan direkler.

cımcılık Erimiş, bozulmuş meyve.

cıngar Kavga etmek.

cıngıldaK Ağustos böceği.

cırcır (I) Fermuar

cırcır (II) Geveze kimselere verilen isim.

cırıldamak Fazla gevezelik etmek, boş laf söylemek.

cırmakan Dokuma tezgâhında tarağı aşağı yukarı çevirmek.

cırtadanak Kâğit ve bez parçalarının aniden yırtılması.

cırcıvlak Beş kuruş parası olmayan kimse.

cıyıklama Kararından dönmek, vazgeçmek.

cızadan Habersizce, çok ani.

cibil Yaban ördeği (DS. 955:* Alanya).

cıcık Kömürde pişen et parçası.

cil Hasır (DS. 964:* Kızılağaç-Alanya).

cile Kolsuz hırka.

cille Küçük alçak üstü toprakla örtülmüş ev (DS. 967: *Alanya).

cili Keçi yavrusu (DS. 966: *Alanya).

cinifiri Gözü açık kimse.

ciPden Gerçekten, doğru.

ciriK Eski evlerde öten, küçük bir böcek.

cirneke Gelişmemiş küçük çocuk.

civcer Yağ, yoğurt ve peynir tulumu.

civileşmek Fısıldaşmak, birbirine fısıldamak.

civkirtmek Başkasına eziyet ederek bağırtmak.

cobul Fazla, çok.

cörcülük İştahlı yemek yemek.

cukcuk bk. cırık.

cula Karga çeşiti bir kuş.

cumbuldamak Suya düşünce çıkan ses.

curfalık El dokuma tezgâhı.

curkuldatmak Çok aç bir halde aceleyle bir şeyler atıştırmak.

curruK İşe yaramayan adam.

cüddeli Cüsseli, güçlü, kuvvetli.

cüllüklenmek Bedavadan yaşamak.

cümbüş Tefe benzer bir ses çıkaran müzik aleti.

--

akallamak Hayal kurmak.

akıcı Kavgacı.

alkama Ayrılan.

- çalkantı** Dalgalanma.
- çalkalāvermek** Baştan sağmak.
- çamış I** Tekme atan hayvan.
- çamış II** Huysuz at.
- çanak** Tabak.
- çapıT** Bir yeri silmek için kullanılan bez.
- çapaKlı** Kadayıf tatlısı.
- çar** Yazma, baş örtüsü.
- çatlı** Birleşik, birbirine çok yakın.
- çavgın** İyi besili hayvan.
- çavın** Devenin erkeklik organı.
- çavmak** Bir şeyin tadına bakmak.
- çebiç** Keçinin yavrusu.
- çeç** Samanından ayrılmış tahıl yığını (DS. 1103:* Mahmutseydi-Alanya).
- çekem** Su yolu ustası (DS. 1110:*Alanya).
- çekene** Ağaçtan meyve toplamak için kullanılan tahta sopa.
- çekirdeksiz nar** *bk. bey narı.*
- çekişmek** Kavga etmek.
- çelen** Evlere su girmemesi için çatılara yapılan saçak.
- çelermek** Öfkelenmek, sinirli bakmak.
- çelpeşiK** Karışık, çözümlenmemiş iş.
- çember** Baş örtüsü, yazma.
- çemlemek** Eteğini toplamak.
- çenelik** Gelinlerin çenesinin altından takılan bezin üzerine gümüş takıların dikildiği bir kumaş.
- çengel** Meyve toplarken ağacın dallarına asılan araç.
- çeñilemek** Bağırmak, çok konuşmak.
- çevlik** Bahçelerin kenarlarını çevirmeye denir.
- çıbarTmak** İnsan veya hayvana sopa vb. bir şeyle vurup acı vermek.
- çıkla** Sade, hiçbir şey karışmamış.
- çınamak** Üzüm sıkamak için üzümleri ezmek, çiğnemek.
- çırıcı** Düğün vb. organizasyonlara davetiyesiz çağırın, haber eden kimseler için kullanılır.
- çıķı** İçinde yiyecek olan katlanmış bohça (DS. 1166:*Alanya).
- çıkıntı** Sebze ve meyvelerin sona kalan kısmı.
- çıkışmak** Baş etmek, üstesinden gelmek.
- çıkla** İçine hiçbir şey karışmamış sade bir yemek (DS. 1169:* Mahmutseydi-Alanya)
- çımķışma** Kaşınmak, vücutta herhangi bir yerin uyuşması.
- çingırama** Ses çıkarmak.
- çıPra** Çupra balığı.
- çirmak** Birisine seslenmek.
- çitaK** Kavgacı huysuz (DS. 1192:* Mahmutseydi-Alanya).
- çıvgın** Çabuk yetişen ağaç.
- çıymıK** Tahta parçası.

- çikil** Küçük taş.
- çikili** Köpek yavrusu.
- çil barmaK** Elin en küçük parmağı.
- çilemek** Tohumları taneleri serpmek.
- çilenti** İnce ince yağın yağmur.
- çilermek** Sebezelerin yetişmeye başlaması.
- çiliK** Kapalı ve nemli gecelerde otların üzerinde biriken su damlaları.
- çilkim** Üzüm salkımı.
- çimmek** Banyo yapmak, yıkanmak.
- çineK** Sert ve düz arazi.
- çinge** Ateş sıçraması (DS. 1181:*Alanya).
- çingil** Küçük su kovası.
- çintmek** *bk. çintēlevermek* (DS. 1231: *Alanya).
- çintelēvermek** Parçalamak, bir şeyi küçük parçalar haline getirmek.
- çipildemek** Yüzme bilmeyen kişinin suda hareket etmesi çabalaması.
- çirpi** Ev yapılırken duvar kenarlarına çekilen ip.
- çirpinmek** Devenin kuyruğunu kalçasına vurması.
- çirpinti** Suyun yüksek bir yerden yerle temas ettikten sonra etrafa yayılan su parçacıkları.
- çirpiştirmek** Dayak atmak.
- çiselenmek** Yağmurun yavaş yavaş yağması.
- çitil** Bakır kovanın en küçüğü (DS. 1128:*Alanya) .
- çitinni** Meyvelerin dalda sıkışması (DS. 1245:*Alanya).
- çiyirdik** Pekmez ve susamı karıştırarak pişirilen tatlı türü.
- çiyelemek** Toplamak (DS. 1250:*Alanya).
- çiyin** Omuz (DS. 1208:* Alanya).
- çoKal** Paçavra, çaput (DS. 1259: *Deretürbeli-Alanya).
- çoKali** Toprak tencere, çömlek (DS. 1259: *Alanya).
- çoKum** Bazı meyvelerin uzun süre bozulmaması için saplarıyla birlikte toplaması.
- çoKuşmak** Başına toplanmak.
- çomaç** Yufka ekmekle yapılan dürüm.
- çomça** Yemek kaynatılırken kullanılan bir tür kepçe.
- çon** Ağaçların budandıktan sonra kesilen kısmın kurduğunda verilen isim.
- çor** Çam kabuğu (DS. 1270:* Kızılağaç-Alanya).
- çoT** Kalça.
- çotum** *bk. çot* (DS. 1275:* Alanya)
- çödürmek** Erkeklerin küçük abdest bozması.
- çökeK I** Çukur arazi.

çökeK II Devenin farklı farklı yerlerde yattığı özel yer.

çöl Ormanlık yer.

çöldürüm Düz yürüyemeyen, mağdur kişiler için kullanılır.

çölmek Topraktan yapılmış tencere.

çömçe Kepçe (DS. :* Deretürbeli-Alanya).

çöre Çitlenbik (DS. 1280:*Alanya).

çöre ğuşu Menengiç ağaçlarında beslenen bir kuş türü.

çörez Beyaz, yumuşak, küçük çakıl.

çörtlen Damdan akan su (DS. 1294:*Alanya).

çulfalık Kilim dokuma aracı (DS. 1012:* Alanya).

çullu Üstü başı kötü halde olan kimse.

çutğa Keser (DS. 1305:* Alanya)

çükür Ucu sivri kazma.

çülek Turfanda çıkan sebze (DS. 1307:* Alanya)

çünge *bk. Çutğa.* (DS. 1308:* Alanya).

-D-

dadanmak Sürekli aynı yere gitmek, alışmak.

dadımık Çam ağacının reçinesi.

dadımlık Bir şeyin az miktarda tadına bakmak.

dağan Nohut büyüklüğünde sert çekirdekli kahverengi renkte meyve.

dağ-eriği Ekşi bir tadı olan ve turşusu yapılan bir tür erik.

dağın *bk. dağan* (DS. 1451:* Alanya).

dağın ğıran Dağın meyvesi ile beslenen bir kuş türü.

dālamak Küçükbaş hayvanların kesildikten sonra ateşte tüylerinin yakılarak temizlenmesi.

dahacık İşte orada.

dakanak Borçlu olmak.

dakıntı Akraba ya da çok yakın olan kimselere denir.

dakınco Pipo (DS. 1331:* Alanya).

dal Muz ağacının meyve olan kısmı.

dalamak Genellikle köpeklerin saldırması, dişlemesi durumunda kullanılır.

dalap Erkek hayvanların dişilere ilgi duyması.

dalpır Dağınık, üstü başı perişan kimse.

dam Çatı.

damağ Cimri.

damcınmak Bir yemeği yer gibi yapmak yavaş yavaş yemek. Genellikle çocuklar için kullanılır.

damlamak Bir yere habersiz gitmek.

dangırdamak Gürültü yapmak.

daraba Gölgelek.

daraba kemiği Kaburga kemiği.

darıca Kabuğu açılmamış mısır.

daş arabı Taş ve kayalıkların içerisinde gezen beslenen bir balık türü.

daş payamı Sert ve zor kırılan bir badem.

davar Küçükbaş hayvan.

davarcık Devenin yedi yaşından sonra kızgınlaştığında ağzından çıkardığı kırmızı renkte köpük.

davdallamak Başı dönüp düşmek (DS. 1379 :* Alanya).

davulbaz Davlumbaz (DS. 1382:* Oba-Alanya).

dayak Muz ağaçlarını fırtınadan korumak için ağacın gövdesine sabitlenen çatalı demir. Sera olmayan bahçelerde çok yaygındır.

daylak I Deve yavrusu (DS. 1388:* Alanya).

daylak II 2-4 yaş arasındaki erkek deve.

daymak Merdiven.

debildeme Çabalamak, uğraşmak.

dedirgin etmek Rahatsız etmek, huzur bozmak (DS. 1398:* Alanya) .

dehlemek Katır, at ve deve gibi hayvanları yürütmek için kullanılan seslenme biçimi.

deke 2 yaşını geçen keçi.

dekiş Keçi yavrusu.

dekiş dekiş Keçileri çağırma ünlemi (DS. 1407:* Bademağacı-Alanya).

dēl Değil.

delānlı Delikanlı.

delgiç Matkap.

delice Küçük serçe cinsi bir kuş türü.

deliKli Süzgeç (DS.1412:* Mahmutseydi-Alanya).

demir kırat Siyah beyaz renkli, siyah rengin daha ağırlıklı olduğu bir at.

dendene Parçalanmış, delik delik olmuş kap (DS. 1420:* Deretürbeli-Alanya)

dene Tane.

dengildemek Bir yere girerken sallana sallana girmek.

depişmek Genellikle çocukların şımarması, itişip kapışması.

desdi Topraktan yapılmış su kabına verilen isimdir.

deşirici Dilenci.

deşTiye Su görmeden yetişen meyve.

develik Develerin ahır.

devre Aksi insan, ters (DS. 1444:* Kızılağaç-Alanya)

dēze Teyze.

deyişik Karşılıklı kız alıp vermek.

dığan Yağ tavası (DS. 1450:* Alanya).

dıki Biraz, azıcık (DS. 1455:* Alanya).

dıkıcık Çok az (DS. 1455:* Alanya).

dıkıdan Birazdan.

dıKmak Hızlı hızlı birşeyler yemek.

dımmırtı Gürültü, ses.

dımcınma Az, çok az.

dınnaK Tırnak.

dıyraK būday (< dıyrak buđday)

Nemden az etkilenmiş buğday türü (DS. 1475:* Bademağacı-Alanya).

dıbek Taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan.

dıdeklemeK Gagalamak.

dıfir otu Yonca (DS. 1482:* Bademağacı-Alanya).

dıkdeleK Ağaç kakan.

dılbağı İnsan veya hayvana nazar değmemesi için yapılan muska.

dılfir Yonca.

dılli damak Ağaçların ince dallarından yapılan düdük (DS. 1496:* Kargıcak-Alanya).

dıke Uzun boylu.

dıki Evleri ayakta tutan direk.

dımi Şalvar.

dımılemeK Etek veya şalvarın önünü toparlamak.

dıngıli Tepe (DS. 1503:* Oba-Alanya).

dıplemeK Bir şeyi sonuna kadar içmek.

dırgeN Tahtadan yapılmış ucu çatallı bir tarım aleti (DS. 1515:* Mahmutseydi-Alanya).

dışemeK Çocukların süt dişini çıkarması.

dışenti Değirmen taşında öğütülen un.

dışđi Tarlalarda toprak sürüldükten sonra zemini ezmek için kullanılan bir tarım aleti.

dışındırıK Hayvanların ısırması için ağzına takılan ip.

dışli Sinarit balığı.

dış payamı Küçük ve diş ile kırılıp yenen bir badem.

dıterme Çarık sırımı (DS. 1525:* Alanya).

dıtmek Bir şeyi el yardımıyla ayırmak, dıdeklemeK.

dızlık İç donu (DS. 1532:* Demirtaş-Alanya).

dolaPcı Laf taşıyıcı.

dolaşık Düzensiz, karışık iş.

dolav Evlerde eşya koymaya yarayan kapaklı göz.

domalan Zehir (DS. 1549:* Alanya).

dombay Güzel kadın.

dombuluş Deve yavrusuna verilen ad (DS. 1552:* Alanya).

domurma Ağaçları budamak.

domuzlaK Takla atmak.

donulmak Donmak (DS. 1562:* Alanya).

don yağı Küçük ve büyükbaş hayvanların iç yağlarının dondurulmasıyla elde edilen bir tür yağ.

doru at Kestane renkli at.

dorum Genç deve.

döl Soyun devamını sağlayan çocuk (DS. 1575:* Alanya).

döküm Sebzelelerin verimli olması.

döneçlemek Boş gezmek.

dönēn Girdap.

dönemeç Viraj.

döngün Bir kızın etrafında dolanmak, kendine aşık etmeye çalışmak.

dört nal Atın hızlıca koşması

döş Hayvanın ön kolundaki et, kaburga altındaki et.

dulup Pamuğu yumak haline getirmek.

dumcukmak Bir yemek veya meyvenin bozulması.

durukmak Bir yere tutunmak.

duTgun (I) Bir şeye bağımlı olmak.

duTgun (II) Şiddetli yağmur.

duTraç Maşraba ve buna benzer şeylerin kulpu (DS. 1613:* Alanya).

dutuz Bırakmamak, sıkıca sarılmak.

düden Şiddetli akar sularda suların biriktiği yer.

dūdū Çekiçlerde bulunan ve çivi çıkarmaya yarayan kısım.

dükdük Dağlarda beslenen bir kuş türü.

dünek Tavuk vb. hayvanların kümesi.

dünemek Kanatlı evcil hayvanların bir dala veya sırığa konarak uyuması.

dürtmeklemek Dürtüp durmak (DS. :* Alanya).

düş Dişi dana.

düşünceme Sürekli dalgın ve akıllı bir karış havada olan kimse.

düven Harman yerinde öküzlerin buğday ayıklaması.

düz ayak Kestirme yol.

düzgü Yeni gelinlerin, evlerine düğünden bir ay kadar önce eşya düzmeye başlaması.

düzleme Bahçelerdeki engebeyi aynı seviyeye getirmek.

düzme Bazı yemeklerde ceviz ve sarımsağı ezerek yemeğe karıştırmak.

düzünmek Süslenmek.

-E-

ebişmek At veya katıra iki kişi bindiği zaman arkadaki kişinin öndekine tutunması.

ebömeç Mor çiçekli bir bitki. Yemeklerde de kullanılır.

ecir Sabır.

edik Köylü çizmesi (DS. 1664: * Alanya).

eferim Aferin, öveme, beğenme vb. duygularını belirtmek için söylenen söz.

efilti Serin rüzgâr.

eftef Bir şeyi boşa tüketmek.

eftiklemek Vakit geçirmek, oyalanmak.

eğişme Bir işi başkasının üstüne bırakmak.

eħmedek Alanya kalesinde şato biçimindeki yapılara verilen isim.

ekenek Ekilip biçilen tarla.

ekin elması Küçük, hoş kokulu bir elma.

ekKi Çam kabuğunun tozu.

eksileme Hayvanlarda olan bir bağırsak hastalığı.

elācı Dokuma aletini döndüren ve dokunan kilimi saran araç.

elcık Tarlada kullanılan eldiven.

el davulu Tef.

elek Elenecek maddeye göre kıldan, telden ve hasırdan yapılmış alet.

eleme Ahşap dokuma aleti.

elēmet Oldukça büyük, iri.

elemlemek Utanmak, sıkılmak.

ēlençe Alay etmek.

ēleşmek Oyalanmak. Genellikle yaz aylarında köy ve yaylalarda vakit geçirenler için kullanılır.

elganım Hiçbir işe yanaşmayan, uzak duran.

elliKli I Geniş ve kalabalık bir aileye sahip olan kimse.

elliKli II Cömert.

elpik Yağmurla karışık yağın kar.

elsinme Yabancılık çekmek.

el yordamı Bir şeyi görmeden yoklayarak bulmak.

emi Tamam mı? oldu mu?

emişmek Hayvanların sütü sağıldıktan sonra yavrularını emzirmesi.

endē İşte orada (DS. 1744: * Alanya).

endirde Yanında, yanındaki (DS. 1744:* Alanya).

engire Orada, yanındaki (DS. 1755:* Alanya).

engin Değer ve fiyatı düşük olan şey (DS. 1754:* Mahmutseydi-Alanya).

erez Buğdayın içindeki yabancı ot.

ergen Kırmızı ekşi bir meyve.

erik Hayvanların gündüz vakti gölgede yattığı yer.

erinmek Üşenmek.

erimek Pamuktan iplik yapmak.

esbab Elbise.

esleme Gelişme, büyüme

esik Az, noksan.

eşgere Açıkta olan, görünen.

eşgermek Seslenmek, ses vermek (DS. 1791:* Demirtaş-Alanya).

eşgi I Limon.

eşgi II Ekşi.

eşgi elma Genellikle yeşil renkte olan yüksek yaylalarda yetişen bir elma.

eşgılık Portakal ve limon bahçesi.

eşgin Canı tez.

eşgi nar Koyu kırmızı renkte olan ekşi nar.

eştirmek Koşturmak.

eşsemene Kertenkele (DS. 1795:* Alanya).

etik Köylü yemenisi, ayakkabı ya da pabuç.

evcimen Evine düşkün.

evgi Acele, çabuk (DS. 1804:* Alanya).

evlek Su kanalı.

evram Yulaf (DS. 1813:* Mahmutseydi-Alanya).

evel Zaten, doğrusu.

evlemek Yerleştirmek.

evtiklemek Vakit geçirmek.

eye Evet.

eyva Evet (DS. 1827:* Alanya).

eylemek Budanan dalları şekle sokmak.

-F-

faldıramak Genellikle eli ayağı titreyen yaşlılar için kullanılır.

fangri Mercan balığı.

fanti Hileci, yanardöner.

faraza Lafın gelişi.

farda Ufak kilim veya seccade (DS. 1834:* Alanya).

farfarı Çabuk sinirlenip öfkelenen kimse.

farlamak Ateşin tutuşması.

farradanak Aniden yapılan hamle.

farsaklı Ortılığı karıştıran kimse.

fasılatmak Ocakta pişen yemek.

fasılle Fasulye.

felle Engellemek.

fenni Suni, yapay.

feslikan (I) Fesleğen.

fesliğan (II) Güzel kadın.

fıçıkmak Verilen sözden caymak.

fırdolayı Bahçelerin etrafını duvarla örmek.

fırıkamak Bir yerden habersizce kaçmak.

fırtmak Delirmek.

fışga Çalı, odun.

fışgı Hayvan gübresi.

fışgın Genç ağaç dalı.

fışgırık Meyveleri ilaçlamaya yarayan, sırtta taşınan pompalı ve fiskiyeli bir tür tarım aleti.

fışırgamak Sebzelerin çiçek açması.

fıyıklamak Katırların tekme atması.

fızdırmak Fırlatmak.

ficilemek İnsaları birbirine düşürecek sözler söyleyen arabozucu kişiler için söylenir.

ficirikli Şüpheli laf, söz.

fikirdemek Gülmek, hareketli olmak.

fingirdemek Cilve yapmak.

fisirgelemek Soğan ve sarımsak tohumlarının yeşermeye başlaması.

fişeklemek İnsanları birbirine düşürmek.

fişneK Kendini beğenmiş kimse.

fit Berabere kalmak.

fitillemek Öfkelenmek.

fitireKlemek Tohumların yetişmeye başlaması.

fodulamak Kendi kendine söylenmek.

fol Tavuğun yumurtlayacağı yere soğan vb. beyaz renkte bir şey koymak.

folus Delikleri kalburdan daha seyrek olan, arpa ve buğday gibi hububatların üzerindeki kabukları elemek için kullanılan bir tür elek.

foya Hile, yalan.

-G-

gabalaK Tepe (DS. 1883:* Alanya).

gabaltı Kabarmış madde.

gabarıK Yemiş, incir.

gabartlama Tam olgunlaşmamış incir.

ğaba yemiş Genellikle incirlerin verimli olması için içinden böcek çıkıp inciri dölleyen yemiş.

ğabıK Kabuk.

gabırcağ Tahılların dışındaki kabuk.

ğabiş (I) (< kabış) İşçi, hizmetçi.

ğabiş (II) Boynuzsuz davar.

gacara Kavgacı.

gadakmak Ölmek.

gadillik Talihsizlik.

gafila Kazara, kaza sonucu, yanlışlıkla

gaKmak Kalkmak.

ğalbur Kalbur, delikleri folustan küçük elekten büyük bir eleme aletidir.

galgın Evlenememiş kız veya erkek.

gallangiç Ağustos böceği.

galtak At eğeri.

ğama Bıçağın büyüğü.

gaman Güzel (DS. 1906:*Karalar-Alanya).

gamine Çirkin yaşlı kadın.

gaşirtmak Esnetmek, zorlamak.

gantağ Çukur yer.

gaPcıK Baklagillerin dış kabuğu.

ğar çiçeği (< kar çiçeği) Kardelen.

garān bk. *pambuluk*.

ğara bataK Suyu batıp çıkarak avlanan bir kuş.

ğara biga Siyah bir balık türü.

ğara böcü Domuz.

gara canavar Domuz.

ğara çava (< kara java) Yörede kullanılan bir motosiklet çeşidi.

ğaracuÇcam (< karacüccam) Çörek otu (DS. 2641: *Mahmutseydi-Alanya).

ğara cüce Küçük siyah renkli bir balık.

ğara dal Sedir ağacı.

ğara davşan eriği Kırsal kesimlerde yetişen siyah renkte bir tür erik.

ğara dere üzümü Çok fazla siyah olmayan bağlarda yetişen bir tür üzüm.

ğara dut Hem şehirde hem de yüksek kesimlerde yetişen siyah renkli bir tür dut.

ğara ergen Kızılcık bitkisinin siyah olanı.

ğara erik Mor renge yakın iri bir erik türü.

ğara ğılçık Bir buğday çeşidi.

ğara ğilik Siyah renkte bir buğday.

ğaragöz Büyük gözlü bir balık.

ğara ğulak Minekop balığı.

ğara hekim Zift.

ğaraltılamak Saklamak, gölgelendirmek.

ğara meke *bk. ğara batac.*

ğaramık Yaylalarda yetişen dikenli siyah bir bitki.

ğarana Çok yemek yediği halde doymayan kimse.

ğarañı Karanlık, gece.

ğarannık *bk. ğarañı.*

ğara-üm (< **kara ğügüm**) Ateşin yanında bulundurularak her an sıcak su ihtiyacını karşılamak için kullanılan su kabı.

ğara yemiş Dış rengi çok siyah olan bir incir türü.

ğargacığ Eski evlerde kapı ve pencerelerin kilitlerine verilen isim.

ğara tavık Kış aylarında ortaya çıkan siyah renkte büyük bir kuş türü.

ğargılı Uçurtma.

ğargın Bahçe sularken suların önünü kesmek.

ğarpız üzüm Dış rengi pembeye yakın, iri taneli üzüm.

ğarsağ Büyük, yaşlı ağaç.

ğarsamba Kargaşa, fırtına.

ğart Hem meyveler için hem de argoda yaşlı insanlar için kullanılır.

ğasalak Burnu havada olan kimse.

ğasmak Yokuş yukarı çıkartılan hayvanların başlarındaki ipi boyunlarına bağlamak.

ğasnaK Kalburun telsiz olanına verilen isim.

ğaşalamak Hayvanların temizlenmesi.

ğaşanma Devenin idrarını yapması.

ğaşanma yeri Yörük göçleri sırasında develerin dinlenmesi için durulan ihtiyaç molası verdikleri yer.

ğaşık halvası Unu yağda kavurup şekerli su dökülen bir helva.

ğatık Ekmek arası peynir, zeytin.

ğatıntı Gelin evinin oğlan evine hediye vermesi.

ğavcalamak Kavgaya tutuşmak.

ğavırğa Buğday ve mısırın kavrulması.

ğavırgā vermek Aceleye getirmek.

ğavız İçi boş tohum.

ğavil Karara varmak.

gavuT Buğdam ve susam gibi tahılları bir arada kavurup un haline getirmek.

gavzel Kuru yaprak (DS. 1942: * Kızılağaç-Alanya).

ğayalık Dişi boz devenin iki yaşından sonra aldığı isim.

gayıt Çeyiz malzemesi.

ğayl olmak Kabullenmek.

ğayma Devenin hamile kalması.

gaypıtmak Elinden kaçırmak, kaymak.

gayraK Verimsiz toprak.

gazal Kuru ağaçların yaprağı.

ğazan Çok miktarda yemek pişirmek için kullanılan derin, büyük ve kulplu kap.

ğazan eniği Su, süt vb. içeceklerin kaynatılmasında kullanılır.

gebeleK Hayvanların karaciğerinde meydana gelen bir hastalık.

gebeş Göbekli kimseler için kullanılır.

gebiK İncirin tam olgunlaşmadan önceki hali (DS. 1957:* Alanya).

gecirmek Gecikmek.

geçeK Duası ve nazarı hemen geçen kadınlar için kullanılır.

geçinceli İyi geçimli kimse.

gedent Köylere ve bahçelere ana kaynaktan dağıtılan suyun çıktığı yer.

gedey(<gedeği) Ahır (DS. 1966:* Alanya).

geleme ayrığı Kalın ot kökü.

gelemgen İplik veya ipeğe sarılan kargı.

geleP İplikleri yuvarlak halka haline getirmek.

gelincik Yapraklarından salata yapılan kırsal kesimlerde yetişen bir ot.

gelin yemişi Sarıapatya (DS. 1982:* Alanya).

gembı Tırtıl (DS. 1985:* Alanya).

gen Bir müddet sürülmeyecek otlaşmış tarla (DS. 1988:* Alanya).

ğendi geden (< kendi giden) Terazi.

genrişmek Esnemek.

ger Koyu, esmer (DS. 1993:* Bademağacı-Alanya).

gerdeme Baharatlı tere otu (DS. 1996:* Alanya).

gereleme Basit yapılan örgü.

gerpelit Meşe ağacı.

gesi bk. gēysi (DS. 2017:* Alanya).

gétmek Gitmek.

gevel Köylerde çobansız malları köylülerin sırayla gütmesi.

gevcelemek Yemek yerken lokmaları çiğnemek.

geygi Giyecek eşya.

gēysi Elbise (DS. 2017:* Alanya)

gezici Dilenci.

gıbışdamak Hareket etmek, yerinden oynamak.

gıcık Çelimsiz, ufak (DS. 2026:* Alanya).

gıcirga Oldukça fazla.

gıçma Hayvanların tekme atması.

gıKgı Yumurta.

gılâlamak Kesici aletleri parlatmak.

gıldıramak Sohbet, muhabbet etmek.

gıldırgücük Ufak tefek.

gıllangabış Çok gezen kimse.

gımcınma Meşgul olmak.

ğınalı keklik Göğsü biraz kıızıla yakın renkte bir keklik.

gındırık Aralamak.

gırantı Efe, yaramaz kimse.

ğırat Beyaz üzerine siyah benekli bir at.

gırata Çölleşmiş arazi.

gırıldamak Fazla konuşmak.

ğırKlamak Lohusa kadının kırkinci günde yıkanması.

ğırKlık (I) Hayvanların kollarını kesen demir alet.

ğırKlık (II) Büyük, iri teke.

ğırmızı ergen *bk. ergen*

ğısrak Dişi at.

gıtmır Cimri, pinti.

gıvrım Yöreye has el yapımı tatlı.

gıyas Büyük odun.

gıygıdı Kemeççe.

gıyımsız Cimri.

gıynamak Açlık hissi.

gıyırğa Kalabalık.

gıymıK (I) Azıcık.

gıymıK (II) Odun parçası.

gıypıK Kesilmiş odun parçası.

gıypıtmak Odunu parça parça kesmek.

ğız ğuşu Küçük bir kuş türü.

ğızıl'güle Kızıl kule “ tarihi mekân”

gızınmak Ateşte ısınmak.

ğız memesi Greyfurtun büyüğü.

gibili Hayvan yavrusu

gicimik Kaşıntı.

gicişmek Kaşınmak.

gigili Horozun küçüğü.

giliK Çekirdek.

gilli Çocukların yemesi için önlerine koyulan tahıl.

gırcıncı 2-7 yaş arasındaki erkek boz deve.

gırcıncı Yabancı kimse.

gışizâde Terbiyeli.

gızır Cüce kalmış kimse.

gocunmak Sakınmak, çekinmek (DS. 2090:* Mahmutseydi-Alanya)

goçan Tapu senedi.

goçmar Kertenkele.

godaman Zengin, varlıklı kişilere verilen sıfat.

gof Yumak.

golan Kıldan dokunan ip.

golusdur İki kişinin kullandığı testere.

gomsuk Yaşlı.

gonalga Yayla göçleri sırasındaki mola.

ğonaraK Yörük göçlerinin konaklayarak yolculuk etmesi.

gonnu Evin tertipli düzenli olması.

goraf Sebze ve meyve ekmek için toprağı çok az kazarak şerit haline getirmek.

goraza Hurda eşya.

goya Güya.

ğoyaK Bir ucu dağda son bulan kapalı boğaz (DS. 2942: *Köprülü-Alanya).

goyanlık Arkadaş.

govak Saçın kepeklenmesi.

govcunmak Utanmak.

göbeTde Ekin ekilecek olan yeri temizlemek.

göbre Gübre (DS. 2117:*Alanya)

göçürtme Sebze fidelerini başka yere taşımak.

göden Hayvanlarda görülen midedeki şişlik.

gödelmek Şişmanlamak.

göğermek Yeşermek.

gönümek Kumaş vb. eşyaların ateşe karşı yanma durumuna gelmesi.

gök Olgunlaşmamış meyve, sebze (DS. 2134:* Alanya).

gök ala buğday Kırmızı, iri buğday (DS. 2135:* Bademağacı-Alanya).

gökçül Irmak kenarlarında otlara yapışan salyangoz.

gök erik Ekşi halde yenen bir erik

gök garga Akdeniz bölgesinde bulunan bir çeşit karga türü. Alanya'nın ilk ismi olan korakesion, adını bu kuş türünden almıştır.

göklük Yemek masasındaki salata.

göKsül Bir kuş türü.

gökovar Sebzeyle verilen isim

gök yemiş Yapraksız incir ağacında yetişen yemiş.

gö-êlek Çam ağacının ortasında olan yeşilimsi burç.

göleviz Sulu yerlerde yetişen kökü patatese benzeyen sebze.

gölük Hayvan yavrusu (DS. 2146:* Alanya).

gömbek Karpuzun olgunlaştığını anlamak için ortasına açılan üçgen delik.

gömeç Bal peteği (DS. 2148:* Alanya).

gömü dekesi Sürüye salınmayıp evde beslenen davar.

gönümek Çok ısınmak, hafif sararmak (DS. 2132:* Alanya)

gêr Soğan tohumu.

göre Gübre.

göresekli Her işi bilen kimse.

göreseksiz Hiçbir iş bilmeyen kimse.

görpe Daha yeşillenmemiş tazeliği üstünde ağaç.

görümlük Damadın annesinin düğün gecesi geline verdiği hediye.

gösü ğızıl Boyun kısmı ve alt tarafları kızıl renkte bir kuş.

götü ğızıl Kızıl renkte bir kuş.

göv Çok büyük. Genellikle çok büyük ağaçlar için benzetme edatıyla kullanılır.

göz (I) Nazar.

göz (II) Suyun çıkış noktası.

gözlek Gözetleme yeri. (DS. 2182:* Alanya).

gözlük Aşılacak olan ağaçlardan alınan dal.

gubarmak Bağırıp, çağırarak.

guda Öfke (DS. 2187:* Alanya).

gudalı Edepsiz.

gudurmak Genellikle yaramazlık yapan çocuklar için kullanılır.

guduz Çok hırçın kimseler için kullanılır.

gudüm İyi dilekte bulunmak.

gukguk Bir tür balık.

guKkumavük Baykuş.

gula at Sarı renkli bir at.

güлак mantarı Ağaçların kenarlarında yaprak şeklinde olan mantar.

gulduramak Açlık hissinde mideden gelen ses.

gullaP Kapı ve pencerelere takılan kilit.

gulun 0-1 yaş arasındaki at yavrusu.

gumbar Kalın bağırsak (DS. 3000:*Alanya).

gunnamak Kedi ve köpeklerin doğum yapması.

gunnacı Gebe hayvan.

ğurdamak İzinsiz başkasının malını kullanmak.

gurdamak Çalışmak.

gurTlu Kıskanç kimse.

guru Arı kovanı (DS. 3012:*Deretürbeli-Alanya).

gusgun Hayvanların boğazına bağlanan ip.

ğuşatmak Tokat atmak, dövmek.

ğuşlama Hayvanların iç organlarını temizlemek.

ğuşluk Güneş doğduktan kırk veya kırk beş dakika sonra başlayan vakit.

ğutu üzüm Küçük yabani bir üzüm.

gúyeyİ Güveyi.

guyruKlu (< **kuyruklu**) Akrep. (DS. 3021: *Deretürbeli-Alanya).

guz Evlerin kuzey kısmı.

ğuzine Yemek pişirmek için kullanılan fırınlı ocak.

ğuzluk (< **kuzluk**) Kuzu ve oğlak barındıran ağıl (DS. 3023: *Alanya).

ğuzu göbē Sivri şekilde olan bir mantar.

guzuluk Evlerde herkesin görmediği gizli yer.

güc-ile Zor yapılan iş.

gücük bk. *güdüil* (DS. 2209:*Alanya).

güÇÇük Küçük, kısa boylu.

güdül Toprak testi (DS. 2209:

*Alanya).

güdük Kısa boylu.

gügül İpek kozasının işe yaramayan kısmı.

gülibik Tavuk ve horozlardaki ibik.

gülük (I) Kıymaları küçük köfte şeklinde çorbanın içine atılan malzeme. Genellikle düğünlerde çorba olarak ikram edilir.

gülük (II) Yürüyüşü düzgün olmayan at.

gümlü Yağ testisi (DS. 2222:* Alanya).

gümük Ucu küt, sivriliğini kaybetmiş (DS. 2221: *Alanya).

gümül Susam bitkisinin yaprağı.

günay Güneş gören yer (DS. 2225:* Mahmutseydi-Alanya).

gün yamuru Güneş varken yağın iri damlalı yağmur (DS. 2232:* Karaveliler-Alanya).

güpbük İbibik kuşu.

gürpedek Bir kimsenin bir anda çıkıp gelmesi, odaya gelmesi.

güye Güve.

güz ergeni Geç yetişen bir kızılıcık bitkisi.

güz eriği Güz aylarında yetişen ilk hali çok acı ve ekşi olan olgunlaşınca sarı renk alan bir erik türü.

güzle Köye yakın yerlerde sulanan bağ ve bahçe.

-H-

habık Korkak (DS. 2247:* Alanya)

hacı narı İçi beyaz iri taneli bir nar.

hadım Yumurtalıkları alınmış hayvan.

hahalamak Geçıştirmek.

hakık Pekmez kaynatılırken pişme sırasında ortaya çıkan sarı köpük.

hallāzır Gelen misafire çok güzel bir şekilde hazırlık yapmak.

ham at Uzun bir süre ahırdan çıkarılmayan, güneş yüzü görmeyen at.

hammoz: Deniz balığı (DS. 2268:* Alanya).

hangıra Nereye?

hangırda Nerede (DS. 2273:* Alanya).

hanım darısı Küçük taneli mısır.

hanpırda Nerede (DS. 2273:* Alanya ve çevresi).

haradan Ateşin bir anda parlaması.

harana Tencerenin büyüğü kazanın küçüğü (DS. 2283:* Alanya).

harar Çuvalın büyüğü.

harbi Sürülmemiş işlenmemiş toprak (DS. 2286:* Deretürbeli-Alanya).

harābi bk. *harbi*.

harım Bahçelerin etrafını küçük çalılarla çevirmek.

harınlamak Hayvanların huysuzlaşması.

- harlı** Çok fazla yanan ateş.
- harpadaK** Refleks.
- harpušta** Evlerin önüne yapılan tahta saçak (DS. 2294: *Alanya).
- hasa** Baston.
- hasıl** Hayvanların yediği arpa buğday gibi çimlenmiş otlar.
- haşıl (I)** Dokuma iplerinin yapımında kullanılan unlu bir su.
- haşıl (II)** Kurutulmuş incir ve diğer bitkileri böcekten korumak için kaynar suya batırmak.
- hatap** Devenin üzerindeki çıkıntılı yer.
- hatap çanı** Develere iki taraflı takılan çok ses çıkaran bir çan.
- hatıl** Tahta.
- hattalmamış** Daha önce yaptığı hatadan uslanmamış, ders çıkarmamış kimse.
- havaKma** İltihap.
- havaza** Hayvanların yemediği zehirli bitki.
- hayıt** Mor çiçekli bir bitki.
- hayla** Epey bir süre.
- haylamak** Geçıştirmek.
- havan** İçinde bir şey dövmeye yarayan ağaç, taş ya da madenden yapılmış kap.
- havuT** Havuz.
- hazār** Herhalde.
- hazetmek** Çok beğenmek haddinden fazla sevmek.
- hebil** Çakı (DS. 2324: *Alanya)
- hecin devesi** Tek hörgüçlü tüysüz deve.
- hedik** Çocukların diş çıkardığında buğday pişirme adeti.
- heleç** İncir pestili (DS. 2331: *Alanya).
- heleş** Pekmezle yapılan bir çeşit tatlı (DS. 2331: *Alanya).
- heleze** Şımarık yaramaz çocuk.
- helik** Duvar örerken büyük taşların arasına konulan ufak taş parçaları (DS. 2333: *Alanya).
- helke** Su vb. için kullanılan bakır kova (DS. 2335: *Alanya).
- helki** *bk. helke.*
- hıllımca** Kendince.
- hemene** Sürekli devamlı.
- heral** Herhalde.
- herif** Evin erkeği, koca.
- hērim** Boşvermek, takmamak, umursamamak.
- herpište** Deniz kıyılarındaki ince saz (DS. 2347: *Alanya).
- heviç** Meyveleri yedikten sonra ağızda kalan küçük taneler.
- heyva** *bk. eyva* (DS. 2355: *Alanya).
- heyye** *bk. heyva.*
- hıKgık** Hıçkırık.
- hıllı** Düzgün bir işi olmayan.
- hımbıl** Hakkını aramayan pısrık kimse.

hımhım Genizden konuşan kimse.
hınzır Akli şeytanlığa çalışan kimse.

hıra Çok fazla zayıf çocuklara söylenen isim.

hırıldavıklı Sürekli öksüren kimse.
hırlak Bir çeşit öküz hastalığı (DS. 2371: *Bademağacı-Alanya).

hışır I Yorgunluk.
hışır II Nemli toprak (DS. 2377: *Deretürbeli-Alanya).

hındi Şimdi.
hobbalā Şaşırarak, hayret etmek.
hobbalamak Çocukları severken yukarı atıp tutmak.

hobuçlamak Küçük çocukları ve ağır çuvalları sırtında taşımak.

hōcalamak Ovalamak.
hoh Büyük baş hayvanları güderken seslenme ünlemi.

honi Eskiden tenekeden yapılmış günümüzde plastikten yapılan su kabının ismidir fakat günümüzdeki gibi herhangi bir sıvıyı, ağzı dar bir kaba boşaltmak için kullanılan araç değildir.

horata Şaka (DS. 2409: *Alanya).
horanta Ev halkı, çoluk çocuk.
horçul Ağaçların budanacak yerleri.
horçum Köylerde bulunan sağlık işlerine bakan kişi.

hoyn Nidâ, seslenme ünlemi.
hoynu Doğrulama edatı (DS. 2422: *Alanya).

höke Yavaş konuşan kimseler için kullanılır.

hörtletmek Emeksiz yapılan iş.
hörkmen Develerin arka kısmında bulunan çıkıntı.

höst Yük taşıyan hayvanları durdurmak için kullanılan nidâ.

humacı Her tarafı örtülmüş çarşafly kadın.

humayın Beyaz kumaş.
huylu Tekme atmayan iyi huylu hayvan.

hünük Oldukça serin esen yer.
hōle Öyle.
höykürmek Tarikattaki kimselerin dua ederken kendilerinden geçerek bağrışması.

-I-

ıcık Çok az (DS. 2456: *Alanya)
ıhı İşaret sıfatı.
ıhicık Burada.
ıhma Devenin dizleri üzerine oturması.

ıkcıklı Şüpheli, açık olmayan (DS. 2464: *Alanya).

ıhk Küçük sepet (DS. 2458: *Alanya).

ıldıramak Parlamak.
ılgıdır İki ucu çengelli iplik yumağı yapmaya yarayan alet.

ıhk: Küçük sepet.
ılmak Kanı kaynamak, âşık olmak.

ilkı Keçi (DS. 2473: *Alanya).
ilkıdır İnce (DS. 2474: *Alanya).
iltar Kıldan dokunmuş ip.
ımık Ilık (DS. 2475: *Karaveliler-Alanya).
ımrğı Taze (DS. 2476: *Alanya).
ımışmak Isınmak.
ımirge Küçük filiz (DS. 2477: *Alanya).
ıncak Armağan, hediye (DS. 2478: *Alanya).
ıncık İnci gibi süs eşyaları.
ıngıldamak Kararsız kalmak.
ıngırazlı Sürekli hasta olan kimse.
İrāt Rahat.
İrātsiz Rahatsız.
ırgın Yorgun kimse.
ırgış Güçsüz.
İriPcı Birinin arkasından iş çeviren kimse.
ırvasa Kocakarı ilacı.
ısbaT Delil, şahit.
ısrıgan ğuşu İsrırgan otu ile beslenen sarı renkli gagası kırmızı bir kuş.
ıslı Çamaşır yıkamak.
ısmarıÇ Köydekilerin şehire inenlerden istedikleri ihtiyaç, malzeme, sipraış.
ışgalamak Sallanmak.
ışılmak Güneşin doğması.
ızıcık Çok az.

-İ-

ıbidik ğuşu Baş kısmı ibrik şeklinde küçük bir kuş türü.
ıbişlemek Çocuğu sırta almak, taşımak (DS. 2504: *Alanya).
ıçlık Kadınları giydiği atlet.
ıdare Elektriğin olmadığı zamanlarda yağ ile yakılarak kullanılan lamba.
ıfrit Sinirlenmek.
İdiş bk. hadım.
ıkileme Bahçeleri iki defa sürmek.
ıkili Kuma (DS. 2516: *Alanya).
ilāğaç Portakal büyüklüğünde güzel kokulu kavun (DS. 2518: *Alanya).
ılan Yılan.
ılan ebesi Kertenkele.
İlāna Lahana.
ılanıcık (< yılancık) Bir tür deri hastalığı. Panik hâlinde ve heyecanlanınca istemsizce el ve ayakların hareket etmesi.
ılas Et kesmeye yarayan bir çeşit bıçak (DS. 2519: *Köprülü-Alanya).
ılemek Zayıflamak.
İlēn Leğen.
İleş Çürümüş et.
ili Sıcak. Genellikle sular için kullanılır.
İli Aşırı zayıf.
ılif Lif.
ılik Gömleklerdeki düğme deliği.

ılık *bk. ılık* (DS. 2458: *Alanya).

ilikÇe Aşlamak için dişi incir ağacına asılan erkek incir (DS. 2525: *Alanya).

ilime Çalılar arasında, patika yol (DS. 2526: *Alanya).

ilinti Karşılık beklenen iş.

İlimon Limon.

ilistir Küçük el leğeni (DS. 2528: *Deretürbeli-Alanya).

ilkinti Akan suyun önünü kesmek.

ilmek İp veya başka bir şeye düğüm atmak.

ilvan Süslü.

iman tahtası Göğüs kemiği.

imez Ateşi yavaş yavaş yakmak.

imiklemek Uyuklamak.

imirivermek Uyuyakalmak, çok az uyumak.

inciK Etin arka ayağı, bacağın diz kapağından topuğa değin olan bölümü.

ingi Bademciklerin şişmesi.

ingin Değer ve fiyatı düşük şey.

ini Kadının eşinin erkek kardeşi (DS. 2544: *Alanya).

inilemek Acı çekmek, inilemek.

intizar Beddua etmek.

ipar Yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen bir çeşit dikenli otun, kurusa bile kokusu uzun zaman gitmeyen sarımtırak bir çiçek türü. (DS. 2546: *Alanya).

ipekli Elbise.

ipezen Kıldan yapılan ip (DS. 2546: *Alanya).

ipsiz Başboş.

irbik İçerisine sadece su koyulan, genellikle el yıkamak ve abdest almak için kullanılan araçtır.

irecene Hint yağı.

irengç etmek Sözünden caymak, vazgeçmek.

irez Tahıla karışan delice tohumu (DS. 2550: *Alanya).

irkilmek Halkın toplanması (DS. 2553: *Alanya).

isgenet Asma çardağı (DS. 2557: *Alanya).

isilik Yazın çok sıcak aylarında deride çıkan bir kabarıklık.

isli doru at Doru atın daha koyu kestane renklisi.

işgillenmek Şüphe duymak, kuşkulananmak (DS. 2564: *Alanya).

İTdiba İlk önce.

itē (I) Sininin altına serilen sofa.

itē (II) Deve yüynünden yapılan heybe.

iyécelenmek Gönül almak.

izbe Yüklüklerin altındaki dolap (DS. 2576: *Alanya).

izinleme Kız isteme merasimi.

izinname Evlilik cüzdanı.

iziraP Izdırıp çekmek.

-K-

kafâcanı Nüfus cüzdanı.

kak İncir reçeli (DS. 2600: *Alanya).

kakaç Balı olmayan petek.

kaKlı Çok fazla.

kaksı Tadı bozulmuş yiyecek-içecek.

kan portakalı İçi kırmızı renkte olan bir portakal.

kapaltı Polis ve jandarma karakolu (DS. 2634: *Mahmutseydi-Alanya).

kapsa Tahtalardan yapılmış bahçe kapısı (DS. 2636: *Mahmutseydi-Alanya).

karıKlı Buğday, arpa, çavdar karışımı (DS. 2662: *Alanya).

karlama Pekmez ile kar karışımli yiyecek.

kargın Suların çoğalıp, kabarmış durumu (DS. 2660: *Bademağacı-Alanya)

karsanba Kalın (DS. 2669: *Alanya).

kaştarmak Yönetmek, kayırmak (DS. 2682: *Alanya).

KāT Kâğıt.

kayalıK 2-7 yaş arasındaki deve (DS. 2697: *Alanya).

kayt Araç, eşya (DS. 2703: *Alanya).

kef Yemeklerin üzerinde olan köpük.

kefği Su kabağından yapılan maşraba.

keh Masa, sandalye vb. mobilyaların uç kısımları.

kekil (I) Perçem.

kekil (II) Pamuğu kozadan çıkarmadan ikisini birlikte toplamak.

kekre Olgunlaşmamış meyve (DS. 2725: *Bademağacı-Alanya).

kel I Zayıflamış kimse.

kel II Kötü düşünceli kimse.

keler Kertenkele.

keleş Zarif, boylu poslu.

keletir İnciri kuruttuktan sonra ipe dizmek.

kelleşmek Hastalanmak, halsiz düşmek.

keme Fare.

kemiş Çelimsiz, zayıf.

kenef Tuvalet.

keniş Kapıların altında bulunan alçak basamak.

kepe Zayıf (DS. 2746: *Alanya)

kepebellemek Zayıf görmek.

kepelemek Zayıflamak, süzülme.

kepiç (I) Meyvenin suyu sıkıldıktan sonraki son hâli.

kepiç (II) Posta (DS. 2749: *Alanya).

kepir Taşlık arazi.

kertikli Bir maddeye işaret koymak.

kesene Kiraya verilen malın parası.

kesme Deniz kenarlarında yetişen meyvesiz bir biki.

kesmik Tahılları elerken kevgirde kalan saplar.

ketir Taşlık kayalık yer.

keviK Hayvanların samanını iyi kısmını yedikten sonra kötü tarafını bıraktıkları kısım.

kıdıK Küçük dar el sepeti (DS. 2787: *Kızılağaç-Alanya).

kıkır kıkır Az, yavaş yavaş.

kılçar Kıldan yapılmış kumaş (DS. 2795: *Oba-Alanya).

kılfranga Çok şık giyinen kimse.

kırı Eşek yavrusu, sıpa (DS. 2823: *Demirtaş-Alanya).

kırkkıtap (I) Geviş getiren hayvanların şırdanı.

kırkkıtap (II) Ütüsüz kıyafet.

kırk taşı Kırk taş ile yeni doğmuş çocukların banyo yaptırılmasına verilen isim.

kırtakı Bal kabağı ve su kabağından yapılan bir tür tatlı.

kırtış Yaşlı kimse.

kışlaKçı Yaz ve kış aylarında yaylada kalan kişi (DS. 2847: *Mahmutseydi-Alanya).

kıskıç Pantolon (DS. 2845: *Alanya).

kikilemek Kısık sesle gülmek.

kilten Bakırdan yapılmış kenarları işlemeli yemek vb. yiyecekler için kullanılır.

kinikmek (I) Kinlenmek.

kinikmek (II) Devenin öfkelenip sağa sola saldırması.

kipinci 2-3 yaşındaki deve (DS. 2879: *Alanya).

kirtik Sabunun bitmeye yakın son hâli.

kisle Kale.

koçaş Kötü deve (DS. 2895: *Alanya).

koduk Eşek yavrusu, sıpa (DS. 2897: *Demirtaş-Alanya).

kof Ceviz badem gibi çerezlerin içinin boş çıkması.

kokana Kavgalarda kullanılan kalıp söz.

kolyoS Uskumru cinsi bir balık.

kosak Gevşek, toprak (DS. 2931: *Deretürbeli-Alanya).

kovuşturmak İnek ve öküzün çiftleştirilmesi.

koytak Yer altındaki boşluklar (DS. 2944: *Bademağacı-Alanya).

köfün Meyve taşınan sepet.

köken Sebzelerin ilk ekildiği zamanki hâli.

kökleşmek Akraba evliliği yapmak.

kölüş Pasaklı kimse.

körköstü Köstebek.

kör nar Yabani küçük nar.

kör tavık Uzun gagalı yaylalarda bulunan bir kuş.

köse üzüm Sarı renkte küçük taneli bir üzüm.

kösmek (I) Ağacı eğmek, devirmek (DS. 2975: *Alanya).

kösmek (II) Bir yere uzanmak, yatmak.

köstek kesme Çocukların yürümeye başlamasıyla ayaklarına takılan ipi kesme geleneği.

kösüre taşı Kesici aletleri bilemeye yarayan taşın adı.

köşek Küçük deve yavrusu.

köşger Ayakkabıcı.

kuPbes (< kupes) Mayıs aylarında avlanan bir balık türü.

kuzluk Kuzu ve oğlakları barındıran küçük ağıl.

küde 1-2 yaş arasında ki erkek keçi yavrusu (DS. 2930: *Alanya).

küküm (I) Çam yapraklarının yere düşüp birikmesi.

küküm (II) Çam ağaçlarının altınada yetişen koyu kırmızı renkte bir mantar.

kükürt Tüylü dişi deve ile boz devenin melezi.

küldüremek Gürültü, ses çıkarmak.

külef Yünden örülmüş kasket.

külüfan Parçalanmak.

külük bk. gülük.

külüstür Eski.

küme Ağaç dallarından yapılan çadıra benzeyen barınak.

kümük Küçük, büyümemiş kimse.

kümütmek Saç vb. şeyleri iyice kısaltmak.

kündül Bahçelerde 5-6 metre genişliğinde ekilen tarla.

künger Çam ağacının meyvesi.

künnemek Tavuk vb. hayvanların sıcaklarda bir araya gelip toprakta yuvarlanmaları.

künnük Tesbih ağacının dibinden çıkan koku.

küplemek Zıplamak, hoplamak.

küpüç Bakırdan yapılmış çeşme başlarında su içmek için kullanılan su kabıdır (DS. 3043: *Alanya).

küpütmek Çukur vb. yerlerin üzerini kapatmak.

kürnek Toprak altındaki karınca vb. hayvanların yuvası (DS. 3047: *Alanya).

kürsüklemek Kapıyı arkadan kilitlemek.

kürtün Semer ve semeri tutan ip, palan (DS. 3048: *Alanya).

kürtünlemek Eşeğe semer vurmak.

kürümek Kürekle toprak kazmak.

küt Felçli kimse.

kütülemek Vücuttaki eklemlerden ses gelmesi, hareket edince gelen çıt sesi.

kütmeleş Yanan ateşe sönmemesi için yapılan küçük takviyeler.

küymek Bir şeyi sabırla beklemek.

-L-

laba Etili dolma.

lāfazan Geveze.

lakırtı Boş konuşmak, gevezelik.

lakoS (I) Yoldaki çukurlar.

lakoS (II) (< lahoz) Akdeniz ve Egede yetişen bir balık türü.

laPbasan Büyük ayaklı insan.

lapırdak Kasaptan alınan az et.

lata Kalın büyük tahta.

laylon (< naylon) Kırmızı beyaz renkte olan bir balık türü.

leflüf Derbeder kimse.

lēlek Leylek.

lengirdemek Boş konuşan kimse.

lifiletmek Jest mimik oynatmak.

linlin serçe Sürekli gövdesinin oynatan mavi beyaz bir kuş türü.

loka Çocukların oynadığı oyunlarda ortaya dikilen taş.

lokulatmak İştahla yemek yemek.

lop Meyvelerin olgunlaşması.

lök (I) Erkek deve. (DS. 3090: *Alanya).

lök II Bazı köylerde küçük çocuklara seslenme şekli.

löküs Gaz lambasının büyük hâli, seyyar lamba.

löllü Üstü başı perişan kadın.

lömbülü Deve yürüyüşü.

löPcü Beleşci.

lumbar Dolma.

lüPme Kuş avlamak için açılan çukurların kapanması.

-M-

macar Tüfek.

maçan Kendine güvenen kimse.

maÇca Derin yara.

mafa Tabut.

mahana Bahane.

mahlıç Çekirdeğinden çıkmamış pamuk.

mahşuşe Uyuşuk kadın.

makaf Pencere kenarına konulan divan, kanepeler.

malak Yüzü gülmeyen, somurtgan.

malamat Rezil olmak.

maldan Eğik ve dar yerlerde toprağı genişletmek için yapılan setler (DS. 3113: *Alanya).

māliken Bez.

manar Yayla evlerinin zemin katı.

mancılık Çiçek inciri (DS. 3119: *Alanya).

mancır Taştan yapılmış ev (DS. 3120: *Bahşış yörükleri-Alanya).

mandıra Evlerin kenarına yapılan büyükbaş hayvan ahır.

mani mani portakalı Küçük boyutlu yöreye has bir portakal türü.

- mantırış** *bk. mantiriş* (DS. 3127: *Alanya)
- mantiriş** Kaktüs meyvesi, Mart yemişi, inciri.
- māra** Mağara, in.
- marak** Dert tasa.
- marçıl** Yanmayan kömür.
- mardavul** Küçük taneli, yabani üzüm (DS. 3129: *Alanya).
- marsık** Meşe kömürü.
- martaval** Yalan söylemek.
- mastaba** Yayla evlerindeki kamelya.
- maş** Küçük taneli tahıl.
- maşalama** Gece bol ışık saçan meşale.
- maşraba** Topraktan yapılmış, ağzı açık, kulplu bir bardaktır.
- matah** Kıymetli, emsalsiz.
- matıflamak** Bunamak.
- maval** Yalan.
- mavılatmak** Döverken bağirtmak.
- mavrı:** Ekşi, ağız buruşturucu, yabani.
- maya** Çift hörgüçlü ve tek hörgüçlü devenin çiftleşmesinden sonra olan dişi meleze verilen isim.
- mazarat** Yaramaz çocuk.
- mecel** Halsiz kimse.
- mecereleme** Sıkıntılı iş.
- mecikli** Haram mal.
- meh** Buyur.
- mehel** Uygun, olumlu.
- mehmez** Çember, yazma.
- meke** *bk. ğara meke.*
- mekiş** Kulak memesi.
- meletmek** Sıkıntı vermek, uğraştırmak.
- meneviş** (< **menekiş**) Çitlembik, sakız ağacı (DS. 3162: *Kargıcak-Alanya).
- menevrek** Yünden dokunan yerli kumaş (DS. 3163: *Mahmutseydi- Alanya).
- menteş** Kambur kimse.
- meret** Hayırsız.
- merev** Eğri kesilmiş kumaş.
- merhoş** Ekşimiş meyve.
- meseT** Eski evlerin üzerine uzatılan büyük tahta (DS. 3172: *Mahmutseydi-Alanya).
- meT** Kısa değnek.
- meTlemek** Şaşırtmak.
- metel** Bahane uydurmak.
- meTgin** Ünlü kimse.
- meTmen** Çukur.
- meyrem ana eriği** Büyük, iri bir erik.
- meyrem eli** Parmak şeklinde uzun bir mantar.
- mıcıklamak** Oyun bozmak.
- mıcırıklı** Hileci.
- mıçı** İş bozan kimse.
- mıdılamak** Kendi kendine sessizce konuşmak.
- mıh** Çivi.
- mıKla** Soğandan yapılan yemek.

mlk Meyvelerin fazla olgunlaşması.

mıncıklamak Bir şeyi sıkıkmak, sıkıştırmak.

mındılı Küçük köpek

mır Takas, değiş-tokuş (DS. 3187: *Alanya).

mırmır Bir tür balık türü.

mısır Duvar ustası aleti, mala (DS. 3191: *Demirtaş-Alanya).

mıŞkıdır Cılız, sıska, çelimsiz (DS. 3197: *Alanya).

mızıklamak Geçimsiz olmak.

mızımız Sevilmeyen kimse.

miÇcik Çok küçük bir kuş.

minet Ekmek hamurlarının konulduğu göz, tahta kalıp (DS. 3202: *Alanya).

mintan Yelek, gömlek.

misket ğarpız Küçük, ince kabuklu, kahverengi çekirdekli bir karpuz.

miTli Meyvelerin içine giren kurt.

mitir Taş yığını.

mor dut İri, beyaz ve mor karışımı bir dut.

mostura Ayakkabının dış yüzeyi.

muçu Erkek at ile dişi eşeğin çiftleşmesinden meydana gelen bir at.

mudānesiz Tenezzül etmeyen, kendi ayakları üzerinde duran kimse.

muhallamak Sıkıntıya düşmek.

muhar çeşme, pınar (DS. 3220: *Alanya).

muhara Baca (DS. 3218: *Alanya).

muharya bk. *muhara*.

mukavalık Şalvarın lastikli kısmı.

mulu İşkembenin diğer adı.

mum eriği Ergin bir erik.

muraylanmak Gösteriş yapmak.

murt Mersin meyvesi.

musandere Evlerde yatak koyulan dolap.

muşmala Yenidünya meyvesi.

muşuldamak Nefesi zor alan kimse.

muttasıl Birleşik, bağlı.

muya Çürüyen meyvelere konan sinek.

muzu Zararlı hayvan.

mücessem Oyalı kadın baş örtüsü (DS. 3228: *Mahmutseydi-Alanya).

müleme Hayvanların kendi seslerini çıkarması.

mümülü Gelincik çiçeği (DS. 3229: *Alanya).

müne Bir odalı ev.

münnet Evin temel hali.

mürt Ölmek.

müzevirle- Laf taşımak, laf alıp götürmek.

müzmā | Bir şeyi yok etmek.

-N-

nacır (I) Pek beğenilmeyen huysuz deve.

nacır (II) Beserek ile boz devenin melezi.

- nahıl** Nasıl.
- nāmikör** Nankör.
- namsiye** Cibinlik.
- narıÇ** Narancıye.
- naşal** Aksi, huysuz.
- navruz** Nevruz.
- naytan** Napıyorsun.
- neci** Niçin, neden, kim soru sıfatları.
- nehnüze** Beceriksiz kadın.
- nemneşel** Karışık, düzensiz.
- nerdek** Kızılılık şurubu.
- nevir** Başı dönmek.
- nezik** Yeni yeşermiş yaprak.
- nişlen** Ne yapıyorsun?
- niyet** Saf kimse.
- nobran** Kibirli, gururlu.
- nöbet ğazanı** Pekmez yapımı sırasında kullanılan kazan.
- nuzla** Nezle.
- O-**
- odelden** Habersizce.
- ödirmek** Ovmak, okşamak.
- oĠgalk** Eski zamanlarda yapılan bir ekmek türü.
- oklā** Hamur, yufka açmak için kullanılan alet.
- okuntu** Düğün daveti için gönderilen hediye.
- olgama** Yama yapmak.
- ōmaç** Yufka ekmeği ovalayarak tereyağı ile kavurmak.
- omça** Küçük üzüm fidanı.
- omuzlamak** Yük yüklenmek.
- ōnaç** Besili çocuk.
- oņmak** Ümit etmek, beklentide olmak.
- ondalıkçı** Köylülerin hasılatını satan kişiler.
- ondan kērime** Ondan sonra.
- opuk** Kopmuş kaya parçası (DS. 3287: * Alanya).
- ortarmak** Tehdit etmek.
- ossaat** Hemen derhal.
- otlaKcı** Başkalarının sırtında geçinen, her şeyi parasız elde eden kişi (DS. 3296: *Alanya).
- otuKma** Yeni doğan hayvanların kırkının çıkması.
- oVundurmak** Acı çektirmek.
- oymak** Topluluk, oba.
- oyuk** Yabani hayvanların sebzelere yaklaşmaması için yapılan korkuluk.
- oyunlu** Erkeği kandıran kadın.
- oyuntu** Girinti çıkıntı.
- Ö-**
- ōce** Önce.
- öcü** Korkunç yaratık, hayalet.
- ödek** Pamuk kozası.
- ōdün** Geçen gün.
- öfün** Birisinin söylediği söze şaşırarak.
- ök** Deveyi çağırarak için kullanılan nida.
- öksü** Ucu yanmış odun parçası (DS. 3321: * Alanya).

öksün Odundan sarı boya çıkarılan bir çeşit çalı (DS. 3328: * Alanya).

öl Toprağın nemi (DS. 3330: *Alanya).

ölçermek Yanan odunu ateşin altına iteklemek.

ölçüm Hamarat kimse.

öle Öyle.

ölemez Dikenli bir bitki.

ölet Öldürücü hastalık salgını. (DS. 3333: *Alanya).

ölgülü Ölüsü olan yas evi (DS. 3333: *Alanya).

öllü Tarıma elverişli toprak.

ömeç Yufka kırıntısından yapılan yiyecek.

öndün Önceki gün.

önlek Mutfakta kıyafetlerin kirlenmemesi için kadınların önlerine taktıkları önlük.

önmek Takip etmek.

öör Bir malın devamı, diğeri (DS. 3323: * Alanya)

örbüşmek Sırtına yük yüklemek.

örceleşmek Kavgaya tutuşmak.

örrek Kısrak, beygir sürüsü (DS. 3319: *Karakoyunlu aşireti, Alanya).

öreke Anlamsız dikili taş.

örençe Nakış dikiş gibi yeni başlanmış olan iş, yeni öğrenen kimse.

örene Virane yer.

örk Hayvanları otlatırken ayaklarına bağlanan ip.

örken Kıl ip.

örs Halsiz, yorgun kimse.

öör Eşsiz, yalnız hayvan (DS. 3325: * Türkteş-Alanya)

örü Gece yemek yemeye kalkmak.

örün Yağ, yoğurt, süt vb. yiyecekler (DS. 3356: * Oba-Alanya)

öselenme Yıpranmış, tükenmiş.

ösü Ucu yanmış odun.

öte,üz Öte yüz, diğer taraf.

ötmek Erkek çocukların ergenliğe girmesi.

ötünmek Baş kaldırmak.

öyemek Bir şeyin kullanılmaz hâle gelmesi.

öyendirme Hayvanları güderken kullanılan sivri, ucu çivili değnek.

öz Çam ağaçlarını kestikten sonra ortasından çıkan çıra.

özek Halsizlik, yorgunluk.

özemek Bir işi hızlı yapıp geçiştirmek.

özlen Su kaynağı (DS. 3374: *Alanya).

-P-

paçal Karışık çerez vb.

pahl Dokumada kullanılan tarak.

palatır Evlerde bulunan küçük pencere (DS. 3385: * Alanya).

palaS Yavru keklik.

palazlanmak Cıvciv gibi kuş türlerinin büyümeye başlaması.

paldıramak Sinirlenmek, öfkelenmek.

pālize Nişasta ile yapılan bir tatlı türü.

pambıKlı Eskiden kadınların giydiği pamuk yelek.

pambuluk Mor ve beyaz renkte çiçek açan bir bitki.

panıs Düzensiz, pasaklı kimse.

pardı Parça odun, ağaç, kereste vb. (DS. 3398: *Alanya).

parpılamak Kavga etmek, incitmek.

partal Bahçelerde dört direk üzerine kurulan, üstünde yatılabilen çardak (DS. 3404: *Alanya).

pasaf Yalan (DS. 3405: *Alanya).

paskal Yalan.

patazlamak Avuçlamak (DS. 3411: *Alanya).

patılatmak Tokat atmak.

patlak göz Derin sulara beslenen bir balık türü.

patoS Saman öğüten bir tür tarım aleti.

pavkırmak Hıçkırarak ağlamak.

payam Badem (DS. 3416: *Alanya).

peki Gömleklerdeki düğme .

pekilemek Gömleklerdeki düğmeleri kapatmak, iliklemek.

pekitmek Yük yüklenmek.

pelik Parça, bölüm.

peleşmek Bölüşmek, pay etmek.

pelit Meşe ağacı.

peresek Bir işi parça parça yapmak.

peşkir Havlu.

pey Kapora.

pına Tahtanın en küçüğü.

pırtıl Çok eski eşya.

pısıktırmak Hareket edemeyecek kadar sıkıkmak, sıkıştırmak.

pıynar Meşe çalısı.

pinçe Parçalanmış şey.

pireli Şüpheli konuşmak.

piskelemek Parmak ile bir yere vurmak, kontrol etmek.

piskirmek Hapşürmek.

pişni Yelek.

potak Deve yavrusu (DS. 3477: *Bademağacı-Alanya).

pörsüme Meyvelerin yenmez hâle gelmesi buruşması.

pufurtma Üç etek giysi (DS. : *

purç Menengicin taze yaprağı.

purçalak Yılan bıçağı.

pusarmak Kış aylarında yağmur yağmadan önce bulutların çökmesi.

pusukmak Saklanmak.

putur Pürüz.

puturak Bahçelerde bulunan yapışkan ot.

püllü Küçük çocukların kundaklarına konulan defne yaprağı.

pür Çam, ardıç, ladiin ağaçlarının ince yaprakları (DS. 3497: *Alanya).

pürçük Ağaç yapraklarının dökülmüş hali.

pürên Genellikle küçük baş hayvanların otlandığı bitki.

püs Ağaçlardan çıkan reçine.

püsürüklü Karışık iş.

-R-

rahvan (I) Hızlı.

rahvan (II) Atın binicisini incitmeden yavaş hareketlerle yürümesi.

reçber Çiftçi.

-S-

sācaK Üç ayaklı bir ızgara çeşididir.

sadalamak Bir sözü geveleyip durmak.

saf Kimsesiz kimse.

sāhil Kimsesiz, kapıları gezen dilenci.

sak Suyun çıkış yeri.

sakar Beyaz saç.

sakızlak Menengiç ağacının yabanisi.

saksaklı Pasaklı kadın.

sal Cenaze taşınan tabut.

salafatı Gönülsüz iş yapan kimse.

saldan Kızılımsı renkte büyük bir ağaç (DS. 3525: *Mahmutseydi-Alanya).

sallalı Salyalı çocuklar için kullanılır.

sallantı Sonu tam kesin olmayan iş, şüpheli.

samıt Dilsiz, işitme engelli.

sampır Buğdayların biçildikten sonraki yerde kalan çöpleri.

samıklamak Bir şeyi sürekli tekrar etmek.

sān İçinde yemek ısıtılan veya yumurta gibi şeyler pişirilen, derinliği az, bakırdan yapılmış bir kap türü.

sāna Süt sağılan kap.

sāmal Süt veren hayvan.

sanıtmak Saf saf bakmak, bir lafı duyup duymazlıktan gelme.

sāP Sahip.

sapa Tenha bir yer.

sapak Yol ayrımı.

sapı ğızıl üzüm İri taneli bir üzüm.

saplicatinton Patlıcan (DS. 3544:

*Alanya).

saPlık Kazma kürek.

sar Ağaç dışındaki pürüzlü yer.

sār Herhalde.

sargın Birbirine bağlı, destekçi kimseler.

sarı ğarpız İç kısmı sarıya yakın, çok tatlı olmayan bir karpuz.

sarı ğuş Yaylalarda bulunan sarı renkli iri bir kuş türü.

sarkanak Üzümleri desteklemek için kullanılan demir.

sası Güzel olmayan.

sasola İş bilmeyen kadınlar için kullanılır.

satır Genellikle et kesmek ve kemikleri parçalamak için kullanılır. Ağır ve sert bir mutfak aletidir.

savak Suyun akış esnasında yön vererek tarlayı sulama biçimi.

savmak Geçıştirmek, atlatmak.

savrık Genellikle dağınık ev hanımları için kullanılır.

savrıkdırtmak İneklere tuz vererek birbirleriyle çiftleştirmeyi sağlamak.

sayacı Düz taş.

sayı Acil bir şekilde haber götürüp getiren kimse.

sayru Hasta (DS. 3563: *Mahmutseydi-Alanya).

saytaş 4-8 cm kalınlığında iki yanı düz bir metre karelik dört köşe taş (DS. 3563: * Alanya).

secereli Geçmişî sıkıntılı, sabıkalı kimse.

sehil Deniz kıyısı olan yer, sahil.

sehillemek Sıcaktan dolayı güneş geçmesi, hastalanmak.

sekeletmek Bir kimseye eziyet etmek, uğraştırmak.

seki (I) toprak üstündeki yükseklik, doğal set (DS. 357: * Alanya).

seki (II) Atların ayak kısmında bulunan beyazlık.

sekitmen Bir çeşit sığır hastalığı (DS. 3572: * Bademağacı-Alanya)

sekittirmek Bir şeyi gözden kaçırmak.

seleñ Ses, gürültü (DS. 3577: * Alanya).

selibelen Ova ortasındaki tepeden geçen yol (DS. 3578: *Bademağacı-Alanya).

sēlmek Yorgun düşmek.

selmin Dokuma aletinde bulunan yatay şekilde koyulan direkleri tutmaya yarayan tahta.

selvi *bk.bozalak*.

semiz Besili hayvan.

semizlemiş Hayvanların fazlaca gelişmesi.

semrimek Nemli yer.

sendiremek Düşme tehlikesi atlatmak.

serpe Sarpa balığı.

serpinti Yağmurun bir anda başlaması, rüzgarla etrafa saçılması.

sevi Gözden düşmek.

seyerma Küçük leğen (DS. 3597: *Alanya).

seyirmek Vücutta meydana gelen istemsiz titreme.

seyirtmek Koşar adım yürümek, tempolu yürüyüş.

sıçirtma İpek böceği kozasından çıkan yumurtalar.

sığır damı Büyük baş hayvanların ahırını.

sıkı Cimri.

sımkırtma Ağlamak.

sındı Makas.

sıpa Üç ayaklı merdiven.
sıra Menengiç ağacından yapılan bir baharat.

sıran Hamur kesmek için kullanılan mutfak aleti.

sırça (I) Çömleklerin dışına yapılan cila.

sırça (II) Ceviz ve bademlerin dışındaki yeşil kabukları.

sırça göz İçi çok çabuk ayıklanan ceviz.

sırcımak Hasta olmak, acıya dayanmak (DS. 3618: *Alanya).

sırışmak Bir işe odaklanmak, kendini kaptırmak.

sırpaşık Sırnaşmak.

sırt I Kıyafet .

sırt II Dağ yamacı.

sırtarmak Bağırarak, karşısındaki kimseyi anlayıp dinlemeden ses yükseltmek.

sıTmak (I) Aşırı derecede korkmak.

sıTmak (II) Sebze ve meyvelerin cıvıklaşması.

sıvaşmak Hep bir elden iş tutmak.

sıyıldım Tarla ya da bahçenin bir ucundan diğer bir ucuna uzanan bölümü.

sıyirtmaç Köşe, kenar.

sıyrıntı Bağ ve bahçelerdeki işe yaramayan çöp, çalı.

sızirmek (I) Katı besinleri eritmek.

sızirmek (II) Başkasının malını yemek, zarara uğratmak.

sifir Yağ kokusu.

siftirmek Tahılların tohumlarını ayıklamak.

sikkelemek Toprak zemine çakılan demirden kazık. Büyükbaş hayvanların otlarıırken kaçmaması için bu demir kazığa bağlama işlemi.

sıl Odun kesmek için kullanılan kütük.

silbiç Beşiklerde bulunan çocukların tuvalet yaptığı yer. Beşiklerin pislenmemesi için açılan küçük oyuk.

sile Bakırdan yapılmış olup kulplu kaba verilen isimdir (DS. 3634: *Alanya).

simek Küçükbaş hayvanların huysuzlandığı sırada derilerinden çıkan kokunun etrafa ve hayvanın etine bulaşması.

simyon Kurnaz kimse.

sin Ölü gömülen yer, kabir (DS. 3639: *Alanya).

sināmeki Mideyi hazımlaştırmayı kolaylaştıran bitki.

sinekçil Sinekle beslenen bir kuş.

singin Aşırı sürülen koku, parfüm.

singurt Mezar kurdu.

sinirmek Hazmetmek, sindirmek.

siğlenmek Saklanmak.

sinsile Silsile, soy ağacı.

siPCik Küçük, gelişmemiş şey.

sirke Bit yumurtası.

sivişmek Göze görünmeden kaybolmak.

siyilim Moral bozukluğu, mutsuzluk.

sobi Saklambaç oyunu.

sofuç Havan (DS. 3656: *Alanya)

soku Havanda döğme işini yapan tokmak (DS. 3661: *Alanya).

sokucağ Arı, akrep vb. hayvanların iğnesi.

sokum Bir lokma.

sokuntu Bir ahşap vb. eşyanın birbirine geçmesi.

sokurdanmak Kendi kendine konuşmak.

solurgan Denizde meydana gelen girdap.

solutmak Nefes aldırmamak, eziyet etmek.

somun Fırın ekmeği (DS. 3665: *Alanya).

somurgaç Turunçgil meyvelerin tamamını soymadan suyunu sıkmak.

sorguç Çamlarda oluşan reçine.

sorucu Manevî hastalıklarda başvurulmuş hoca.

sovan balığı Etlî bir balık.

sovuçluk Yaz aylarında yemeklerin arkasından getirilen karpuz kavun vb. soğuk yiyecekler.

soygun Dut ağaçlarının kabuğunu ince bir şekilde soyarak ip hâline getirme işi.

soyka Ölüünün kıyafetleri.

soymuk Ağaçlarda bulunan şekerli bir reçine.

soysuz Hayırsız evlat.

söbek Değirmen taşının ortasında bulunan taş.

söbü Az sivrice, yuvarlak olmayan.

söke Yamaç arazi.

sökel Sakat kimse.

sökenmek Uzanmak, yatmak (DS. 3685: *Alanya).

söküntü Ekime elverişli duruma getirilen tarla (DS. 3678: *Alanya).

sölpeşik Yapılması çok zor iş.

sölpük Zayıf, halsiz kimse.

sömeçlenmek Uyuşuk kimse.

sömek (I) Taneleri alınmış mısır koçanı. (DS. 3680: *Alanya).

sömek (II) *bk. darıca*

sömelleme Pasaklı kimse.

suçuksamak Kendini suçlu hissetmek.

sulak Nemli tarla.

sulan Bakımsız bahçe.

susa Yol.

susak Ağaçtan oyulmuş su kabı, ağaç maşraba (DS. 3701: *Alanya).

susgun Durgun kimse.

suvaTcı Eskiden tarlaları ücreti karşılığında sulayan kimse.

sübek Beşiklerin altında bulunan tuvalet ihtiyacının karşılandığı alet.

süblü Çaydanlık (DS. 3706: *Alanya).

süksün *bk. süsün.*

sülbük İbrik emziği (DS. 3709: *Alanya).

sülün Yaylalarda beslenen iri bir kuş.

sümdük Açgözlü.

sümüklen Salyangoz.

sümürmek Herşeyi bitirmek, silip süpürmek (DS. 3681: *Alanya).

süsmek Toslamak, boynuzlamak, sivri bir şeyle dürtmek.

süm İğnelere takılan ip.

sümek Ağaçların filizlenmesi.

sümürmek Her şeyi birden bitirmek.

sünmek Uzanmak.

sünnetlemek Sofrada tüm yemekleri yemek, tabaklarda birşey bırakmamak.

süPcük Meyve ve sebzelerin sapı.

sürmeli keklik Göz kısmı sürmeli bir keklik.

sürünceme Sonu gelmeyen iş.

sürütme Evsiz, kimsesiz.

süsgün Boynuzlu hayvan.

süsmek Boynuz (DS. 3727: *Alanya).

süsmüş Başlı öne eğilmiş halde yürümek.

süsün Ense. (DS. 3709: *Alanya)

sütlük ıslık.

süygün Bahar aylarında ağaçların çiçek açması.

-Ş-

şah İpek böceğinin koza örümü sırasında aralara konulan küçük dal parçacıkları.

şahan Becerikli.

şahbaS *bk. şahan.*

şalak Tam olgunlaşmamış, yarı gök karpuz.

şakımık Vücutta herhangi bir yerin sızlayarak ağrması.

şaklamak Bir meyve veya sebze ortadan ikiye ayırmak. Özellikle karpuz ve kavun için kullanılır.

şakşakı Kadınların dokuma sırasında kullandığı tarak.

şama Şamdan mum.

şanışir Misafir odası.

şanşanı Kavga çıkaran kimse.

şarbadanağ Bir anda yapılan eylem, tokat atmak vs. gibi.

şarlatma Genellikle küçük çocukların (7-8 yaş) gece yataklarını ıslatmaları.

şarmuta Kendini beğenmiş, kibirli kadın.

şavıltı Şiddetli rüzgar sesi.

şavkartmak Fazla ışık tutmak.

şavklı Işıltılı parıltılı.

şeftah Siftah.

şeker portakalı Çok tatlı bir portakal.

şelek Gözü şaşkı kimse.

şendē O, orada (DS. 3762:

*Alanya).

şengi *bk. engi.*

şepit Küçük atıştırmalık yufka ekmek.

şepe Çığ (DS. 3763: *Alanya).

şerbetli Dayanıklı, gözü tok kimse.

şerenaz Yaramaz çocuk.

şesine Rastgele yapılan iş.

şevik Çevik.

şevsiri *bk. şelek.*

şımarmış Meyve ve sebzelerin yapraklarının bolluğu, bereketi.

şıPbadak Aniden, bir anda.

şıpdüşen Köy evlerinde kapıyı açmak için tahta bir çıkıntıya bastırarak açılan kapı kilidi.

şıPgın Sepet yapımında kullanılan ağaç parçası.

şıPgnlamak Dövmek.

şıraKman Üzüm sıkılan küvet.

şırk_cetmek Sıkmak, sıkıştırmak.

şırkalāvermek Silkmek.

şıvgın Çabuk yeşeren ağaç dalları.

şilimon Surat asan, somurtan kadın.

şimşek Öküzlerin başında görülen hastalık (DS. 3781: *Alanya).

şinneK Şımarık (DS. 3782: *Alanya).

şıpidik Sandalet.

şıPletme Dikiş sırasında iğneyle teğel atmak.

şışek 1 yaşında olan kuzu.

şivşirmek Abartmak.

şöle (< şöyle) Şöyle.

şörlemek Su sesi.

-T-

tacan Saçı olmayan, kel.

tağtaki Dokuma esnasında ses çıkaran tahta.

tahı Daha.

taka Eskimiş eşya, dolap, halı, kilim

vb.

takavit Sakatlanmış kimse.

takiç Kadınların giydikleri çevresi altın veya gümüşle süslü bir çeşit fes (DS. 38009: *Alanya).

takıçlı Bir tür tavuk cinsi.

takılamak Neşeli bir şekilde gülmek, kahkaha atmak.

takılatmak Vurmak, vurarak ses çıkarmak.

tağğalı Uzun gagalı sarı tüglü bir kuş (DS. 3812: *Alanya).

taklamak Bölmek, ayırmak.

taklak Erkek keklik.

talbar Tarlalarda bekçilik yapmak için kurulan kamelya.

tanış Bilindik tanıdık kimse.

tarak Dalından ayrılmamış 8-10 tane parmak muza verilen isim.

taraka Eski evlerde olan tahta kilit.

tarla bozalā Genellikle çam ağaçlarında bulunan iri bir kuş türü.

tas Eski zamanlarda kullanılan maşrapa.

tāsı gün Diğer gün.

tatan İri kurbağa.

tatleşki Bir tür limon.

tavsımak Bozulan yemeklere verilen ad. Aynı zamanda vakti geçmiş her şey için de kullanılır.

teberik Öksüz çocuk.

tecir Tüccar.

tefek Asma (DS. 386: *Kızılağaç-Alanya).

tefni Defne yaprağı.

teker Dikiş makinası (DS. 3865: *Deretürbeli-Alanya).

tekesendurmak Birisine uslu durması için söylenir.

tekne Hayvanların su içmeleri için yapılan çeşme.

teleme Hastalık sonrası iyileşme dönemi (DS. 3781: *Alanya)

teneke Kadın donu, şalvarı (DS. 3882: *Alanya).

tenke *bk.Teneke*

tentene Dantel.

tepegöz Dikkatsiz, sakar kimse.

tepsirmek Nemli, hafif kuru yer.

terki Yiyecek konulan sefer taşı.

terkilemek Binek hayvanların üzerine semer atmak.

teşenneş Zarar.

tetir Yeşil ceviz kabuğu, nar vb. bitkilerin bıraktığı leke (DS. 391: *Alanya).

teze Kibar, nazik.

tezikmek Bir kimseyi herhangi bir şeyden soğutmak, bıktırmak, bezdirmek.

tıkaç Gider vb. yerlere koyulan kapak.

tıkırdavık Hayvanlar için yapılmış yol.

tıkmak Obez kimse. Hem hayvanlar için hem de insanlar için kullanılır.

tımsık Arsız kimse.

tınas Ekinleri biçtikten sonra bir köşeye yığmak.

tingırdamak Sünnet ve düğünlerde çalgı çalmak.

tırablus Meyvesiz dut ağacı.

tırlamak Bir işi sonu gelmeden bitirmek, yarım bırakmak.

tırtar Kaygısız kimse.

tırtıklamak Çalmak, araklamak.

tırın Köy evlerinin yanındaki otsuz, kıyısı çevrili bahçe (DS. 3922: *Alanya).

tırtır Bir kuş türü.

tırtlı ekşi Bir çeşit limon (DS. 3927: *Alanya).

tıslamak Nefes nefes kalmak.

tiftimek Pamuğu, yatak vb. yapımı için ayıklamak.

tilke Kumaş pantolonlarda düğmeden önce geçirilen demir tutacak.

tille Hayvanlara yükü yükledikten sonra düşmemesi için kullanılan ip.

timli Sapı olmayan çakıya verilen isimdir (DS. 3935: *Deretürbeli-Alanya).

tingildemek Çok hareketli olmak, yerinde duramamak.

tintiri Şüpheli, her şeyden mana çıkaran alingan kimse.

tipildemek Çok heyecanlamak.

tirgeme *bk.tirkelemek* (DS. 3939: *Alanya).

tirkelemek Sıralamak, düzenlemek

tirkeme Yemek taşınan sefer taşı.

tirik Sincap (DS. 3970: *Alanya).

tirki Develerin üzerinde taşınarak genellikle göç sırasında kullanılan leğen.

tiritlenmek Tutumlu kimse.

tirmis Yabani bakla (DS. 3941: *Alanya).

titinket Algısı açık kimse.

tokucak Eski zamanlarda çamaşır yıkamak için kullanılan tahta sopa.

tokurcun (I) Eski toprak evlerde bulunan tahta tuvalet.

tokurcun (II) Dam kıyısı (DS. 3953: *Alanya).

tol Taştan yapılan kapı üstlerine oturtulan kemer.

toma Bakımsız ve yıkanmamış saç.

tomarmak Titremeye yakın üşüme belirtisi.

tombili Şişman.

tombuluş Deve yavrusu.

tomuşmak Surat asmak.

topa Yuvarlak küre biçimindeki şekil (DS. 3964: *Alanya).

topalak Bahçelerde çıkan yabani ot.

topalamak Şekli yuvarlak olan meyvelerin olgunlaşmaya başlarken aldıkları hâl, durum.

topan Kırılent, küçük yastık.

topana Tahta saplı bıçak için kullanılan ad (DS. 3965: *Alanya).

topluk Çocukların oynadığı tahtadan yapılan yuvarlak şeklindeki oyuncak.

topuç Domates, karpuz, portakal gibi yuvarlak meyve sebzeler.

topuz arpa Başağı 3-5 sıralı iyi cins arpa (DS. 3968: *Bademağacı-Alanya).

tor Fidan halde olan çam ağacı.

tortlu Tortullaşmış meyve suları ve bal pekmez gibi gıdaların tortullaşması.

tosalak Çekici kimse.

tosarık Üzgün, morali bozuk kimse.

tosbā Kaplumbağa.

tostoparlak Yuvarlak.

toy Küçük serçe.

tökezlemek Ayağı bir yere takılıp düşmek.

tömen Yanmış orman arazisinde bulunan mantar.

tömeken Semiz otu (DS. 3980: *Alanya).

tuluK Keçi derisinin içine ayran yapmak için kullanılan araç.

tuluş Fırtına (DS. 3991: *Kargıcak-Alanya).

tuman Don, şalvar.

tumba Güreşte yere yıkmak.

tura Eski zamanlarda tahtaya iplik sarma yöntemi.

turaÇ Hindiyeye benzeyen bir kuş türü.

turalamak Tur atmak, gezmek.

tutamak Yemek pişirildikten sonra yanmayı engellemek için kazan veya tavayı tutmakta kullanılır.

tutma Hizmetçi, uşak (DS. 4002: *Alanya).

tutu *bk. tutamak.*

tülekeş Aşırı zayıf kimse.

tülenmek Yavaş yavaş zenginleşen kimse için kullanılır.

tülenmek Dügümlenmek, genellikle karın ağrılarında söylenir.

tülü deve Çift hörgüçlü deve ile tek hörgüçlü devenin melezi.

tülütonton Banya (DS. 4012: *Alanya).

tülü topalak Şeftali (DS. 4011: *Alanya).

tümek Kaçmak.

tümsük Cimri kimse.

tüngüme Zıplamak, eğlenmek.

tütmek (I) Koklamak.

tütmek (II) Ateşten çıkan duman.

tütü Parfüm.

tütülemek Keklik vb. hayvanları avlarken kuş gibi taklit yapmak.

tütünmek Isınmak.

türene Gelenek, görenek (DS. 4015: *Alanya)

tüsüz (< tüysüz) Palamut balığı (DS. 4020: *Alanya)

-U-

uçun için.

ufra Küçük parçacıklar.

uğur parası Askere giden erkekelere ve gelinin başından aşağı serpilene para.

ulkuma Vurdumduymaz kimse.

ulkuya Uyuşuk kimse.

ulutmak Can yakmak, ağlatmak.

umacı Çarşafı kadın.

ummaca Hayal kırıklığı.

unartmak Düzeltmek (DS. 4041: *Alanya).

ünmak Acı çekmek.

uruba Elbise.

urup Çeyrek.

uş Kötü (DS. 4046: *Alanya).

uşgartmak Abartmak (DS. 4047: *Alanya).

utaşmak Bir şeye uzanmak.

uTlanmak Mahcup olmak.

uTlu Efendi veya hanımefendi kimse.

uylaşmak Anlaşmak (DS. 4052: *Alanya).

uyuntu Davetsiz misafir.

-Ü-**üleşmek** Paylaştırmak.**ülmek** Düşmek.**ülü** Ölü defnedildikten sonra yenen yemek.**ülübü** Böğrölce (DS. 4066: *Alanya).**ümüklemek** Boğazlamak.**üneşik** Ilık su.**ünlemek** Bağırarak.**ünük** *bk. hüyük.***üPlemek** Bir şey ayıklamak.**ürmük** Bezelye.**ürtmek** Yeni çıkan menengiç filizi (DS. 4063: *Kargıcak-Alanya).**ürülmek** Ağrı ya da yaralanmalarda bir yerin şişmesi.**ürün (I)** Süt ürünleri.**ürün (II)** Dağlarda kuruyan ot (DS. 4073: *Alanya).**üsemeye** Boşuna.**üş** *bk. üyüşlenmek.***üşelemek** Sofra vb. yerlerde yemeklere sinek konmaması için elle yapılan eylem.**ütmek** Oyunda kazanmak (DS. 4081: *Alanya).**üTmelik** Menengiç ağacının fidanı.**ütülük** Orman yangınlarından sonra görülen kurak arazi.**üveç** İki yaşından büyük keçi.**üvez** Kene.**üveyik** Güvercin cinsi bir kuş.**üyüşlenmek** Yavaş hareket etmek, oyalanmak.**üyütmek** Aldatmak.**üzenges** Kesinlik (DS. 4075: *Alanya).**-V-****vakıTlı** Zengin, varlıklı kimse.**velense** Mandalinadan büyük bir portakal.**vergili** Garanti etmek, söz vermek.**vıykırmak** Çığlık atmak.**vızılı** Umursamamak.**vidalı** Kurnaz kimse.**vizildemek** Acı çekmek.**-Y-****yaba** Tahtadan yapılan harmandaki ekinleri ayıran tarım aleti.**yaban** Gurbet.**yabanı** Verimsiz ağaç.**yādıran** Yağmur getiren lodos yeli (DS. 4121: *Karaveliler-Alanya)**yağız at** Siyah renkli bir at.**yā'ır** Başında tüy olmayan.**yaka** Dağ yamacı (DS. 4129: *Alanya).**yal** Köpeklere verilen mama.**yalah** Çukur (DS. 4136: *Alanya).**yalak** Hayvanların su içtiği yer.**yalandırma** Kandırmak.**yalancı geçi** Erguvan ağacı.

yalāntı Tabaklardaki yemekleri tam bitirememek, tabaklarda artık kalması.

yalgapan Beleş geçinen kimse.

yalık Azık.

yalın-ayak Hiçbir malı olmayan fakir kimse.

yalkı Tüfek (DS. 4149: *Alanya ve köyleri)

yallak İtibarsız kimse.

yallos Deniz ve akarsularda fırtınalı hava sonucunda karaya vuran dal, yaprak, yosun vb. çöpler.

yalman Küçük engebesiz düz taş.

yambıç Yamuk, eğri.

yanfir Düz gitmeyen sağa sola sallanan kimse veya araç-gereç.

yanıç İçerisine ıspanak, yumurta veya peynir konularak sacda pişirilen bir börek türü (DS. 4169: *Alanya).

yanşak Geveze densiz.

yanşanmak Sözü yenileyerek alay etmek (DS. 4175: *Alanya).

yanpeş Bir cismin kenarı.

yantiri Topallayarak yürüyen kimse.

yapışgan *bk. puturak.*

yardırmak Buğdayı bulgur hâline getirmek için yapılan üğütme işi.

yargın Sırt, bel (DS. 4119: *Alanya).

yarılgamak Korumak, esirgemek.

yarpız Dere kenarlarında yeşil naneye benzer ot.

yaşanlamak Beşik kertmesi.

yasılmak Bir yerden hızlı bir şekilde uzaklaşmak.

yasır Suçlu kimse.

yaslamak Dayak atmak.

yaşmak Kenarı oyalı tül bent.

yatırma Bağ ve bahçelerde asma ağacının bir kısmını gömmek. Daha iyi meyve vermesi için yapılır.

yaTısmak Çekimser kimse.

yavan Tatsız tuzsuz.

yavsı Bir tür at sineği.

yavşak *bk. sirke.*

yaygı Yeni gelin olacak kimsenin evlenmeden önce evinin sergilenmesi.

yaylan Ağzı geniş kap (DS. 4216: *Alanya).

yazgı Alın yazısı.

yazmış *bk. çebiç.*

yaylan Ağzı geniş hayvan kabı.

yēcek Yiyecek.

yeke Dümen kolu.

yekinmek Dayanmak, çabalamak.

yeKtirme Topal.

yel Bir işte çalışıp terledikten sonra rüzgarın çarpması.

yeldirme Rüzgar estirmek.

yeli Atın boynundaki kıllar.

yelli Rüzgarlı.

yembeleç Doğuştan ayağı yamuk kimseler için kullanılır.

yemeni Baş örtüsü.

yem ğuşu Evcil kuşlar.

- yemiş** İncir.
- yemirmek** Dağıtmak.
- yenek** İştahla yenen yiyecek.
- yenimek** Yenilemek, rahatlamak.
- yenişmek** Güreşmek.
- yeni yaka** Dünür (kız evi tarafı için kullanılır).
- yepinti** Yaz gündönümünde otların kurumasıyla ineklerin sütünün lezzetlenmeye başlamasına verilen isim.
- yerinçe** Hayal kırıklığı.
- yersimek** Gıdaların bozulması.
- yersinmek** Yer seçmek, yerini beğenmemek.
- yetilmek** Yetişmek.
- yetiz** Tamam (DS. 4261: *Alanya).
- yevelemek** Gevelemek.
- yeygi** Büyük baş hayvanlara verilen saman.
- yeygilemek** Beslemek
- yeyinti** Yemek, azık.
- yeyni** Hafif.
- yılgın** Korkak.
- yirenmek** İğrenmek.
- yitik** Kayıp (DS. 4283: *Mahmutseydi-Alanya).
- yiğilemek** Hayvanların kendi cinslerinin dışkılarını koklaması.
- yókarı** Yukarı.
- yoKlu** Yoksul kimse.
- yollamacı** Otogarda bulunan bilet veznesi.
- yonsa** Yoksa.
- yordam** Klavuz, yardımcı.
- yoşumak** Gevşemek (DS. 4302: *Alanya).
- yoYlu** Kötü niyetli kimse.
- yoymak** Olumsuz iş.
- yoYukmak** Yabancı bir yere gidince o yere alışmamak.
- yoZmak** Soğumak (DS. 4306: *Alanya).
- yoñleştirme** Düzgün bir iş yapmak.
- yoñlü** Uygun, iyi, doğru.
- yoñtem** Uygun (DS. 4309: *Alanya).
- yoñekli** Hayvanları sürekli aynı yerde otlaması.
- yoş** Alaca karanlık (DS. 4312: *Alanya).
- yuka** İnce, zayıf.
- yumuşmak** Uslu, sakin durmak.
- yunah** Çamaşır yıkanan yer (DS. 4320: *Mahmutseydi-Alanya).
- yurT** Oba, oymak gibi yerlerde bulunan köy, yaşam alanı.
- yurdu** İğnelerde iplik geçirmek için bulunan delikli kısım.
- yusuf** Bir mandalina türü.
- yuvak** Toprak damı düzlemek ve pekiştirmekte kullanılan taş silindir.
- yuvarlak portakal** *bk. alanya portakalı.*
- yüklü** Hamile (DS. 4330: *Alanya).

yüklük Yorgan, yastık, battaniye vb. koyulan ahşaptan yapılan dolap.

yüksünmek Çekimsiz olmak (DS. 4330: *Alanya).

yülek Düz bir taş.

yülümek Yolmak, koparmak (DS. 4332: *Oba-Alanya).

yülütme Saçı tamamen kestirmek, kel olmak.

yümek Çamaşır yıkamak.

yürtme Hayvanların çiftleşmesi.

yüve Başiboş, sahihsiz hayvan (DS. 4337: *Alanya).

-Z-

zâr I Başı boş gezen, işsiz.

zâr II Herhalde.

zapıratmak Dövmek.

zapırradanak Aniden birden bire.

zaT Elde avuçta hiçbir şeyin olmaması.

zav Eziyet.

zavadanak Aniden, birden bire.

zavlak Uzun ince kimse.

zavrak Köylerde ağaçtan yapılan genellikle eski evlerde bulunan pencere.

zebella Çok büyük, aşırı iri.

zebil Çok fazla, aşırı.

zevüklenmek Alay etmek (DS. 4359: *Alanya).

zehde: Zâhide, bir kız ismi

zehre Tahıl ürünlerinin genel adı.

zêr: Zehir.

zeyil Yorgun.

zerzevat Hemen hemen tüm gıdalardan toplanarak oluşturulan sepetin içindeki malzemeler.

zıba İri kimse.

zıbarmak Sürekli yatmak, uyumak.

zıbık Aşırı şişkinlik.

zıbın Belden yukarı giyilen iç çamaşırı.

zıkım Zehir lokma.

zıkırdamak Gevezelik etmek.

zingacı Başkasının malına göz diken ya da başkasının mirasına konmaya çalışan kimse.

zingırdatmak Çok şiddetli ses çıkarmak.

zıravıt Aşırı büyük kimse.

zırgıtlanmak Döverek ya da zorlayarak göz dağı vermek (DS. 4370: *Alanya).

zırlan Belli başlı ağaçların dalı olmadan gövdesinin çok uzun olması.

zırnık Azıcık.

zıvana Öfke.

zıypak Kaygan ve parlak (DS. 4385: *Alanya).

zibidi İşsiz, güçsüz kimse.

zinemit Dağ yamaçlarında bulunan sarı ot.

zingit Yabani armut.

zirzop İşe yaramayan, faydasız kimse.

ziyare Bir tür peynirli poğaçı.

zonglamak Acı çekmek.

zoTđiri Boş gezen, serseri.

zuvala Ekmek açılırken elle
yuvarlanan hamur.

zoba(< soba) Soba.

zobu Uzun boru.

zövla Sığırların tarla sürerken
boynuna geçirdikleri değnek.

zöven Kalın sopa.

zülam Parası olmayan kimse.

4.2. Antalya İli Alanya İlçesi ve Yöresi Ağzlarında Kullanılan Kalıp İfadeler

-A-

acı domurmak Ağaç dallarının kesilerek kullanılacak hâle getirilmesi.

acısını çıkarmak İntikam almak.

acız beciz olmak Bir işten bıkmak, usanmak.

aÇ-acına Bir şey yiyip içmemek.

açlıktan ırılmak Açlıktan yorgun düşmek.

acıyan yerim başka acıkan yerim başka Hüzünlü bir durumda da olursa aç kalamamak, yiyip içmek.

aç yeyiP övünme İşi gücü olmayan kişilerin varlıklı gibi davranması.

adam dēl cüdam İnsan gölgesi.

adam içine çıkmak Saygın kişi.

adamı sellelemek Herhangi birisini dövmek.

adı baTmayasının eniği Genellikle öfkelenince söylenen kalıp bir ifade.

adını göymek Düğün, nişan gibi etkinliklerin tarihini belirlemek.

adını yavuz etmek Adını kötüye çıkarmak.

āī çökmek (< ağı çökmek) Zehirlenmek. Bir yemekten zehirlenmek yahut zehirli bir hayvanın ısırması sonucunda zehirlenmek anlamında bir kalıp ifade.

āīsını almal Hastalığın veya acının geçmesi.

aħret suali sormak Çok soru sormak.

aķarı koķarı olmak Hilesi bol olan kişiler için kullanılır.

aKġını koKġunu yōK Temiz mallar için kullanılır.

akıl çıkısı Çok zeki kimse.

aķlı suya ermek Bir şeyi geç anlamak.

aķlı terelelli Zeki kimse.

aķsaPlak Temiz yüzlü kimseler için kullanılır.

aķa bulaşık Bir şeyi tam yıkamamak.

alaca ġuş gibi bakmak Birisinden medet ummak, yardım istemek.

ala geçinin küpeli olā mısın Kendini herkesten üstün tutmak.

ala ġuş etmek Bir işi gelişi güzel yapmak.

alanda ġalmak Ortada kalmak.

algım şalgım Hayal meyal.

alımı çalımı yerinde Keyfi yerinde olan kimse.

Allah boy vermiş ğaldırmış ğö
vermiş Çok uzun boylu kimseler için kullanılır.

Allah devesi Yeşil renkte bir çekirge türü.

Allah guru iftiradan saKlasın
İftiraya uğrayan kimseler için kullanılır.

Allah ocağımı tüTdüre Annelerin evlatları için ettiği hayırlı bir dua. Genellikle evlenip yuvalarının mutlu huzurlu olması için edilir.

Allah onluk vere Bir kimseye işi gücü rast gitmesi için edilen dua.

Allah şeş getirmesin Kötülük gelmemesi için yapılan dua.

Allah yarılğasın Allah korusun.

alım pullum Gelinin başına örtülen duvak.

alım yeşillim Yağmur yağdıktan sonra gökyüzünde beliren gök kuşağı işaret edilerek kullanılır. Gök kuşağının yerine bu kalıp ifade kullanılır.

alnımın ğara yazısı Genellikle bir kimsenin başına bela musibet geldiğinde kullanılan kalıp ifade.

alnının şağı İnsan kafatasında bulunan alnımızın orta kısmına verilen isim bir şeyin tam ortası.

al yandan gelmek İyilikle karşılık vermek.

aman hērim Boşu boşuna. Gereksiz iş.

aman şu deli löllü İtibarsız, saygın olmayan kadınlar için kullanılır.

anacıK bōbacıK günü Çok kalabalık ortamlar için kullanılır.

anız yedirmek Ekinler toplandıktan sonra diplerinde kalan kuru otu hayvanlara yedirmek.

aPCal aPCal yörümek
Topallayarak yürümek.

aPdal avradı Dilencilik yapan kimse.

aPdal göçü Göçe hazırlanırken gerekli gereksiz ne varsa almak, o şekilde yola çıkmak.

arasaTda ğalmak Ortada kalmak.

ardından sapan daşı aTsan yetişmez Çok hızlı giden kimseler için kullanılır.

ardından su bile vermemek Ölen bir kişinin ardından hiçbir şey yapmamak.

arı duru Saf, temiz.

arılık vermek Manevi işlerde belli miktar olmadan verilen hediye.

arına bölmek Yapılan bir iyiliğin karşılık bulmaması.

arının yuvasına çöp sokmak Acı bir olayı tekrar gündeme getirmek.

ārısız başa derT Durduk yere dertlenmek.

arğa çevirmek Bir kimseye destek olmamak.

arğa çıkmak Destek olmak.

ası gelmek İsyân etmek, isyankar davranmak.

aslı Һu nesli Һu Soylu kimseler için kullanılır.

āşamın öşü Akşam karanlığı.

av eti daban eti Ava çıkan kimsenin sadece gezdiğiyle kalması, avdan eli boş dönmesi.

avını uçan ғuşdan ғаPmak Açık göz kimse.

ayāna ғara su inmek Çok yorulmak.

ayāni kes- Bir işten uzaklaştırmak.

ayānın altına püse sürmek Ansızın gelen kimseler için kullanılır.

ayaқ yolu Tuvalet.

aynı ғargıdan işemek Aynı fikirde ve zikirde olan kimseler için kullanılır.

ayñ-oyun Hile.

āız dadı Düğün günü gelinlere verilen tatlı.

āız āza vérmek Samimi bir şekilde konuşmak.

āız dil vérmek Konuşmayı kesmek.

āızı burnu yerinde Güzel kadın.

āızı cavişdamak Şapırdatarak yemek yemek.

ay-efe Samimiyet için kullanılan kalıp ifade.

-B-

baraşan pürü kesmek Koza için yetiştirilen dut yaprağını budamak.

başı diğiz olmak Sakin, dertsiz kimse.

başımın günü Yoğun telaş içinde olmak.

başına çıkmak Bir işte beceriksiz olmak, başaramamak.

başına çokuşmak Etrafına toplanmak.

başına kaçmak Yaptığı işi sürekli dile getirmek.

başına nuh tufanı gelmek Başı beladan kurtulmamak.

başında bitmeyik-ot kalmamak Üzüntü, sıkıntı çekmek.

başında duTdur ācı olmak Birisine musallat olmak, hiç başından ayrılmamak.

başını ғasmak Yük taşıyan hayvanların yokuş yukarı çıkarken, boyunlarına bağlanan ipin ayaklarına dolanmaması için semer kısmına uzatılması.

başını puturaҚ çuValına sokmak Sürekli başını belaya sokmak.

başının etini ditmek Çok konuşmak, vır vır etmek.

bedeni cıngışmak Hastaların titreme veya ağrı çekmesi.

biçā keskin Toplumda sözü geçen kimse.

bi ğarın dışarı Uzaktan akraba.

bi goraf Kendine yetecek kadar sebze ekmek.

bi gorum Az, azıcık.

bi ğuduzlū olmak Huysuz kimseler için kullanılır.

bi ğulağ *bk. bi gorum.*

bişlik vermemek Tanıdığı birisini görmezden gelmek.

binek daşı At, katır ve eşek gibi hayvanlara binmek için kullanılan taş.

bindiği dalı ğurutmak Uğursuz kimse.

bişey yatāna ğomamak Dikkate almamak, yokmuş gibi davranmak.

bi yere dolālmak Yere düşmek.

bizim ğız Aileden veya komşuların çocuklarına verilen kalıp bir ifade.

bizim olan Aileden veya komşuların çocuklarına verilen kalıp bir ifade. Bizim oğlan.

bal dudak Başkasının hoşuna gidecek söz söylemek.

basılı Bol, çok zengin.

batır Gelmek fiili ile çok kullanılır. gelipbatır (< geliyor).

bedeni cıngışmak Vücutta bir yerin kaşınması, alerji.

beri benzeri Ha şöyle.

bi yere dolālmak Bir yere çarpmak, toslamak.

bi ğıymık Çok az.

bi goşam Bir avuç dolusu.

bi sokum Bir lokma, azıcık.

bi yamacı Karşısındakine benzeyen.

boğazına tirkelenmek Yemeği boğazında kalmak.

borusu öTgün Sözü dinlenen kimse.

böcü gibi Çalışkan kimseler için kullanılır.

bōlek tutmak Hayvanların böcek ısırması sonucunda huysuzlaşması.

bön bön bakmak Boş boş bakınmak.

bulup burnu ğiçişmek Sonradan görme kimseler için yaygın kullanılır.

burnuna tütmiş olmak Genellikle hem yaramaz çocuklar için hem de toplum içinde olay çıkaran kimseler için kullanılır.

burnunda tütme Özlemek.

bülüç gibi Genç kadın.

-C-

cam ğırına dönme Üzölmek, hayal kırıklığına uğramak.

camı tez Hızlı iş yapan kimseler için kullanılır.

cavır-eşegi bağlamamak Bakımsız tarla, bahçe gibi beğenilmeyen yerler için kullanılır.

cebi delik Beş parasız.

cenderede ğalmak Daralmak, sıkıntıya düşmek.

cengöl olmak Kalaylanması gereken bakır kap, tabak.

cereme çekmek Bedel ödemek.

cılkı çıkmak (I) Besin maddelerinin bozulması.

cılkı çıkmak (II) Bir işin üzerine çok düşmek.

cıs cıbıldağ çıkmak (I) Genellikle kış aylarında mevsime ters bir halde giyinenler için kullanılır.

cıs cıbıldağ çıkmak (II) İflas etmek.

cici çıkmak Yaraların kanaması.

ciyeri çıkmak Yardıma muhtaç olmak.

ciPden Allaha Cidden, gerçekten anlamlarına gelen soru edatı.

civileşip durmak Güzel sözler söylemek, iltifat etmek.

cör cör Sağanak yağmur yağarken kullanılır.

curfalık malzemesi gibi dökülöl olmak Hasta kişilerin vücut ağrılarını dile getirirken kullandığı işlek bir ifade.

-Ç-

çakal öldüye vurmak Sinsice etrafi izlemek.

çangal çungal Genellikle düz olmayan ağaçlar için kullanılır.

çarmaKda ğalmak Çaresiz kalmak.

çapıT gibi Verimli sebze ve meyveler için kullanılır.

çekene gibi Zayıf kişiler kullanılır.

çen çen etmek Gereksiz konuşmak.

çer çöp İşe yaramaz.

çıKla çıKla Yemekleri ekmeksiz yemek.

çıkamaz gömlek Samimi arkadaş.

çıra pardısı gibi Sağlıklı, dinç kimseler için kullanılır.

çilesi ğırgın olmak Mutsuz, umutsuz olmak.

çinga çirPmek Ateşten kıvılcım sıçraması.

çiyirdik gibi Taze.

çirpi çekmek Sınırları ayırmak için ya da evlerin temelini atarken ip ile işaret bırakılması.

çisenti yemek Yağmura yakalanmak.

çotu çıkmak Ayağın kırılması veya çatlaması.

çulu esgiTmek Bir yerde fazla mesken tutmak.

-D-

daban eti Av sonunda vurulan hayvanlar için kullanılır. Daban eti denmesinin sebebi de tabana kuvvet deyiminden yola çıkarak yaya olarak avlanmak demektir.

dalak gibi olmak Yoğurtların koyulaşması.

dalap olmak Dişi atın erkek atı istemesi, cilve yapması.

dalına binmek Sürekli bir kişinin yanından ayrılmamak. Musallat olmak.

daş atıp gölu yorulmamak Emeksiz, basit iş yapmak.

dayak yası Dayağı hakeden kimse için kullanılır.

deremeti kesilmek Dermanı kesilmek.

derisini yüzmek İflas etmek.

deşiricilik yapmak Dilencilik yapmak.

deveyi yüzüp gülâna getirmek Bir işin sonuna gelmek, bitirmek.

dıkı dıkı Azar azar.

dırnak kaKmak Hayvanların tırnaklarını bir yere takması.

dike durmak Ayakta durmak.

dil böcüsü Çok konuşan çocuk.

dilfirlerin deli osman mı sandın Karşısındakini saf yerine koymak.

dişi dırnâ dökülmek Çok çalışıp halsiz düşmek.

doğuz ölana dayandım bi çomaÇa dayanamadım Açlığa dayanamamak.

doğuz çocuKla mārada mı ğaldın Malı, mülkü olduğu hâlde hâlâ çok çalışan kimseler için kullanılır.

dombay gibi Kilolu kimseler için kullanılır.

don yā gibi Soğuk, asık suratlı kimseler için kullanılır.

dorun gibi Genç ve güzel kadınlar için kullanılır.

dua singini İşi gücü rast gitmeyen kimseler için kullanılır.

duluP gibi Bembeyaz.

duman attırmak Hızlı bir şekilde işi başarmak.

duru durā olmamak İşi çok olan kimseler için kullanılır.

dutuz etmek Meşgul etmek.

duz yalattmak Eziyet etmek.

dūn murtlucaya gelmek Düğün tarihinin yaklaşması.

dünya damahı Dünya işleriyle çok uğraşan kimseler için kullanılır.

dürtüle ğalmak Yürüyememek.

düşüne yatmak Bir şeyi önceden tahmin etmek.

dēme tekin Zor iş.

dī daban Sürekli yürümek.

-E-

ecīcük Değersiz eşya.

ecirini çıkarmek Yapılan bir işin karşılığını fazlasıyla almak.

el kiri Gelip geçici şeyler için kullanılır.

ellēlem Allah-ü alem

el üsemesine Tek başına kendi işini halletmek.

elemet ğıyāmaT Çok büyük, fazlaca.

el-ayā pek Temiz kimse.

eli başına ermemek Çok yoğun olmak, boş vakit bulamamak.

eli gö-ermek *bk. müzevirlemek*

eli yaTġın Hamarat.

eline dutuşturmak Gizliden yardım etmek.

eline yapışmak Çocukların ailelerine yardımcı olması.

elimin-ula Eski zamanlarda bir yerden bir yere haber taşıyan çocuklar.

eř guyatına Tüm gücüyle yüklenmek.

eşşeKline doyma İyilik karşılığında kötülük bulmak.

etē ataş almak Heyacanlanmak.

etēndē daşı döküvermek İcini dökmek.

etēni çemlemek Eteğini toplamak.

-F-

fanticilik yapmak Üç kağıtcılık yapmak.

farradanak uçmak Hızlı bir şekilde gitmek.

fasille vermek Parasını vermek.

feldir feldir etmek Zor yürümek.

felle vermek Yapacağı işe engel olmak.

filç gibi Sırılsıklam ıslanmak.

fıldır fıldır etmek Oynak kimse.

fitil olmak Çok sinirlenmek.

fodulanıp durmak Kendi kendine söylenmek.

forsasını almak Öfkesi geçmek, sakinleşmek.

fort fort etmek Karşılık vermek.

fos çıkmak Göründüğünden farklı olmak.

fora geçmek İşe yaramak.

-G-

ġaba ġuřluk Öğle vaktinden bir saat kadar öncesi.

gacıradaK Hızlıca, ani.

ġadırga gibi Sağlam yapılar için kullanılır.

ġadilliK olmak Şanssız olmak.

galan Bundan sonra, artık

gancık Sözden caymak.

ġan-ümüş Bir darbe alındığı zaman kanın akmaması, herhangi bir uzvun kan toplaması.

ġan yuducu Yolsuzlukla gelir elde eden kimse.

ġara düzen Gelişigüzel.

ġara zoruna İsteksiz iş yapmak.

garer mi olur? Belli mi olur?

garılıP ġalmak Hareketsiz kalmak.

ġarın çorbası İşkembe çorbası.

gıtı gıtına Ucu ucuna

gebik gibi Çok zayıf kimse.
geç gel Buyurmak, oturmak.
geçi dili yemek Sürekli konuşan kimseler için kullanılır.
gev gev etmek Gereksiz konuşmak.
gıbış gıbış etmek Yavaş hareket etmek.
gırışıp durmak Sıkıntı çekmek.
gıt gelmek Yetersiz olan herşey için kullanılır.
gicimik tutmak Kaşınmak.
gilik yemiş bozalaK gibi Sersemleşmek, derin düşünceye dalmak.
goca ğasnak Gizli iş çeviren kimse
goca zöplek Aşırı boylu kimse.
gocun gocun etmek Utanmak.
göbeTde ğırmak Ekin sırasında tarlayı temizlemek.
gölen etmek Bahçeyi çok fazla sulamak.
gömgök Yeşil çay dere gibi yerlerin renklerini tasvir ederken de kullanılır.
gönlü yuKa Duygusal kimse.
guduz Kuvvetli kimse.
ğulakdar olmak Gündemi takip etmek.
ğúmbüdü ğúmbüdü Aşırı ses.
ğurt dutmak Yerinde duramamak.
ğuzu dişi bitirmek Genellikle yüz yaşındaki kişilerde çıkan diş.
gücü ğırgın Durmadan hastalanan kimse.

-H-

hakık gibi Güzel pişmiş yemek.
halhaldan geçmek Güçten düşmek.
halına dur! Uslu durmayan çocuklar için kullanılır.
harman üstüne varmak Hasatın en bol olduğu zamanlarda kullanılır.
harpadanak Isırmak.
hava dutgun Aşırı yağmurlu havalar için kullanılır.
hıllı beter Tüm işlerin tersine gitmesi.
hünük hünük esmek *bk. hünük*
humayın gibi Temizliği vurgulamak için yapılan benzetme.
-I-
ıldırâp durmak Güneş doğarken etrafa yansıyan ışıltı.
ılgım şılgım Zor hatırlamak.
ılık şılık Tadı tuzu olmayan meyve.
ımrıgı gibi Herşeyin tazesini için kullanılır.
ırgın düşmek Zayıf, yorgun düşmek.
ırın ğırın etmek İş yapmaya gönülsüz olmak.
ırıp çevirmek Sahtekârlık yapmak.
ısbaTlık vermek Şahit göstermek.
ısmarıç vermek Haber göndermek.

-İ-

ibî gızarmak Ergenlik çağına gelmiş erkekler için kullanılır.

İçi gıynamak Aşırı açlık çekmek.

İçi ğurtlu Birbirini çekemeyen kimse.

İçi ilimemek Beğenmemek.

İleyip tükenmek İyice zayıflamak.

İlikçe asmak İncirlerin arasına olgunlaşmamış incir bırakmak.

İlmi bir Çok samimi olan kimseler için kullanılır.

İmanı gevremek İyice yorgun düşmek.

İngiye yakalanmak Grip olmak.

İrezil müttezil olmak Saygı görmemek.

İşd-öle İşte öyle.

İzİraP çekmek Acı çekmek.

-K-

kefgisi çıkmak Çok zayıflamak.

kel alışmak Kötü alışkanlık.

keletir dizmek İncirleri kurutup sera iplerine dizmek.

keline gitmek Gücüne gitmek, kırılmak, incinmek.

kel şey Beğenilmeyen şey.

kelce olan Samimi olunan komşu veya aileden erkek çocuğa kullanılan sevgi kelimesi.

kelce ğız Güzel, hanımefendi kızlar için kullanılır.

kepici çıkmak Aşırı zayıflamak.

kıl üstünde oturmak Mahcup olunan durumlarda kullanılır.

kikileyip durmak Sürekli gülmek.

köfün gibi Aşırı şişman.

köken ekmek Sebze fidanı ekmek.

köpek eniklese bulunmaz Çok karışık ve düzensiz evler için kullanılır.

külünü göğe savurmak Tartışmalarda kullanılan bir tehdit.

kürük olmak *bk. dalap olmak*

kürün kürün akın etmek İnsanların gruplar hâlinde bir yere gitmesi.

küt düşmek Aniden çıkıp gelen kimse.

-L-

labadeşmek Küçük baş hayvanların karın boşluna doldurulan pilav.

laf pitiştirmek Birbirine laf getirip götürmek.

lafı çörez etmek Karşısındaki konuşanı dinlememek

lata gibi Ağır maddeler için kullanılır.

lengeri atmak Bir yerde uzun müddet kalmak.

lök çıkmak Ceviz kırılırken kabuğundan bütün halde çıktığı durumlarda kullanılır.

-M-

malakları salmak Üzölmek.

malamat etmek Rezil etmek.

maya gibi Balık etli, güzel yüzlü kadın.

mel mel bakmak Hayran bir şekilde bakmak.

meremeti dermanı kalmamak Halsiz düşmek.

meset gibi Uzun boylu kimseler için kullanılır.

mih gibi Sımsıkı sarılan kimse.

mırrı gırlmak Morali bozulmak.

münnet atmak Bir işe yeni başlamak.

müzmāl olmak Yok olmak.

-N-

nec_ola? Neden acaba?

ne den? Ne diyorsun?

ne kokar ne tüter Hiçbir şeye faydası olmayan.

nemē rek? Ne gerek?

nevri dönmek Aklı karışmak.

nēden? Ne yapıyorsun?

nişan vermek Nişandan sonra erkek tarafının kız tarafına verdiği altın.

noksası bozulmak Huyu değişen kimseler için kullanılır.

nöbet ğazanı Pekmez kaynatırken sıraya geçmek.

-O-

ocak batırmak İflas etmek. Hiç mal varlığı kalmamak.

ocā küllenesice Genellikle anne veya babanın evlatlarına yaptığı hayırlı dua.

odu ocağı küllenesice bk. *ocā küllenesice*.

okuntu göndermek Düğün davetiyesi göndermek. Düğün gününden bir hafta önce haber verilmesi. Bazı köylerde yazma, havlu, çorap, gömlek vb. verilirken merkeze yakın yerlerde düğün davetiyesi dağıtılır.

ot purç Etsiz yapılan yemek.

oturtma atmak Güreşte yapılan bir hamle.

-Ö-

ödü ğanı sıTmak Çok korkmak.

öfün söfün etmek Şaşırmak.

öle dēl mi? Öyle değil mi?

ölçüm olmaya Kötü bir kaza veya hastalıkta kendisine de bu marazların bulaşmaması için söylenen bir tür dua.

önünden geçmek Fikir almak.

örüye ğalkmak Gece vakti yemek yemek, atıştırmak.

özē üzölmek Çok acıkmak.

öz çıkmak Büyük çam ağaçlarının gövdesinden çıkan sağlam odun.

-P-

paldırāP durmak Lüzumsuz tartışmak.

pardı gibi Dayanıklı kimseler için kullanılır.

patazıyla su içmek Avuç içiyle su içmek.

pereseqli Borç veren kimse.

pinçe pinçe etmek Parçalamak.

postunu almak Çok dövmek.

pursak pursak Ara ara, nadiren.

pusarıp durmak Surat asmak.

pür gibi Ağaçlardaki meyve ve sebzelerin bolluğunu göstermek için kullanılır.

-S-

sabîñ kirtî gibi Küçük kalan nesnelere için kullanılır.

sācak bacā Birbirine bağlı üç kişiyle yapılan iş.

sālicāla Sağlıcakla, Allah'a emanet.

sîm sîm Genellikle yağmurun ince ince yağması esnasında söylenir.

sapa durmak Kenarda, köşede durmak.

sası sası gelmek Tuzsuz yemekler için kullanılır. Yemeğin tadının, kokusunun kötü olması.

sekeledi vermemek Sıkı sıkı tutmak.

seyrek basan Bir yere arada sırada uğramak.

sîntı olmak Başkasına yük olmak.

sınır kaKmak Bahçedeki sınır komşusunun toprağından faydalanmak.

sıvada gelişmek Hata yapan kimsenin hatasını anlaması.

son tefesi Son defa.

sonradan ataşlama Akla düşmek.

sorguç gibi Yapışkan nesnelere için kullanılır.

soyka seni! (I) Ölen kimsenin eşyası.

soyka seni! (II) Beddua anlamında da kullanılır.

sökün etmek Toplu bir şekilde bir yere gitmek.

sömek gibi Uzun çimler için kullanılır.

suçuksü vermek Kendini suçlu hissetmek.

süksüne vurmak Ensesine tokat atmak.

sümdüklük etmek Genellikle bir sofrada aç gözlülük yapan kimselere uyarı mahiyetinde söylenir.

süPcük gibi Boynu ince kimseler için kullanılır.

sürüncemede kalmak Bir işi bitirememek.

süt liman olmak Kavga edildikten sonra ki sessizlik.

sütlük çalmak Islık çalmak.

sütsüz Etrafına laf atan, taciz eden kimse.

-Ş-

şah dikmek İpek böcekleri koza örmeye başladığı sırada ortaya konulan çubuk.

şavkını gırmak Hevesi kırılmak.

şepit gibi İnce döşek.

şerezan biri Yaramaz, haylaz çocuk.

şeş getirmek Denk gelmek, rast gelmek.

şeşi şeşine Düşünmeden yapılan iş.

şeytanın ğarı boşadī zaman Akşam vaktinden çok kısa zaman önce.

şıra patlatmak Üzüm suyunu pekmeze dönüştürmek.

şorda Orda, orada.

şirazeyi aşmak Sınırı geçmek, sabrı zorlamak.

-T-

tak şak olmak Birşeyin ortadan ikiye ayrılması.

takoza çıkmak İflas etmek.

taslaklanıp durmak Hava atmak, kibirlenmek.

tav delisi Hemen kanmak, inanmak.

tay gelmek Boşanmış çocuklu bir kadının başka bir evlilik yaptığında çocuğunu da aileye dahil etmesi, yanında getirmesi.

tebelleş olmak Musallat olmak.

tel gırmak Hemen alınmak.

tentene örmek Dantel örmek.

tıkaç gibi Büyüyemeyen kimseler için kullanılır.

tırılāvermek Bir yerden kaçmak.

tırpan geçirmek Sıkıntı yaşamak.

tingedenek düşmek Çok korkmak.

tirik gibi Canı tez, tez canlı kimse.

tokat pekitmek Dövmek, tokat atmak.

topana çekmek Bıçak çekmek.

tosalak tosalak gètmek Yavaş yavaş yürümek.

tosarıp durmak Surat asmak.

töğ töğ Üzüntülü bir ortamda kullanılan kalıp ifade.

tutarı dutmak Öfkelenmek.

tülekes olmak Tüysüz insan veya hayvan.

tūp gitmek (< tūyüp gitmek) Kaçmak yok olmak.

tür tür tütme Bahar ayına girildiğinde etrafta kokan güzel çiçek kokuları.

tütü sürmek Parfüm sıkmak.

tüy ğabası Şişman gözükken kimse.

-U-

ucun ucun Bir işi titizlikle yavaş yavaş yapmak.

ummacaya uğramak Hayal kırıklığına uğramak.

un ufra olmak Aşırı küçük parçalara ayrılmak.

uyar akıllı Her söze inanan kimse.

uyku üsemesine Uyku sersemliği.

-Ü-

ülüp ğalmak Bir yere düşmek, kalkamamak.

ümüne çökmek (< **ümüğüne çökmek**) Boğazına sarılmak.

ümüne tirkelenmek (< **ümüğüne tirkelenmek**) Yemeğin boğazda düğümlenmesi.

ümünü çekmek Ölümle tehdit etmek.

üzerinde zaT olmamak Parasız kalmak.

üzerine tülmeK Kavga eden birisinin kaçarak başkasına sığınması.

-V-

var bi ırırbı Gizli iş çeviren kimse.

var get çiçeği Yörüklerin yazın göçtükleri yaylalarda çıkan ve açtığı zaman göçebelerin eve dönüş vaktini haber veren bir bitki.

vardan yenir Çok zengin kimse.

varil gibi Şişman.

vermek veriştirmek Ağza ne gelirse söylemek.

vıyık vıyık etmek Sözüden dönmek, caymak.

vire laf etmek Sürekli konuşmak.

vizilēp durmak Hastaların iniltisi.

-Y-

yal gibi Soğumayan su.

yal olamamak İşe yaramayan.

yalamıklık yapmak Yalalaklık yapmak.

yānı sızdırmak Cimri bir kimsenin malını yemek.

yantiri yantiri gitmek Düz bir yolda sağa sola sallanarak gitmek.

yarasıña duz basmak Acısını tazelemek.

yaslā vermek Bir anda hızlıca dövmek, dayak atmak.

yenek düşmek İştahla yemek.

yeri bürelenmek Yerinden tedirgin olmak.

yeri çatlı İki arsanın birbirine yapışık olması.

yıl uşā Aynı senede doğan kişiler için kullanılır.

yoZ yoZ durmak Yabancı durmak, toplumdandan uzaklaşmak.

yükünü yokarı yīmak İş görmemek, tembellik etmek.

yürek kaKğnlına ūramak Çok korkmak.

yüz tutamā İlgi alaka görmek.

-Z-

zad ğalmamak Evinde, elinde hiçbir şeyi kalmamak.

zangadanak ğalmak Bir anda hiçbir şey yapamaz duruma gelmek.

zarar kütü (< **zarar kütüğü**) Şımarak çocuklara verilen isim

zangıdı zungudu Çok gürültülü ortam.

zevk_ etme Alay etmek.

zıv zıv Sürekli hareket eden araba,
araç vs. sesi.

zıvanadan çıkmak Kontrolünü
kaybetmek, çok öfkelenmek.

zıravıt gibi İri yarı kimse.

zırzıv lak çıkmak Büyük ağaçların
dallarını kesip pürüzsüz hale getirmek.

zıvtine gibi Karanlıkta kalmak.

zülâma çıkmak İflas etmek.

zöv zöv gezmek İşsiz güçsüz, avare.

zövelesi düzgün Çok zengin.

4.3. Kaynak Kişiler

<p>Kaynak Kişi 1: Adı-Soyadı: Emine Kaba Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu Yaşı: 48 Mesleği: Ev Hanımı Memleketi: Antalya/Alanya/Bayır köyü</p>	<p>Yaşı:57 Mesleği: Ev hanımı Memleketi: Antalya/Alanya/Hacı kerimler</p>
<p>Kaynak Kişi 2: Adı-Soyadı: Mehmet Kaba Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu Yaşı: 55 Mesleği: Emekli Memleketi: Antalya/Alanya/Mahmutseydi köyü</p>	<p>Kaynak Kişi 6: Adı-Soyadı: Havana Şanlı Eğitim Durumu: Okur- yazar değil Yaşı: 65 Mesleği: Ev hanımı Memleketi: Antalya/Alanya/Beyreli</p>
<p>Kaynak Kişi 3: Adı-Soyadı: Mustafa Kaba Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu Yaşı: 83 Mesleği: Emekli Memleketi: Antalya/Alanya/Mahmutseydi köyü</p>	<p>Kaynak Kişi 7: Adı-Soyadı: Mustafa Yaman Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu Yaşı: 66 Mesleği: Çiftçi Memleketi: Antalya/Alanya/Fakırcalı</p>
<p>Kaynak Kişi 4: Adı-Soyadı: Cemile Oğuz Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu Yaşı: 48 Mesleği: Ev Hanımı Memleketi: Antalya/Alanya/Okurcalar</p>	<p>Kaynak Kişi 8: Adı-Soyadı: Ali Yaman Eğitim Durumu: İlkokul mezunu Yaşı: 71 Mesleği: Çiftçi Memleketi: Antalya/Alanya/Fakırcalı</p>
<p>Kaynak Kişi 5: Adı-Soyadı: Ayşe Kaba Eğitim Durumu: İlkokul mezunu</p>	<p>Kaynak Kişi 9: Adı-Soyadı: Fatma Şimşek Eğitim Durumu: İlkokul mezunu Yaşı: 67 Mesleği: Ev hanımı Memleketi: Antalya/Alanya/İmamlı</p>
	<p>Kaynak Kişi 10:</p>

Adı-Soyadı: İbrahim Şimşek
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 66
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/İmamlı

Kaynak Kişi 11:

Adı-Soyadı: Rabia Dolu
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 48
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi: Antalya/Alanya/Oba

Kaynak Kişi 12:

Adı-Soyadı: Kemali Elmas
Eğitim Durumu: İlkokul
Yaşı: 60
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/Gökbel

Kaynak Kişi 13:

Adı-Soyadı: Hatice Cengiz
Eğitim Durumu: Okur- yazar değil
Yaşı: 77
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi:

Antalya/Alanya/Güzelbağ

Kaynak Kişi 14:

Adı-Soyadı: Hüseyin Uslu
Eğitim Durumu: İlkokul
Yaşı: 80
Mesleği: Çiftçi
Memleketi:

Antalya/Alanya/Güzelbağ

Kaynak Kişi 15:

Adı-Soyadı: Mustafa Demirel

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/Toslak

Kaynak Kişi 16:

Adı-Soyadı: Mümine Demirel
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 50
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi: Antalya/Alanya/Toslak

Kaynak Kişi 17:

Adı-Soyadı: Hasan Arslan
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 81
Mesleği: Çiftçi
Memleketi:
Antalya/Alanya/Çakallar

Kaynak Kişi 18:

Adı-Soyadı: Ayşe Arslan
Eğitim Durumu: Okur-yazar değil
Yaşı: 78
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi:

Antalya/Alanya/Çakallar

Kaynak Kişi 19:

Adı-Soyadı: Havva İnce
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 65
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi:

Antalya/Alanya/Okurcalar

Kaynak Kişi 20:

Adı-Soyadı: Hüseyin Ergin

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 85

Mesleği: Çoban

Memleketi:

Antalya/Alanya/Karabuynuzlar

Kaynak Kişi 21:

Adı-Soyadı: Süleyman Pişkin

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 65

Mesleği: Çiftçi

Memleketi: Antalya/Alanya/Türkler

Kaynak Kişi 22:

Adı-Soyadı: Ayşe Pişkin

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 60

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi: Antalya/Alanya/Türkler

Kaynak Kişi 23:

Adı-Soyadı: Emine Taş

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 68

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi:

Antalya/Alanya/Kurşunlu

Kaynak Kişi 24:

Adı-Soyadı: Fatma Serdengeçti

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 65

Mesleği: Ev Hanımı

Memleketi:

Antalya/Alanya/Kütürüp

Kaynak Kişi 25:

Adı-Soyadı: Emine Deke

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 51

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi:

Antalya/Alanya/Tosmur

Kaynak Kişi 26:

Adı-Soyadı: Hüseyin Deke

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 62

Mesleği: Çiftçi

Memleketi:

Antalya/Alanya/Tosmur

Kaynak Kişi 27:

Adı-Soyadı: Süleyman Çalış

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 85

Mesleği: Çiftçi

Memleketi:

Antalya/Alanya/Aliefendi Köyü

Kaynak Kişi 28:

Adı-Soyadı: Hayriye Apaydın

Eğitim Durumu: Okur yazar değil

Yaşı: 76

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi:

Antalya/Alanya/Aliefendi Köyü

Kaynak Kişi 29:

Adı-Soyadı: Kadın Aydoğan

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 68

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi: Antalya/Alanya/Oba

Alacami

Kaynak Kişi 30:

Adı-Soyadı: Nurten Gülten
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 63
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi: Antalya/Alanya/Oba

Alacami

Kaynak Kişi 31:

Adı-Soyadı: Lütfi İmamoğlu
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 73
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/İmamlı

Kaynak Kişi 32:

Adı-Soyadı: Osman Soylu
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 80
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/İmamlı

Kaynak Kişi 34:

Adı-Soyadı: Murat Gökbelen
Eğitim Durumu: İlkokul Mezunu
Yaşı: 77
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/Keşefli

Kaynak Kişi 35:

Adı-Soyadı: Mehmet Ali Belen
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 91
Mesleği: Çiftçi
Memleketi:

Antalya/Alanya/Hocalar

Kaynak Kişi 36:

Adı-Soyadı: Ayşe Belen
Eğitim Durumu: Okur-yazar değil
Yaşı: 64
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi: Antalya/Alanya/Hocalar

Kaynak Kişi 37:

Adı-Soyadı: Emine Metin
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi: Antalya/Alanya/Keşefli

Kaynak Kişi 38:

Adı-Soyadı: Sabri Yılmaz
Eğitim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 75
Mesleği: Çiftçi
Memleketi: Antalya/Alanya/Yeşilöz

Kaynak Kişi 39:

Adı-Soyadı: Meryem Yılmaz
Eğitim Durumu: Okur yazar değil
Yaşı: 68
Mesleği:
Memleketi:

Kaynak Kişi 40:

Adı-Soyadı: Gülizar Çelik
Eğitim Durumu: Okur yazar değil
Yaşı: 79
Mesleği: Ev hanımı
Memleketi:

Antalya/Alanya/Büyükpınar

Kaynak Kişi 41:

Adı-Soyadı: Ali Arıkan

Eğitim Durumu: Okur- yazar değil

Yaşı: 85

Mesleği: Çiftçi

Memleketi: Antalya/Alanya/Alaçatı

Kaynak Kişi 42:

Adı-Soyadı: Naziye Yüksel

Eğitim Durumu: Okur yazar değil

Yaşı: 76

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi: Antalya/Alanya/Ispatlı

Kaynak Kişi 43:

Adı-Soyadı: Őukriye Kiriş

Eğitim Durumu: Okur- yazar değil

Yaşı:71

Mesleği: Ev hanımı

Memleketi: Antalya/Alanya/Ispatlı

Kaynak Kişi 44:

Adı-Soyadı: mmhani Yalınkaya

Eğitim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 68

Mesleği:Ev hanımı

Memleketi: Antalya/Alanya/Uğrak

SONUÇ

Söz varlığı, dar veya geniş ağız bölgesinde yaşayan halkın çevreye bakışını, dünyayı algılayışını kısacası kültürel özelliklerini de ortaya koyan bir dil bilimi koludur. Bu bağlamda Alanya'nın 40 mahalle ve köyünden yapılan araştırmalar sonucunda toplam 2017 sözcük ve 320 kalıp ifade derlenmiştir. 2337 madde başı verilmiştir. Derleme esnasında genellikle soruşturma yöntemiyle çevrede göze çarpan mutfak araç gereç aletleri, tarımla ilgili alet-eşya adları, bitki adları, meyve sebze adları, müzikle ilgili alet-eşya adları, hayvancılıkla ilgili alet-eşya adları, sağlıkla ilgili alet-eşya adları, inançlarla ilgili alet-eşya adları vb. gibi kavramların anlamlarını ve yöre halkının kullandıkları lakaplar, yer adları (~toponimi), bahçe isimleri gibi gündelik yaşamın içindeki kelimeler derlenmiştir. Ağız Sözlüğü üzerine bölgede yapılan daha önceki çalışmalara ek olarak Derleme Sözlüğü de esas alınarak bazı tespitlerde bulunulmuştur.

Bu tespitler şu şekildedir:

1. Derleme Sözlüğü'nde olup Alanya ağızından derlemeyen kelimeler; 692 (%34)
2. Derleme Sözlüğü'nde olup ancak Alanya ağızında anlamı farklı olan kelimeler; 356 (%18)
3. Derleme Sözlüğü'nden alınan kelimeler; 355 (%18)
4. Derleme Sözlüğü'nde olmayan kelimeler; 312 (%15)
5. Derleme Sözlüğü'nden ve yazılı kaynaklardan tespit edilen kelimeler; 302 (%15)
6. Derleme Sözlüğü'nden alınan kelimelerin azlığı fark edilmiş ve Alanya bölgesinden derlenen kelimelerin sadece *Bademağacı*, *Demirtaş*, *Deretürbeli*, *Kargıcak* ve *Mahmutseydi* köyünden derlendiği tespit edilmiştir.
7. Derleme Sözlüğü'nde olup Alanya ağızından derlemeyen 500 ve üzeri kelimenin *İçel*, *Mersin* ve *Silifke* yöresinden derlendiğini, muhtemelen yakın komşu şehirler olması münasebetiyle aynı kelimelerin bizim yöremizde de kullanıldığı düşünülerek derlemeye alınmadığı görülmüştür.

8. Derleme sözlüğünde sadece 42 kelimenin Alanya'dan derlendiği tespit edilmiştir. Bu kelimeler şöyledir: *börnekes* “olgunlaşmamış sebze”, *cibil* “yaban ördeği”, *cille* “toprakla örtülmüş ev”, *cili* “keçi yavrusu”, *çotum* “kalça”, *çöre* “çitlenbik”, *dakınco* “pipo”, *değiş* *değiş* “keçileri çağırma ünlemi”, *dendene* “parlanmış kap”, *difir otu* “yonca”, *diterme* “çarık”, *duTraç* “maşraba vb.”, *dombuluş* “deve yavrusu”, *donulmak* “donmak”, *evram* “yulaf”, *gaman* “güzel”, *gavzel* “kuru yaprak”, *göbre* “gübre”, *habık* “korkak”, *hammoz* “deniz balığı”, *heleş*

“incir pestili”, *herpişte* “deniz kıyılarındaki ince saz”, *ibişlemek* “çocuk sırtlamak”, *ilāgaç* “küçük kavun”, *ipezen* “kıldan yapılan ip”, *iliKÇe* “aşı inciri”, *kışlakçı* “yaylada yaşayan kimse”, *opuk* “kopmuş kaya parçası”, *öksün* “bir çeşit çalı”, *saplıcatinton* “patlıcan”, *seyerma* “küçük leğen”, *sofuç* “havan”, *süblü* “çaydanlık”, *sülbük* “testi ibiği”, *şinneK* “şımarık”, *tırtlı ekşi* “bir çeşit limon”, *timli* “çakı, bıçak”, *tirmis* “yabani bakla”, *tülütonton* “bamya”, *tülü topalak* “şeftali”, *tūsüz* “palamut balığı”, *yüve* “başıboş hayvan”.

Çalışma boyunca yapılan derlemelerde kaynak kişilere sorulan sorulardan hareketle yöreye has kelimeleri derlemek önceliğimiz olmuştur. Ayrıca ses kayıtlarında ve sahada farkedilen yörede işlek kullanılan ses ve şekil bilgisi özellikleri de tespit edilmiştir. Yalnız bu ses ve şekil özellikleri yörenin tam anlamıyla ağız özelliklerini yansıtmamaktadır. Bunun için yöreye ilgili kapsamlı bir ağız çalışmasının ivedilikle yapılması gerekmektedir.

Yöre ağızından yapılan metin ve kelime derlemeleri neticesinde tespit edilen ses ve şekil bilgisi özelliklerini de şöyle verebiliriz:

1. Kapalı /e/ (~è) sesi Alanya ağızlarında işlek kullanılan bir ünlüdür: *èyi*, *gèlik*, *dè vermek*, *g èTmek* vb.

2. Alanya yöresindeki köylerin hemen hemen hepsinde ünsüz erimesi sonucunda ikincil vokal uzunlukları meydana gelmiştir: *tosbā* (< tosbağa) “kaplumbağa”, *alābiş* (< ala kabış), *āmak* (< ağmak), *ānamak* (< ağnamak) vb.

3. Gelecek zaman eklerinin neredeyse hepsinde ikincil vokal uzunlukları tespit edilmiştir: *yapmācak* (< yapmayacak), *ètmēcek* (< etmeyecek), *dēmēcek* (< demeyecek), *yeyemēcek* (< yiyemeyecek) vb.

4. Öğrenilen geçmiş zaman eki işlek olarak -Ik ekiyle yapılır: *déyik* (< demiş), *yapık* (< yapmış), *varık gèdik* (< varmış gitmiş) vb.

5. -Ik eki zaman eki fonksiyonunda kullanılmasının yanı sıra -Ip zarf fiil eki olarak da kullanılmaktadır: *bullardā hırsızlar ne var ne yok çalık gèdiyollar* vb.

6. Bölgede işlek olarak şimdiki zaman eki “-ik gelir” olarak kullanılmaktadır: *hindi yenicemek yapık gelir* “şimdi yenice yapıyor” *şindi şora varık gelir* “varıp geliyor” *ğarşidan gelik gelir* “karşıdan geliyor” vb.

7. –kan, -ken zarf fiil ekinin genellikle bazı fiillerde ünsüz erimesi bazı fiillerde ise ünlü türemesi sonucunda meydana geldiği tespit edilmiştir: *yaparka, ederke, gelirkene, gederkene* vb.

8. Türkiye Türkçesi ağızlarında karakteristik ses değişimlerinden biri olan ötüksüz ünlülerin ötümlüleşmesidir. Bu ses değişimi Alanya yöresinde de görülür ve karakteristiktir: *daşan* (< *tavşan*), *guzuluk* (< *kuzuluk*), *taggalı* (< *takkalı*) “bir tür sarı kuş”, *guşlama* (< *kuşlama*) “hayvanların iç organlarını temizlemek”, *duğun* “bir şeye bağımlı olmak” vb.

9. Alanyanın Kızılcaşehir mahallesinde, görülen geçmiş zaman III. tekil şahısta n# türemesi görülür: *hōle yaptıdın zamān ĩnda* “öyle yapmıştı zamanında”vb.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2015). *Sinop Yöresi Söz Varlığı*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akalın, Ş. H. (2008). “Türkiye Türkçesi Ağızları Sanal Ortamda” *Türk Dili - Dil ve Edebiyat Dergisi*, 676: 303-315.
- Akar, A. (2006). “Ağız Araştırmalarında Yöntem Sorunları I” *Turkish Studies/ Türkoloji Dergisi I*, 2: 41-53.
- Akar, A. (2009). “Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar I” *Turkish Studies/ Türkoloji Dergisi*, 4: 1-11.
- Akova, S. (1997). “Alanya Nüfusunun Genel Özellikleri” *ATKS III*, Alanya, 255-260.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yayınları, Ankara, III.
- Alanya Ticaret ve Ekonomi Raporu, 2017: 28.
- Alyılmaz, C. (2008). “‘Anı’/ ‘Ani’ Yer Adı Üzerine”, *Ahmet B. Ercilasun Armağanı*, 352-365.
- Atmaca, E. (10-11 Kasım 2006). “Alanya’nın Bıçakçı, Üzümlü, Uğurlu Köylerinde Mutfak Araç-Gereç Adları” *ATKS IV*, Alanya, 91-105.
- Atmaca, E. (2017). *Antalya İli Korkuteli İlçesi ve Yöresi Ağızları*. TDK Yayınları, Ankara.
- Atmaca, E. (2017). *Eski Oğuz Türkçesinden Günümüz Türkiye Türkçesine Söz Varlığı ve Anlam Olayları*, Palet Yayınları, Konya.
- Baykara, T. (1997). *I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehit*, TTK Yayınları, Ankara.
- Bilici K. (Kasım 1993). “Seyahatnamelerde Alanya”, *Alanya Tarih ve Kültür Semineri*, ALSAV Yayınları, Alanya, 85-88.
- Buran, A. ve İlhan, N. (2008). *Elazığ Yöresi Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara.
- Caferoğlu, A. (1957). “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Bugünkü Durumu” *Bilimsel Bildiriler* TDK Yayınları, 65-70.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Demir, N.(1995a). “Alanya Ağızlarında Şimdinin Varyantları”, *TDAY-B*, 99-114.
- Demir, N. (1995b). “Alanya Ağızlarının Araştırılması” *Türk Dilleri Araştırmaları*, 5: 97-104.
- Demir, N. (1996). “Alanya Kültürünün Dünü Bugünü ve Geleceği” *Alanya Tarih ve Kültür Semineri III*, Alanya, 30-34.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2001). “Osmanlı Türkçesi”, *Türkler*, XI: 475-488.
- Demir, N. (1999). “Ağız Sözlükçülüğü” *Kebikeç*, Ankara, 4: 67-75.

- Demir, N. ve Eker, S. (2013). *Ankara Örneğinde Ağızların Belgelenmesi*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, A. B.(2002). *Kars İli Ağızları*, TDK Yayınları, Ankara.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2015). *Kaşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâti't-Türk*, TDK Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, M. A. (2013). *Fatih Sultan Mehmet Zamanında Ala'yye Sancağı*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Konya.
- Ersan M. ve Alican M (2014). *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Gönüllü. A. R. (2001). "Alanyada Türk Damgaları" *ATKS III*, Alanya, 620-621.
- Gönüllü, A. R. (2008). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Alanya (1908-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Gülensoy, T ve Alkaya, E. (2003). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* Akçağ Yayınları, Ankara.
- Gündüz Önal, Aysun, Alanya'nın Yer Adları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hacıhamdioğlu, T. (2009). *Alanya Ağzından Esintiler*, ALTAV Yayınları, Alanya.
- İbn Bibi (2014). *El - Evâmîrü'l - Alâ'yye fi'l - Umûri'l - Alâ'yye*, (*Selçukname*) (Çev. M. Öztürk), TTK Yayınları, Ankara.
- Kahraman, S. A. (hızl.). (2017) *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine*, YKY, İstanbul.
- Karaağaç, G. (2018). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara.
- Keçiş, M.ve Güneş, C. (2018). "Bizansın Anadolu'daki Yeni Düzeni: Thema Sistemi'nin Ortaya Çıkışı ve Problemler" *Sosyal ve Beşeri Bilimler Akademi Dergisi*, XIX/ 43: 96.
- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayı (2000). *Müsâmeretü'l Ahbâr*, (Çev. M. Öztürk), TTK Yayınları, Ankara.
- Kırzioğlu, M.F. (1962). "Lehçe-i Erzurum Yazmasındaki Halk Sözleri" *TDAY-B*, 10: 195-244.
- Koçak, F. N. (2013). *Tarihte Alanya*, ALTSO, Konya.
- Konyalı, İ. H. (2011). *Alanya Tarihi - Turistlik - Kılavuz*, Yay. Alanyalı M. Ali Kemaloğlu, Redaktör: Faruk Nafiz Koçak, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Konya.

- Korkmaz, Z. (1975-76). "Anadolu Ağzları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar" *TDAY-Belleten*, TDK Yayınları, Ankara, 143-172.
- Korkmaz, Z. (1994a). *Güney-Batı Anadolu Ağzları (Fonetik)*, TDK Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Z. (1994b). *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yayınları, Ankara
- Köymen, M. A. (1993). *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara.
- Lloyd S.ve Rice D. S. (1989). *Alanya('Alâ'yya)*, (Çev. N. Sinemoğlu) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Oral M. (3-5 Kasım 2006). "Selçukludan Cumhuriyet'e Alanya-Kıbrıs İlişkileri", *ATKS XI*, Alanya, 161-171.
- Özgür, C. (1999). "Alanya Ağzı Üzerine Tespitler", *IX. ATKS*, Alanya, 407-418.
- Özkan S. H. (2012). "XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine bir inceleme" *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3: 169-182.
- Özkan, S. H. (2011). "XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu" *TÜBAR-XXIX*, 281.
- Özkan, S. H. (2014). *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Alâiyeli Memurlar (1879-1909)*, Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, Alanya.
- Sevim A. (2001). "Keshusrev II", *TDVİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul, 24: 347-349.
- Seyirci, M. (1996). "Seyyahların Gözüyle Alanya" *ATKS III*, Alanya, 35-40.
- Strabon, (2005). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap XII-XIII-XIV*. (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Tarih Yayınları, İstanbul.
- Sümer, F. (2016). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları*, TDAV Yayınları, İstanbul.
- Sür, A. (1977). *Alanya'nın İklimi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Tuna, O. N. (1992). *Ders Notlar III Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya.
- Turan, O. (2005). *Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye(1071-1318)*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Türkay, C. (2012). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, Ankara.
- Useev, N. (2012). "Köktürk Harfli Yenisey Yazıtlarındaki Kadını Bildiren Kelimelerin Anlamına Göre Eski Türklerde Kadın İmajı" *Dil Araştırmaları* 11: 57-66.

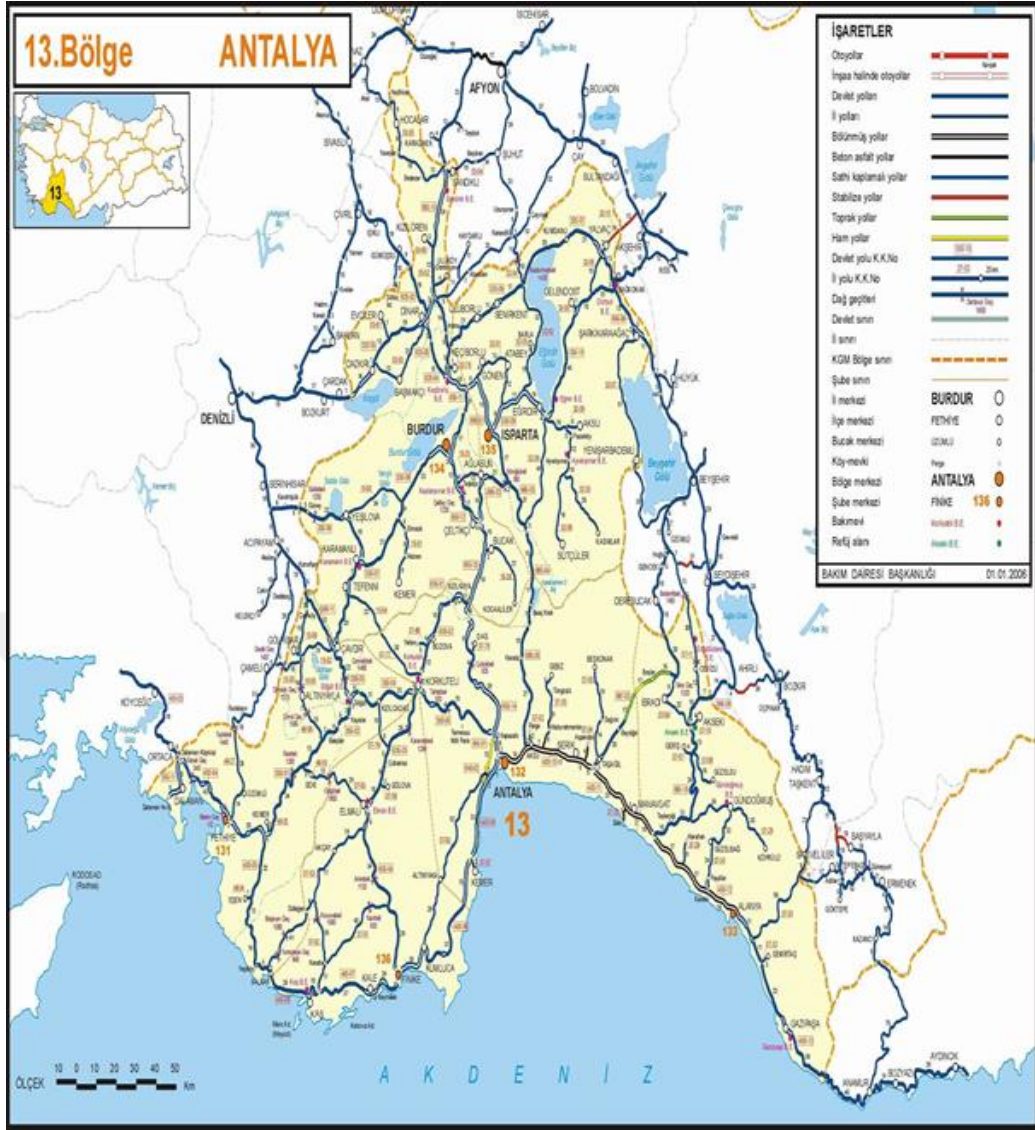
- Uyumaz, E. (2003). *Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)*, TTK Yayınları, Ankara.
- Uyumaz, E. (2016). “Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad Dönemine (1220-1237) Bir Bakış”, *Cogito (29)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 121-130.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkayonlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Yaman, B. (1999). “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Alanya’nın Genel Yapısı, *Alanya Tarih ve Kültür Semineri III*, Alanya, s.523-525.
- Yardım A. (2002). *Alanya Kitabeleri, (Tespit, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme)*, İstanbul Fethi Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530).

İnternet Kaynakları

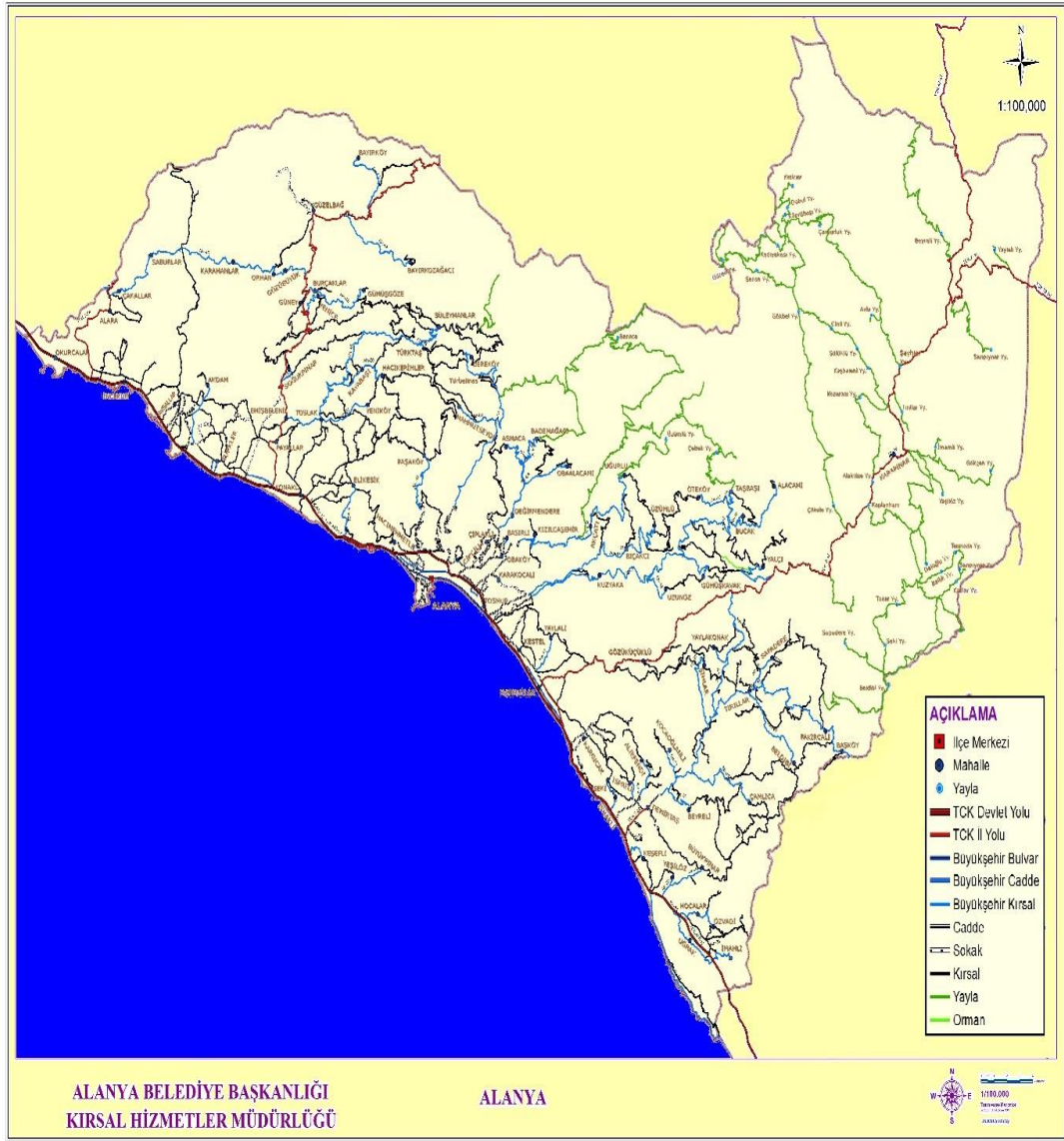
- <http://www.alanya.gov.tr/ilcenin-egitim-kultur-durumu> (erişim tarihi: 23.11.2017).
- <https://www.alanya.bel.tr/Birim/41/Imar-ve-Sehircilik-Mudurlugu> (erişim tarihi: 23.11.2017).
- <http://www.alanya.gov.tr/ilcenin-egitim-kultur-durumu> (erişim tarihi: 23.11.2017).

Harita1. 2. Antalya Haritası

Harita1.3. Alanya Haritası

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Oğuzhan KABA
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Alanya Lisesi, 2011.
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Antalya Gazi Anadolu Lisesi, 2016.
E-Posta	oguzhankaba0@gmail.com